

**İLKÖĞRETİM OKUL YÖNETİCİLERİNİN ŞİDDET
TÜRLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ VE ŞİDDETLE
BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ**

Ayşe DÖNMEZ

**T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Eskişehir
2010**

PDF Eraser Free

ÖZET**İLKÖĞRETİM OKUL YÖNETİCİLERİNİN ŞİDDET OLGUSUNA
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ VE ŞİDDETLE BAŞ ETME YÖNTEMLERİ**

DÖNMEZ, Ayşe

Yüksek Lisans-2010

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Zühal ÇUBUKÇU

Şiddet olgusu, günümüz toplumunun önemli bir sorunudur. Okullarda şiddet ise gün geçtikçe artmakta ve önemli bir sorun haline gelmektedir. Okulda şiddet, okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen, saldırganlık ve suç benzeri davranışları tanımlamayan ve sosyoloji, psikoloji disiplinleri içerisinde ele alınan önemli konulardan biridir. Bu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkmada kullandıkları yöntemleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2008-2009 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan 122 ilköğretim okulunda görev yapan ilköğretim okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırma nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılmış; nicel veriler “Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği” ile nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Nicel verilerin analizinde yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış, araştırmanın alt amaçlarına yönelik olarak Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Nitel veriler ise frekans analizi ve betimsel çözümleme tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; ilköğretim okul yöneticileri öğrenciler arasında en fazla sözel şiddet türünün görüldüğünü belirtmişlerdir, bedensel şiddet türünde, cinsiyetleri açısından kadın yöneticilerin lehine, cinsel şiddet türünde, yöneticilerin görevleri açısından müdür yardımcısı yöneticilerin lehine, cinsel, duygusal ve bedensel şiddet türlerinde mesleki kıdem değişkenine göre, duygusal şiddet türünde ise mezun oldukları öğretim kurumuna göre anlamlı farklılık saptanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre ilköğretim okul yöneticileri, okulda şiddet olaylarını azaltmak için sosyal, sportif ve kültürel etkinliklerin sayısını arttırmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’ndan beklentileri ise görsel ve yazılı medyadaki şiddetin azaltılmasıdır.

ABSTRACT**PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS VIEWS ABOUT TYPES OF
VIOLENCE AND METHOD'S COPING WITH VIOLENCE****DÖNMEZ, Ayşe****MA-2010****Department of Educational Sciences****Educational Administration, Supervision, Planning and Economics****Advisor: Zühal ÇUBUKÇU**

Violence is a major problem of today's society. Violence in schools is increasing every day and becoming a serious problem. School violence is considered in disciplines such as sociology and psychology, is one of the most important issue that produce negative consequences on the school climate, harm student's learning processes and prevent their development and also does not identify behavior, aggression and crimes. This study aims to investigate the opinions of primary school administrators on school violence, type of violent behavior among students, The study was conducted in 2008-2009 academic year on primary school administrators who work at 122 primary schools in Eskisehir city center. In this study qualitative and quantitative approaches, was used; quantitative data was collected through a questionnaire and qualitative data was collected using semi-structured interviews. To support quantitative data, qualitative data gave more insight for the results of the study. In the analysis of the quantitative data, arithmetic means and Standard deviation were computed, and for the sub-aims of the study Mann Whitney-U and Kruskal Wallis-H test were computed. Qualitative data, on the other hand, were analyzed using descriptive analysis. According to the findings of study; primary school administrators were noted that verbal type of violence was the highest among students. A significant difference was found Physical type of violence, in terms of the gender of administrators in favor of female administrators, sexual type of violence, in terms of task of administrators in favor of assistant administrator, sexual, emotional and physical type of violence according to the seniority variable, and in favor of emotional type of violence, according to graduates' teaching institutions.

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze bir çığ gibi büyüyerek gelen şiddet ve şiddetin olumsuz etkileri her bireyin yaşamında etkili olmaktadır. Adeta eski çağlardan günümüze miras kalan şiddet, günlük yaşamımızın bir parçası haline gelmiştir. Şiddetin olumsuz etkileri en çok gelecek nesillerimizi oluşturacak çocuklarımızı etkilemektedir. Son günlerde görsel ve yazılı medyada yer alan haberlere göre okullarda şiddet, saldırganlık ve zorbalık olaylarının arttığı anlaşılmaktadır. Dünya çapında hızla artan ve toplumsal bir sorun olan şiddetin irdelenmesi gerektiği ilköğretim okul yöneticilerinin şiddetle ilgili değerlendirmelerini ortaya koymak ve bu bilgiler ışığında mevcut durum analizi ederek çözüm önerileri sunmak amacıyla bu araştırma planlanmıştır.

Öncelikle araştırmanın her aşamasında etkili yönlendirmeleri ve katkıları ile bana destek olan değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Zühal ÇUBUKÇU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ders döneminde, bana emeği geçen hocalarım Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN'a, Prof. Dr. Ayhan AYDIN'a, Prof. Dr. Selahattin TURAN'a, , Prof. Dr. M. Bahaddin ACAT'a, Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir ÖZTÜRK'e ve Yrd. Doç Dr. İlknur Şentürk'e, tezimin istatistiksel çalışmalarında yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Engin Karadağ'a ve katkılarıyla yol gösteren Prof. Dr. Ahmet AYPAY'a ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ANILAN'a teşekkür ediyorum. Ayrıca bu süreçte yanımda olan, anlayış ve sabır gösteren tüm araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak araştırma sürecinde bana sonsuz sabır ve anlayış gösteren, her zaman benim yanımda olup, destek olan anneme ve babama sonsuz teşekkür ediyorum.

Ayşe DÖNMEZ

Eskişehir, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Şiddetin Tanımı.....	1
1.2. Şiddet Türleri	4
1.3. Aile İçi Şiddet	7
1.3.1. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerine Etkileri.....	8
1.4. Medya ve Şiddet.....	8
1.5. Okulda Şiddet.....	11
1.5.1. Okul Zorbalığı.....	14
1.5.2. Okullarda Yönetim ve Şiddet İlişkisi.....	17
1.5.3. Okullarda Şiddet ile Okul Kültürü ve İklimi İlişkisi	18
1.6. Okullarda Şiddeti Önlemek.....	22
1.6.1. Okul Yönetimine Düşen Görevler	25
1.6.2. Öğretmenlere Düşen Görevler	25
1.6.3. Anne Babalara Düşen Görevler	26
1.7. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Okullarda Şiddet Bağlamında Yürüttüğü Çalışmalar	27
1.9. Araştırmanın Önemi.....	32
1.10. Araştırmanın Amacı.....	32
1.11. Araştırmanın Sınırlılıkları	33
1.12. Sayıtlar	33
1.13. Tanımlar	33

2. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	34
2.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	39

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	52
3.2. Evren ve Örneklem	52
3.3. Veri Toplama Araçları	54
3.3.1. Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Anketi	54
3.3.2. Görüşme formu	61
3.4 Verilerin Toplanması	62
3.4.1 Nicel Verilerin Toplanması.....	62
3.4.2 Nitel Verilerin Toplanması	63
3.5. Verilerin Çözümlemesi	63
3.5.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi	63
3.5.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi	65

4. BÖLÜM

BULGU VE YORUMLAR

4.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerini Tanımlamaları	68
4.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin, Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin, Demografik Değişkenlerine Göre Değerlendirilmesi	70
4.2.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri	70

4.2.2. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Görev Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri	71
4.2.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri.....	72
4.2.4. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Mezun Oldukları Öğretim Kurumu Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri.	75
4.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet ve Şiddetle Başa Çıkma Kullandıkları Yöntemle İlgili Görüşleri.....	77
4.3.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle İlgili Görüşleri	77
İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları	78
4.3.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri	82
4.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Kavramını Değerlendirmeleri, Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Azaltmak İçin Alınan Önlemler Konusundaki Görüşleri	88
4.4.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Tanımları	88
4.4.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri.....	89
4.4.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Türlerine İlişkin Görüşleri	91
4.4.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri	92
4.4.5. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri.....	94
4.4.6. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri.....	96
4.4.7. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri.....	97
4.4.8. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	99
4.4.9. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarına Karşı Tutumlarına İlişkin Görüşleri.....	102

4.4.10. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlere İlişkin Görüşleri	104
4.4.11. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak Beklentilerine İlişkin Görüşleri.....	106

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	110
5.1.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Şiddet Türü Davranış Biçimleri İle İlgili Sonuçlar.....	110
5.1.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları	110
5.1.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet ve Şiddetle Baş Etmede Kullandıkları Yöntemle İlgili Sonuçlar	111
5.1.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Kavramını Değerlendirmeleri, Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlerle İlgili Sonuçlar.....	112
5.2. Tartışma.....	113
5.3. Öneriler	116
5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	116
5.3.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	118
KAYNAKÇA.....	118
EKLER LİSTESİ.....	131

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmanın Nicel Boyutuna Katılan İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Özellikleri.....	53
Tablo 2: Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum Parametreleri	55
Tablo 3: Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Düzeltme İndeksleri	56
Tablo 4: Ölçeğin Faktör Yükleri, Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Öz Değerleri	58
Tablo 5: Ölçek Boyutlarının Madde Sayıları ve Güvenirlik Kat Sayıları.....	59
Tablo 6: Ölçekten Elde Edilen Puanların Normal Dağılımını Belirlemek Amacıyla Yapılan Tek Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları	64
Tablo 7: İlköğretim Okul Yöneticilerine Yönelik Görüşme Sorularının Güvenirlik Yüzdeleri.....	66
Tablo 8: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerine İlişkin n , X ve SS Değerleri	69
Tablo 9: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları	70
Tablo 10: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Görev Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları	72
Tablo 11: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	73
Tablo 12: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Mezun Oldukları Öğretim Kurumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	75
Tablo 13: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları	78
Tablo 14: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri ve Frekans Dağılımları.....	83

Tablo 15: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Tanımları ve Frekans Dağılımları	88
Tablo 16: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları.....	89
Tablo 17: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Davranışlarının Türlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	
Tablo 18: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları.....	93
Tablo 19: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	94
Tablo 20: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	96
Tablo 21: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	98
Tablo 22: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	99
Tablo 23: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarına Karşı Tutumlarına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları.....	102
Tablo 24: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlere İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları.....	104
Tablo 25: İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Beklentilerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları	106

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği.....	129
Ek 2: Yönetici Görüşme Formu	132
Ek 3: İzin Formu	134

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
TV	: Televizyon
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü

1.BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanların var olduğu her yerde şiddet de var olmuştur. İnsanların çevresini kontrol etme ve çevresine hükmetme istekleri, insanlık tarihi boyunca şiddet, çatışma olaylarının ve savaşların yaşanmasına sebep olmuştur. Şiddet farklı şekillerde kendini göstermekte, baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, caydırma amaçlı davranışlar, toplumdan topluma farklılık göstermekle beraber, sürekli olarak her toplumda yaşanmakta ve günlük yaşamın bir parçası olma özelliğini halen korumaktadır (Onbaş, 2007, s.12).

Yaşamın her alanında farklı şiddet türleriyle karşılaştığımız üzere şiddet eğitim kurumlarında da karşımıza çıkmaktadır. Okullarda şiddet olgusu sadece ülkemize özgü bir durum değildir. Okullarda meydana gelen şiddet olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda bir artış gösterdiği görülmektedir. Okullarda görülen şiddet olaylarının hem eğitim-öğretim etkinliklerini, hem de geniş bir çerçevede bireyin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyeceği dikkate alındığında, konunun, önemi açıkça ortaya çıkmaktadır (Terzi, 2007, s.76).

1.1. Şiddetin Tanımı

Türk Dil Kurumu' na göre şiddet; “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” olarak tanımlanmaktadır. Şiddet, sözlük anlamıyla; sertlik, sıklık, fazlalık, kuvvet ve güç olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr/> 26.04.2010). Bir başka ifadeyle, bir kişiye güç ve baskı uygulayarak isteği dışında bir şeyi yapmak veya yaptırmaktır.

Şiddet kelimesinin kökenine baktığımızda, bu kavramın Latince “violentia”dan geldiğini görmekteyiz. Violentia şiddet, sertlik, acımasız kişilik ve güç demektir. Violera fiilinin ise şiddet (güç) kullanarak davranmak, karşı gelmek gibi anlamları vardır (<http://www.adlitip.org/> 26.01.2009).

Hukuki alanda ele aldığımızda ceza hukukunda şiddet kavramının, ceza kanununun 309, 310 ve 311. maddelerinde “darbe, şiddet ve müessir (tesirli) fiiller” başlıkları altında toplandığı görülmektedir (<http://www.adlitip.org/> 26.01.2009).

Ergil (2001) ise şiddeti, bir kişi veya topluluğun, fiziksel ve ahlaki bütünlüğüne, mülkiyetine, kültürel değerlerine karşı birey yahut gruplar tarafından verilen zarar, fiziksel veya psikolojik acı olarak tanımlamıştır.

Yves Michaud (1986)'a göre; bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı, doğrudan veya dolaylı, dağınmık veya toplu olarak diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel/ahlaki/ moral/ manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır. Aslında şiddetin ölçütlerden ve görüş açılarından soyutlanarak irdelenebileceğini düşünmek yanlış olur. Ölçütlerle görüşler hukuksal, toplumsal hatta bazen insanın bedensel güçsüzlük ile ruhsal zayıflık derecesi ile ilintili olarak kişisel bile olabilirler.

Fromm (1994), Sevginin ve Şiddetin Kaynağı adlı çalışmasında, insan eğilimlerinin en kötü ve en tehlikeli temelini oluşturan üç olgudan bahseder. Bu olguların; ölüm sevgisi, hastalıklı narsisizm ve birlikte yaşayan insanlar arasındaki kandaşla cinsel ilişki saplantısı olduğunu belirtir. Ona göre bu üç eğilim birleşerek insanı yıkmak için yıkmaya, nefret etmek için nefret etmeye götüren “çürüme belirtisi”ni oluşturur. Bu eğilimler insanlar tarafından değişik biçimlerde kullanılarak şiddete dönüşür. Şiddetin tehlikesiz belirtilerinin hastalıklı ve tehlikeli yıkıcılık biçimlerini anlamakta yardımcı olacağına inanan Fromm, şiddetin değişik türleri arasındaki ayrımın, değişik bilinçsiz dürtüler arasındaki ayırmadan doğduğunu; çünkü bir davranışın kendisini, kökenini, izleyeceği yolu ve yüklendiği enerjiyi ancak o davranışın bilinçaltı dinamiklerinin açıklanmasıyla anlaşılabilceğini savunur ve ortaya çıktığı alanlar bakımından sekiz çeşit şiddetten bahseder;

- Oyunda ortaya çıkan şiddet,
- Tepkisel şiddet,
- Engellemelerden doğan gerginlikle ortaya çıkan şiddet,
- Gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlık,
- Öç alıcı şiddet,
- İnancın yıkılmasından doğan yıkıcılık,

- Ödünleyici şiddet ve
- Kana susamışlık.

Görüleceği üzere, Fromm'un (1994) bahsettiği bu şiddet biçimleri, yaşam sevgisi ile ölüm sevgisi arasında kişisel ya da toplumsal tercihlerle belirlenen şiddet eylemleri olmaktadır. Bu noktada, yaşama sevgisinin ağır bastığı kişiliklerde şiddet, kendini ya da başka bir deyişle yaşamı koruma davranışı şeklinde ortaya çıkıp yaşama hizmet ederken, güçsüz, zayıf ve üretken olmayan kişiliklerde yaşamı aşmanın ve kendini doğrulamanın tek yolu olarak ölüm sevgisine hizmet eder.

Şiddet, genel olarak incitme ya da taciz etmek amaçlı olarak fiziksel gücün kullanılması olarak tanımlanmakla birlikte ayrıca, "hiddetli duygu ya da onu ifade etme ya da yoğun kavgacı ya da kızgın ve sıklıkla yıkıcı hareket ya da güç" ya da "çarpıtma, ihlal etme ya da önemli konulara saygısızlık etme yoluyla incitme" biçiminde de tanımlanmaktadır (Korkut, 2004, s.327). Şiddet, en kısa anlamıyla, insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir davranışı ifade eder (Ünsal, 1996, s.30). Kökeni söz konusu olduğunda bilimsel araştırmalarda ve özellikle de psikoloji ve sosyal psikolojide, şiddet yerine ifade edilen kavram genellikle "saldırganlık" tır. Şiddet, daha çok davranışın kendisini tanımlamak için kullanılmasına karşılık, saldırganlık ise daha çok bir ruh halini ifade eder. Bu nedenle, şiddet konusunu saldırganlık temelinde ele almak, hem iki olgunun ilişkisi ve hem de mantıksal gelişme açısından doğru bir yaklaşım olacaktır (Korkut, 2004, s.329).

Zorbalık ise saldırganlığın bir formudur. İncitmeye ya da rahatsız etmeye yönelik, zaman içinde tekrarlayan ve daha güçlü biri ile daha güçsüz biri arasında bir güç dengesizliği içinde gelişen bir davranış olarak tanımlanabilir. Ad takma, dalga geçme, sözel olarak tehdit etme, vurma, dışlama, hakaret etme, küçük düşürme, kasıtlı olarak kurbanın eşyalarına zarar verme, korkutarak para ve eşyalarını alma zorbalık davranışlarından bazılarıdır (Pişkin, 2002, s.535).

Şiddet, kelime anlamı olarak, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu dile getirmektedir. Bu olumsuzluğun temelinde ise dikkatimizi çeken iki kavramdan biri güç, diğeri ise saldırganlıktır. O

halde şiddet kavramının daha iyi anlaşılması için güç ve saldırganlık kavramlarının da açıklanması gerekmektedir (Ayan, 2006, s.192).

Güç, bir olaya yol açan her türlü devinim olarak tanımlanabilir (Ayan, 2006, s.193). Saldırganlık ise öfke, düşmanlık, rekabet, engellenme, korku gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmaya, ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen; fiziksel, sözel ya da sembolik her türlü davranıştır (Avcı, 2006, s.15).

“Güç” ve “saldırganlık” kavramlarının şiddetle ilişkisi doğrusaldır. Şiddet ve saldırganlık farklı birer olgu gibi değerlendirilse de, konu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, şiddet ve saldırganlığın birbirinden tamamen bağımsız kavramlar olmadığı görülür. Şiddet, insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak diğerine zarar verecek biçimde dışa vurulması yansıtılması olarak tanımlanır (Ayan, 2006, s.193).

Şiddetin çeşitli dışavurum biçimleri olabilir. Kaba, incitici sözler ve hakaret yoluyla uygulanan şiddetten fiziksel şiddete dek varan boyutları bulunabilir. Çatışmayı çözmenin bilinen başka bir biçimi olmadığı durumda şiddet, bir kendini ifade biçimi olarak ortaya çıkabilir (Özcebe ve diğerleri, 2008, s.91).

Toplumun bütün gruplarını etkileyen karmaşık bir sorun olan şiddet açısından daha fazla risk altında olan bazı gruplar tanımlanmıştır. Bu gruplardan birisi çocuklardır. Çocuklar şiddetin tanığı da kurbanı da olabilirler. Çocukların birbirlerine karşı şiddet uygulaması (zorbalık) okul ortamlarında sık görülen ve önlem alınmazsa ciddi fiziksel ve ruhsal travmalara neden olabilecek bir sorundur (Özcebe ve diğerleri, 2008, s.91).

1.2. Şiddet Türleri

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) yaptığı tanıma göre şiddet kişinin kendisine, bir başka kişiye ya da bir gruba karşı yaralanma, ölüm, psikolojik yıkım, gelişme bozukluğu ya da yoksunlukla sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde tehdit yoluyla ya da doğrudan istemli olarak fiziksel güç ve erk kullanmasıdır. Şiddet üç grup olarak incelenebilmektedir:

1. *Kendine Yönelik Şiddet:* Kişinin kendisine yönelik istemli zarar verici davranışlarıdır. Özkıyım bu tür davranışların ölümle sona eren türüdür. Diğer türlerinde ise kişi kendisine öldürme amaçlı olmaksızın fiziksel zarar verebilir (örneğin: kendini yaralama).
2. *Kişilerarası Şiddet:* Bu tür şiddet aile içinde veya toplum içinde olabilir. Çocuk istismarı, zorbalık, cinayet bu kategoridedir.
3. *Toplumsal Şiddet:* Toplumsal veya politik grupların belli politik, ekonomik veya toplumsal amaçlar uğruna ortaya koydukları şiddet içeren eylemlerdir. Silahlı çatışma ve savaş durumları bu tür şiddetin uç noktasıdır. Gruplar arasındaki çatışmalar, çete savaşları diğer örneklerdir (Özcebe ve diğerleri, 2008, s.91).

Şiddet ile ilgili bir başka sınıflandırma da dar ve geniş anlamları açısından yapılabilmektedir. Dar anlamıyla şiddet; fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir eylemdir. Mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı bir tehdit oluşturması söz konusudur. Burada da yaralama, ırza tecavüz, yağma, adam kaçırmaya gibi başkasına yönelmeler olabildiği gibi, intihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik eylemleri de söz konusudur (Ünsal, 1996, s.32). Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılardır. Ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme örnek olarak verilebilir (Kocacık, 2001, s.3).

Şiddet yapısal (sürekli) veya konjonktürel (geçici), doğrudan veya dolaylı, dar veya geniş anlamli olabilir. Konjonktürel şiddet geçici fakat elverişli ortamlarda ortaya çıkan evrensel bir olgudur. Yapısal şiddet ise eşitliğin henüz yasa önünde bile sağlanamadığı veya az gelişmiş ve demokratik olmayan toplumlarda sık rastlanan bir durumdur. Örneğin iktidarı elinde tutanlar, şiddeti bir egemenlik aracı olarak kullanırlar (Kocacık, 2001, s.4).

Meyer ve Farrell (1998) bir araştırmasında dört tip şiddetten söz etmektedir: Durumsal, ilişkisel, yağmacı ve psikopatolojik şiddet. Bu şiddet şekilleri şiddetin oluşmasına katkıda bulunan faktörler, risk altındaki nüfus ve en etkili olduğu kabul edilen girişim tipleri açısından birbirlerinden ayrılır:

1. *Durumsal şiddet*: Fakirlik, alkol ve uyuşturucu madde kullanma, akran baskısı ve silahlara kolaylıkla ulaşma gibi özel durumsal faktörler sonucu gelişir.
2. *İlişkisel veya Kişilerarası şiddet*: Adölesan nüfusun büyük bir bölümünü etkiler, ilişki içinde bulunan bireyler arasındaki kişilerarası tartışmalardan doğar.
3. *Yağmacı şiddet*: Antisosyal davranış şeklinin bir parçası olarak veya kazanç sağlamak için suç işlenmesidir.
4. *Psikopatolojik şiddet*: Diğer şiddet tiplerinden daha çok u(aşırı) ve tekrarlayıcı olamaya eğilimlidir ve ağır psikolojik travma ve sinir sistemi bozuklukları sonucu ortaya çıkar (Uysal, 2003, s.9).

şiddeti toplumun genelinde algılandığı gibi fiziksel zarar olarak tanımlamak oldukça sınırlı kalmaktadır. Uygulanışına göre şiddet; fiziksel, duygusal, ekonomik, ihmal ve istismar olarak gruplandırılabilir (Koç, 2006, s.213)

1. *Fiziksel şiddet*: Bireyin itaati ve disiplini sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacı ile şiddet uygulayarak çocuğa bir zarar verilmesidir. Bu dvlme, yanma, ısırılma vb. yollarla olabilir. Sadece dayak değil, çocuğu yaralayan, vücudunda iz bırakan, kaza dışındaki her türlü eylem fiziksel şiddettir.
2. *Duygusal şiddet*: Çocuğa duygusal olarak zarar veren psikolojisini bozan her türlü eylem ya da eylemsizliktir. Reddetme, yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, baskı, sevgiden ve uyarandan yoksun bırakma, sürekli eleştiri, aşağılama, tehdit, korkutma, yıldırma, suça yöneltme, suçlama, yok sayma, çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu aile içi uyuşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete tanık etme vb. davranışlar duygusal şiddettir.

3. *Ekonomik Şiddet*: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılması ekonomik şiddettir.
4. *Çocuk İhmali*: Çocuğun beslenme, barınma, giyim, temizlik, oyun, eğitim, güvenlik, sevilme ve sağlık hizmetini sağlama görevinin reddedilmesi ya da yerine getirilmemesidir (Alkan, 2007, s.51).

Şiddet suça yönelik olup olmamasına göre de sınıflandırılabilir. Cinayet, hırsızlık, silahlı saldırı, soygun, tecavüz, soykırım vb. suç sayılan şiddet örnekleri vardır. Fakat enflasyon, yoksulluk, eğitimsizlik, yönetimde kayırma, beklenti ve çıkarları uğruna modern çete denilebilecek bir biçimde bir araya gelinerek bazı yöneticilerin baskı ve zorlama ile yerinden ayrılmasının sağlanması, trafik kazaları, çevre tahribi vb. suç sayılmayan şiddet biçimleri de vardır (Ergil, 2001, s.41).

1.3. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, toplumun en küçük birimini oluşturan bir ikili ilişki içinde, eşlerden birinin diğerine zarar verecek davranışlarda bulunmasıdır. Tarih boyunca aile içi şiddet, önemsiz, ailenin özel bir sorunu olarak görülmüş ve dışarıdan yardım edilmesinin mümkün olamayacağı savunulmuştur (Polat, 2001, s.20).

Aile içi şiddete, çoğunlukla kadın olmak üzere eşler, çocuklar, kardeşler, yaşlılar, bakıma gereksinimi olan özürllüler hedef olmaktadır (Vahip, 2002, s.21). Aile içi şiddet kendine özgü dinamik ve riskleri ile diğer suçlardan farklıdır. Çünkü kadın ilk şiddet işaretini fark ettiğinde ilişkiyi sonlandırırsa bile, kendini devamlı bir tedirginliğin kurbanı olmaktan kurtaramaz (Polat, 2001, s.21-22). J.Gelles'in yaptığı çalışmalar sonucunda, aile içi şiddet için bazı risk faktörleri sunmuştur:

- Ailede yaşanan şiddet
- Erkeğin işsiz olması
- Erkeğin yılda bir ya da daha fazla kez yasadışı ilaç kullanması
- Kadın ve erkeğin farklı dinlerden olması
- Erkeğin, babasının annesine kaba kuvvet kullanmasına tanıklık etmesi

- Erkeğin işçi ya da bedeni ile para kazanan gruptan olması
- Evde çocuklara karşı şiddet kullanılması
- Ailenin gelirinin yetersiz olması aile içi şiddete yönelik risk oluşturmaktadır (Polat, 2001, s.23-24).

1.3.1. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 2000, s.126).

Edleson'a (1999) göre; aile içi şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocuklara "sessiz", "unutmuş" ya da "görünmez" kurban adı verilmektedir. Stephenes'a (1999) göre ise, doğrudan şiddete maruz kalmasalar da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedir (Vahip, 2002, s.13).

Tajima (2000) tarafından yapılan çalışmada annenin şiddete maruz kalmasının çocuğun fiziksel şiddet görme olasılığını arttırdığını ortaya koymuştur. Eğer ailede fiziksel istismar yaşanmıyorsa, çocuk sözel şiddete maruz kalmaktadır (Ünal, 2005, s.79).

1.4. Medya ve Şiddet

Medya, kitle iletişiminin yer aldığı her türlü ortamı ve bu iletişim sırasında kullanılan her türlü aracı kapsar. Radyo, TV, VCD, disket, video, sinema, fotoğraf gibi görüntülü ve basılı tüm yayınlar medya olarak tanımlanmakta ve kitle iletişimde rol almaktadır (T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995, s.17). Medya, anlama ölçümüzü ve eylemlerimizi biçimlendiren önemli bir iletişim ve toplumsallaşma aracıdır (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.34). Toplumun bilgilenmesinde güçlü bir araç olan basın yayın organları, bir yandan bilgilendirirken bir yandan da karşımıza bir dünya ve bu dünyaya ait imgeler ve görüntüler sunar. Bir anlamda dünyayı nasıl algılayacağımızı söyleyerek bizi yönlendirir, belli tutum ve davranış örüntülerinin yerleşiminde önemli rol oynar, bazen de tek başına belirleyici olabilir (Palabıyıkoglu, 1997, s.13).

Medya dünyada olan olayları, haberleri insanlara duyurması, aydınlatması, gerçekleri göstermesi, toplumu bilgilendirmesi açısından inkâr edilemeyecek güçte bir araçtır. Ancak basın yayın organları bir taraftan halkı aydınlatırken bir taraftan da şiddet gibi olumsuz mesajları da beraberinde verdiği için, özellikle son yıllarda şiddet konusunda eleştiri aldıkları gözlenmektedir.

Medyada şiddet öğesinin varlığı, çocuk, yetişkin programı ayırımı gözetmemektedir. Çizgi filmler, haber programları, televizyon dizleri, komedi programları, sinema filmleri şiddetin yer aldığı programlara örnek olarak verilebilir (Uysal, 2002, s.41). Günümüzde çocuklara ait televizyon programları, özellikle çizgi filmler, diğer programlara göre 5 kat daha fazla şiddet içermektedir (Karatay ve Tokur Kesgin, 2006, s.134).

Medyanın en önemli ögesi olan televizyon, izleyicilerin hiç farkına varmadan, başka toplum ve kültürlerin yaşam standartları, yaşam biçimleri, birbirleriyle ilişkileri, davranış kalıpları, toplumsal sorunları ve tüketim alanları konusundaki bilgilerle donanmalarını sağlar (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.35).

Son zamanlarda, televizyonun izleyenler üzerindeki etkilerini gösteren çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda ortaya çıkan etkiler, fiziksel, ruhsal ve cinsel saldırganlığı, anti-sosyal kişilik yapısını, asiliği, isyankarlığı, daha çabuk öfkelenmeyi, suistimali, cezalandırmayı, alkol ve sigara kullanmayı ve yemek yeme alışkanlıklarındaki değişiklikleri kapsamıştır (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.35).

TV'de şiddet görüntüleri, özellikle gelişim özellikleri dolayısıyla gerçek-sanal ayırımı yapamayan çocukların olumsuz tutum ve davranış sergilemesine neden olabilmektedir (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.36). Televizyon saldırganlık ve şiddeti doğurmakta ve beslemektedir (Karatay ve Tokur Kesgin, 2006, s.35).

Çocuk ve gençlerin kişilik gelişiminde 'özdeşim' temel bir olgudur. Keskin, ama acemi gözlemciler olarak çocuklar, çevrelerindeki imrenilen, hayran oldukları kişilerin davranışlarını, düşünce biçimlerini, mimik ve jestlerini taklit ederek onlar gibi olmaya çalışırlar (Öktem, 2007, s.42). Çocuklar, yetişkinliğe adım atarken rol modeli ararlar. Bu modeller kimi zaman bir aile üyesi, kimi zaman sokakta birisi, ya da çocuğun seyrettiği film kahramanlarından biri olabilir. Çocuğun şiddet filmlerinde

gördüğü figürü model alması durumunda trajik sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.36).

Çizgi filmlerde sorun çözme aracı olarak şiddetin kullanılması, kötülerin cezalandırılması adına da olsa şiddetin 'işe yaradığı' iletisini vermekte ve 'gözlemsel öğrenme' aracılığıyla şiddet davranışı benimsenmesine neden olmaktadır (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.35).

TV'nin en büyük tüketici kitlesi çocuklardır. TV'ler en yıkıcı etkisini, etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde göstermekte; onların davranışlarına, sözlerine ve oyunlarına yansımaktadır. Günümüzde çocuklar, günlük yaşamları içerisinde çok uzun süre TV'ye bağlı kalmaktadırlar. Onlar en iyimser olasılıkla, 3-13 yaşları arasında günde ortalama 1-2 saat TV izlemektedirler (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.36).

TV'de şiddetin, yalnız çocuklar için söz konusu olmayan bir başka önemli sonucu da; dünyanın güvensiz bir yer olduğuna ilişkin bir kültürleme yaratmasıdır (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.36).

Ülkemizde çocuklar sadece çocuk izleyici kitlesi dikkate alınarak hazırlanmış programları değil, aynı zamanda yetişkinlere yönelik programları da izlemektedir. Çocuklar özellikle yetişkinlere yönelik programlardan doğrudan etkilenmektedir. Yetişkinler filmlerdeki saldırgan davranışların sonuçlarından, çocuklar ise süreçten etkilenmektedirler (Newson, 1995, Akt. Palabıyıkoglu, 1997).

Çocuk ve gençlerin yaşamlarını anlamlandırarak, sorumluluk almalarını sağlayacak alanların oluşturulmasına ilişkin politikaların olmaması, çocuk ve gençlerin kendilerine ulaşan her iletiye karşı savunmasız hale gelmesine yol açmaktadır (Gümüšoğlu, 2006, s.16).

Şiddet, psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutları ile kitle iletişim araçlarında ve özellikle TV'de yer alırken; bireysel/toplumsal, yasal/yasal olmayan ya da fiziksel/sözel/ruhsal yönlerden toplumsal yasama yansımakta ve toplumsal yaşamı etkilemektedir (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.35). Gürel'e (2006) göre ise ister sinema filmi olsun, ister televizyon filmi, isterse çizgi film olsun,

bilgisayar oyunları, muhtevaları itibarıyla çocuğu içine doğduğu kültürle yabancılaştırmamalı aksine bütünleştirmelidir.

Palabıykoğlu'na (1997) toplumdaki insanlar ilgileriyle, tercihleriyle kitle iletişim araçlarını yönlendirme gücüne sahiptir. Bu açıdan öncelikle toplumun şiddete karşı duyarlılık kazanması gerekir.

1.5. Okulda Şiddet

Çocukların saldırgan davranışlarda bulunmalarının birçok nedeni vardır. Bu nedenlerden bazıları okulla ilgilidir ya da okul ortamından kaynaklanmaktadır. Okul sosyal bir kurum olarak gerektiğinde aile ve yakın çevrenin veremediği olumlu etkileşim ortamını hazırlayan, bu boşluğu dolduran bir kurumdur. Çocuklar anne baba arasındaki evlilik anlaşmazlıkları, boşanma, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, hastalıklar veya yeni bir şehre taşınmak gibi baskılardan bunaldıklarında daha saldırgan ve yıkıcı olabilirler (Çalık ve Kurt, 2006, s.100). Yavuzer (2000), bir çocuk fiziksel, cinsel ya da ya da duygusal olarak istismar ya da ihmal edilmişse, saldırganlığın bir yardım çağrısı olabileceğine dikkati çekmektedir.

Okulun gençlerin nasıl üretken ve topluma katkı sağlayan bireyler olabilecekleri konusunda öğrencilerin eğitiminde önemli sorumlulukları vardır. Okulların şiddete ve rahatsızlığa neden olan öğrenciyi nasıl ele alması gerektiği ile ilgili iki bakış açısı ön plana çıkmaktadır Johnson ve Johnson'a (1995) göre:

- Okullar kayıp yaşamların kurtarılmaya çalışıldığı yerler olmalıdır.
- Okullar, öğrencilerin iyi davranma potansiyeli en yüksek düzeye çıkarılmaya çalışıldığı yerler olmalıdır.

Johnson ve Johnson (1995)'a göre; İlk bakış açısı okulun misyonunu öğrencileri kurtarma ve şiddeti önlemek olarak görür. Okullar, saldırganlığın nasıl ele alınacağı ile ilgili yeni bir program ile kendilerini yeniden yapılandırmalıdır. Buna ilave olarak öğretmenlerin eğitimi için özel programlar kullanılabilir. Bu bakış açısı, şiddet eylemleri veya rahatsız edici davranışlarda bulunan öğrencileri okuldan uzak tutmayı veya onları sınıf dışına atmayı değil, onları yönlendirmeyi ve şiddet

olaylarından uzak tutmayı önermektedir. Buradaki temel yaklaşım “her ne olursa olsun öğrencilerimizden vazgeçmemeliyiz” şeklinde özetlenebilir.

Okullarda artan şiddet olaylarından dolayı, günümüzde okulların tamamen çocukların güvenli bir biçimde eğitim ve sosyal bakımdan gelişebildikleri yerler olduğu söylenemez. Bugün öğrencilerin çoğu, okulda fiziksel güvenlikleri ile ilgili kaygı duymaktadır (Walker and Walker, 2000, s.34).

Öğretmenin dayağın etkin bir disiplin yöntemi olduğuna ilişkin inancı, çocuğun evde olduğu kadar okulda da fiziksel istismarla karşılaşmasına yol açmaktadır. Çocuğun eğitiminde dayağın yararlı olduğu geleneksel olarak da kabul görmektedir. “Öğretmenin vurduğu yerde gül biter”, “Eti senin kemiği benim” gibi özdeyişlerimiz toplumun öğretmene bu hakkı tanıdığını vurgulamaktadır (Beyazova ve Şahin, 2001, s.52).

Fiziksel Şiddet “insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir eylemdir”; kuşkusuz duygusal, cinsel kültürel etkileri de beraberinde getirebilir. Yaralama hatta ölümlerle sonuçlanabilen “dayak”, okullarda en sık görülen ve sözlendirilen şiddet türünü oluşturmaktadır (Tural, 2006, s.238). Fiziksel istismar okullarda cezalandırma yöntemi olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Fiziksel istismar tanımının içine dayağa ek olarak, sarsma, çimdikleme, kulak çekme, iğne batırma, rahatsızlık verecek pozisyonda uzun süre durmaya zorlama, ceza olarak aşırı egzersiz yaptırma vb. davranışlar da girmektedir. Fiziksel istismara erkek çocuklar daha fazla maruz kalmaktadırlar. Erkek öğretmenlerin de fiziksel cezalandırmaya daha sık başvurduğu görülmektedir. Bu, geleneksel kültürde babanın evdeki otoriter tutumunun okula taşınması olarak yorumlanabilir (Beyazova ve Şahin, 2001).

Gözütok’un (1993) ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileriyle öğretmenlerin uyguladıkları cezalandırma biçimlerini ve cezalandırma sıklıklarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada; öğrencilerin yarısından fazlası (%57.55) öğretmenlerin tokat attığını, yarıya yakını (%45.97) kulak çektiğini, üçte biri yakını (%30.87) saç çektiğini dörtte biri (%25) tebeşir, silgi fırlattığını onda biri kadarı (%14.59) sopayla dövdüğünü, (%11.57) tekme attığını, (%10.40) çok şiddetli

dövdüğünü (%7.7) başını duvara veya sıraya vurarak dövdüğünü belirtmişlerdir. Cezalandırma sıklığı olarak öğrencilerin dörtte biri kadarı (%25.66) haftada bir, onda bir kadarı (%14.93) ayda bir, (%12.41) 15- 20 günde bir ve (%9.22) her gün bedensel ceza uygulamaları olduğunu bildirmişlerdir (Gözütok, 1993). Bir istismar yolu olarak ortaya çıkan ceza sürecinin çocukta ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar şu şekilde sınıflandırılmıştır. Öğrencinin:

- Zihinsel faaliyetlere yoğunlaşma yeteneği azalır.
- Okuldaki başarı oranı düşer ve bir sığınma yolu olarak zararlı alışkanlıklara yönelme hızlanır.
- Evden kaçma, okula devam etmeme ve okulu terk etme artar.
- Dürüstlükten sapma sıklıkla görülür. Ceza ya da ceza tehdidi cezadan kaçmak üzere yalan söyleme ve suça yönelme kolaylaşır.
- Düşük düzeyde benlik tasarımı ve öz saygı oluşumu, cesaretsizlik, korkaklık, silik kişilik oluşumu ve sapmalara yatkınlık artar.
- Öfke, nefret, kin duyguları oluşur ve buna bağlı olarak saldırganlık eğilimi güçlenir.
- Erken yaşta bedensel uyarılara, seksüel bozukluklara ve sapmalara ortam hazırlanır.
- Bedensel yaralanma, sakat kalma, bunun yaratacağı sinir sistemi bozuklukları ve bireyi intiharda çözüm yolu aramaya kadar götürür (Gözütok, 1993, s.42).

Faucault'a göre cezalandırma sözcüğünden, çocukların işlediği suçu hissettirebilecek her şey, onları küçük düşürebilecek, onların kafasını karıştıracak her şey anlamındadır...(sözgelimi) belli bir soğukluk, bir küçük düşürme, bir görevden alma gibi... Eğitirken en önemli meziyet ve başarı çocuklara sonuna dek sabır göstermek, tabii ki gerektiğinde eleştirmek ama hep konuşarak ikna etmek; açıklamalarda bulunmaktır. Ceza, kendi çocukluk dönemlerini unutan yetişkinlerin çocuklarının kısa sürede kendilerine benzemelerini sağlamak, yani onların çocukluk dönemlerini kısaltmak için çaresiz; aciz kaldıkları zaman başvurdukları acımasız bir silahtır ve suçun karşısında cezaya başvuran ve bununla disiplin sağlamaya yönelen

yetişkinler aslında küçük bir hukuk sistemi ve mahkeme modeli yaratmış olurlar; yetişkinler yargıç, çocuklar da suçlu (Kale, 1995, s. 16).

Toplumdaki yaygın kanının aksine araştırmalar eğitimde fiziksel cezanın başarılı olmadığını; övgü, ödüllendirme gibi olumlu güdülemelerin daha etkili olduğunu göstermektedir. Fiziksel ceza öğrencinin okuldan korkmasına, özgüvenini yitirmesine neden olurken, davranışı daha kötüleştirmekte, saldırgan ve yıkıcı tutumları artırmaksa, sınıf düzenini bozma, eşyalara zarar verme, öğretmenlere karşılık verme, yalan söyleme gibi olumsuz davranışları artırmaktadır. İstenmeyen davranışı değiştirme konusunda fiziksel cezanın etkisi geçicidir. Bir süre sonra yinelenen olumsuz davranışta sonuç alabilmek için giderek cezanın şiddetinin artırılması gerekir (Beyazova ve Şahin, 2001, s.23).

1.5.1. Okul Zorbalığı

Okul zorbalığı, yaşça büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir.

Okullardaki şiddetin bir diğer boyutu ise çocukların diğer çocuklara uyguladığı şiddettir. Pişkin (2002) tarafından, “yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesi” olarak tanımlanan “okul zorbalığı” kavramı, okul bileşenlerinden öğrencilerin birbirlerine yönelik şiddetini ele almaktadır. Bu kavram içinde dövme, tokat atma, itme, çekme, dürtme, korkutma, alay etme, kızdırma, kötü isim takma, hakaret etme ve küçük düşürme gibi edimleri içermektedir. Çocuklar arası şiddette hazırlayıcı etmenler daha önce kendisinin şiddetle karşılaşmış olması, gerçekleşmeyen umutlar, düş kırıklıkları, öç alma duyguları, paylaşılmayan öfke, anti sosyal kişilik ve madde bağımlılığıdır. Bu tip şiddet tek bir öğrencinin bireysel şiddeti olabileceği gibi, bu kişilik özelliklerine sahip birden fazla öğrencinin bir araya gelerek çeteler oluşturması ile de ortaya çıkabilir. Bu çocuklar bu yolla kendilerini daha güçlü hissedebilir, yaptıklarından zevk alabilir ya da diğerlerinin bunu hak ettiğini düşünebilirler (Tural, 2006, s.239).

En genel şekilde okullardaki zorbalık, ‘bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli rahatsız etmeleriyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü’ olarak tanımlanabilir (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003, s.239). Zorbalık türleri arasında en çok bilinenleri şunlardır:

- *Bedensel*: İtme, tekme atma, yumruklama, saç-kulak çekme, bedensel kaba şaka, silah veya bıçak ile saldırma ya da korkutma amaçlı kullanılan her tür fiziksel şiddet.
- *Sözel*: Ad takma, alay etme, söylenti yayma, çirkin takılmalar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkında kötü şeyler yazma, incitici notlar bırakma.
- *Duygusal*: Gruptan dışlama, ayrımcılık, aşağılama, eşyalarına zarar verme, eşyalarını ya da parasını zorla alma, kasıtlı olarak arkadaşça davranmama.
- *Cinsel*: Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme (Elliot, 1997; akt. Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003, s.239).

Yapılan araştırmalar, çocukların okullarda yukarıda sözü edilen kaba güç türlerinin birçoğu ile yüz yüze geldiğini ortaya koymaktadır. Öyleyse, herhangi bir öğrencinin durdurulup zorba davranışlara maruz kalıp kalmadığı sorulduğunda, belki de ‘evet’ cevabı alınacaktır. Sınıfta otururken, tuvalete gittiğinde zorba öğrencinin kendisine neler yapabileceğini veya öğle saatinde kendi yemeğinin zorba öğrenci tarafından yeneceğini vb. düşünen öğrencilerin sayısı az olmasa gerek (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003, s.239).

Zorba davranışlara uğrayan çocuk ailesine doğrudan okulda kendisine nelerin yapıldığını söyleyemeyebilir. Bu yüzden zorbalığın belirtilerine karşı dikkatli olmak gerekmektedir. Zorbalığa maruz kalan çocuk bir ya da birden çok belirti gösterebilir. Örneğin, evden okula ya da okuldan eve gelirken korkabilir ve normal okula gidiş geliş yolunu değiştirebilir. Okul servisi ile okula gitmek istemeyebilir ve okula götürmeniz için ailesine yalvarabilir. Sabahları kendilerini iyi hissetmediğini söyleyerek okula gitmek istemediğini söyleyebilir veya okuldan kaçabilir. Okul ödevlerini yapmak istemeyebilir veya iyi yapamaz. Okuldan eve giysileri ve kitapları hasar görmüş olarak gelebilir. Aile üyelerine karşı hırçın davranabilir. Zorbaya

vermek için ailesinden sürekli para isteyebilir ya da çalmaya teşebbüs edebilir. Zorba yemek parasını aldığı, yemeğini yediği veya döktüğü için eve aç gelebilir. Zorbadan korktuğu için neyin yanlış gittiğini söylemeyi reddedebilir, yüzündeki yara ve bereleri açıklamakta güçlük çekebilir. İçine kapanabilir, kekeleyerek konuşabilir ya da kendine güvenini kaybedebilir, sürekli kaygılı davranışlar sergileyebilir, iştahında belirgin bir azalma görülebilir, uykusunda ağlayabilir veya rüyasında kâbus görebilir (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003, s.239-240).

Zorbalık ile baş etmede okul yönetiminin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin Eliot (1997) tarafından aşağıda belirtilen gerçekleri her zaman göz önünde bulundurmalarında yarar vardır:

- Kimse zorbalığa maruz kalmayı hak etmez.
- Gerek ad takma, gerek gruptan dışlama, itme ya da zorlama olsun, zorbalık her zaman zalimliklidir.
- Ciddi zorbalıklar asla görmezlikten gelinemez.
- Zorbalık her zaman zorba ile mağdur arasında eşit olmayan gücü içerir.
- Zorbalığa başvurarak bundan kolaylıkla sıyrılanlar, zorbalığı isteklerine kolayca ulaşmanın bir yolu olarak görecektirler. Bu tür davranışlar onların okul sonrasındaki yaşamlarında da devam edebilir.
- Arkadaşlarının zorbalığa maruz kaldığını izleyen öğrenciler, zorbalığa müdahale edemediklerinden dolayı mutsuz olurlar.
- Zorbalığa maruz kalan öğrenciler depresyona girebilirler. Kendilerine saygıları düşük, güvensiz, çekingen ve öfkeli olurlar.
- Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin zorbalığı durdurmak için yetişkinlerin yardımına gereksinimi vardır.
- Zorbalık, yetişkinlerin kesin kararlı olması durumunda her zaman durdurulabilir.

- Okullar öğrencileri zorbalığa karşı korumakla sorumludurlar (Çınkır, Karaman Kepenekçi, 2003, s.241-242).

1.5.2. Okullarda Yönetim ve Şiddet İlişkisi

Araştırmaların saptamalarına göre, okullardaki rahatsız edici ve şiddet içerikli davranışları işaret eden bazı unsurlar vardır. Okul ortamında, okul iklimi üzerine etki edebilecek özellikler şu şekilde sıralanabilir: Hap, alkol ve silah kullanımı; okulun sosyal organizasyonu, öğrencilerin okulla ilgili tecrübeleri (akranları tarafından dışlanması ve şiddet gösteren öğrencilerle bir araya gelmeleri gibi....) ve yönetim tarafından ortaya konulan akademik misyon ve liderlik biçimidir. Rahatsız edici davranışları sergileyen öğrencinin özelliklerinin içerisinde kötü okul performansı, düşük seviyede okula devam, düşük seviyede okula bağlılık, düşük seviyede oto-kontrol, isyankar tutumlar ve düşüncesizlik sayılabilir (Winbinger, Katsiyannis, Archwamety, 2000, s.390).

Bu tür faktörlerin etkisi altında kalmaya uygun olan öğrenciler, fakülte ve çalışanların olumsuz tutumlarına ya da düşük seviyedeki beklentilerine maruz kalırlar. Örneğin, Henderson ve Friedland'in (1996) araştırmasına göre, fakülte ve yönetim tarafından sorun yaratıcı olarak algılanan öğrencilerin, kuralları aynı şekilde çiğneyen diğer öğrencilere göre daha fazla cezalandırıldığı bulunmuştur. Blyth ve Miller (1993)'a göre, cezalandırma için ifade edilen formal sebep genelde, öğrenci ve yönetim arasındaki uzun vadeli bozuklukları temsil etmektedir (Winbinger, Katsiyannis, Archwamety, 2000, s.390). Buradan da anlaşılmaktadır ki yönetim okullarda şiddet üzerine etki eden önemli bir faktördür.

Okul müdürü, hem okuldaki tehlikeli ve zarar verici davranışlarla uğraşmak, hem de toplumun ve medyanın okullardaki şiddeti abartan anlayışıyla da mücadele etmek zorundadır. Okuldaki yönetimin kararlı ve sağlam bir biçimde davranması beklenmektedir. Ayrıca, okul lideri etik lider olmalı; sakin, dikkatli ve sevecen davranmalıdır. Bunlara ek olarak, okul müdürü, okulda kararlara katılımın desteklenmesi, okuldaki farklılıklar ve okulda adalet gibi temel konulara da işaret etmelidir (Gorman ve Pauken, 2003, s.27).

Amerika'da daha korunaklı okullar için yapılan politik baskılar, 'Sıfır hoşgörü' isimli politikaların disiplin politikası olarak benimsenmesine yol açmıştır. Bu tür politikalar güvenlik kavramının yanlış değerlendirilmesine neden olmuştur ve uzun vadede şiddeti azalttıklarına yönelik hiçbir delil yoktur. Aslında abartıya kaçan cezalandırıcı uygulamalar öğrencinin yabancılaşmasına ve okulda zehirleyici bir ortamın oluşmasına yol açabilir. Bu tür politikalar ve uygulamalar okulda şiddeti önlemek yerine daha fazla şiddet oluşmasına neden olabilir (Stader D.L., 2001, s.223).

Bununla birlikte, tehditler oluştuğunda okul çalışanlarının bu tehditlerin hepsini ele alması gerekir. 'Havalimanı mantığı' diye isimlendirilen politika, öğrenci tehditlerine karşı en iyi politika olarak kabul edilebilir. Bir havalimanındaki her türlü tehdit ciddiye alınır; fakat her türlü tehdit uzun vadeli olarak cezalandırılmaz. Okulda da, 'havalimanı politikası' geniş seçenekleri içeren esnek bir politikadır. Esneklik, yöneticilere inceleme, tehdidin ciddiyetini belirleme ve uygun müdahale yolunu seçmeden önce tehdidin etkisini değerlendirme olanağını verir. Esnek bir politika ayrıca, öğrencilere birey olarak davranılmasını ve uygulanan müdahaleden emin olunmasını sağlar, kanunlara uygun ve bağımsız yargının ortaya çıkmasını garantiler (Stader D.L., 2001, s.223).

1.5.3. Okullarda Şiddet ile Okul Kültürü ve İklimi İlişkisi

Kültürü anlama ve onun örgütsel davranışı nasıl etkilediğini bilme ihtiyacı örgüt iklimi açısından çok önemlidir. İnsan davranışı, içinde bulunulan sosyokültürel bağlamdan soyutlanarak anlaşılabilir (Aydın, 2004, s.28).

Dolayısıyla bireyi tanımak ve anlamak için öncelikle onun içinde yaşadığı sosyokültürel çevre ve bu bağlamda görev yaptığı örgütün kültürünün bilinmesi gerekmektedir (Yaman, 2007, s.53).

Kültür, bir toplumun yaşama tarzı olarak karakterize edilen ve bilgi, inanç, gelenek, örf, adet, sanat, ahlak, araç/gereç, teknik gibi maddi ve maddi olmayan unsurları somut, ortak inançlar ve değerler gibi soyut ürünleri bünyesinde barındıran bir bütün ve toplumu meydana getiren bireylerin kişiliklerine yansıyan yaşama tarzıdır. Örgüt kültürü, bir örgütün üyesi olan insanların ortaklaşa paylaştıkları bir

takım inançlar, değerler, normlar, semboller, törenler ve uygulamalarda ayrıca politikalar, gelenekler, algı ve duygu birliğinden oluşur.

Okul kültürünü oluşturan insanlar arasında bütünleşmenin sağlanıp sürdürülmesi, aitlik ve biz duygusunun gelişmesi, üyelerin örgüte bağlanmaları, örgütleri ile övünmeleri, üyeler arasında ortak bir kültürün oluşmasına bağlıdır (Şişman, 2009, s.118).

Örgütteki insan ilişkilerinin mahiyeti, örgüt iklimi ile ifade edilmektedir. Bir örgütteki üyeler arası ilişkilerin durumu, örgütün iklimi hakkında ipuçları verir. Bu ilişkiler, sıcak, yakın, güvene dayalı ilişkiler olabileceği gibi resmi, mesafeli, gergin mahiyette de olabilir. Örgüt iklimi, örgütte çalışan, örgütün üyesi olan insanların güdülenmesini, moralini, verimliliğini etkiler. Bu bakımdan örgüt yöneticilerinin, örgütte güçlü bir ortak kültürün yanı sıra açık, olumlu, destekleyici, güvene dayalı bir iklimin oluşmasına öncülük yapmaları da beklenir (Şişman, 2009, s.119).

Şüphesiz ki insan ögesinin ön planda olduğu okullarda, örgütsel iklim ve kültür daha fazla önem kazanmaktadır. Bunun yanında örgüt iklimi, örgüt üyelerinin duygu ve inançlarını özgürce ifade etmelerini özendirici olmadıkça, hiçbir iletişim sisteminin iyi işlemesi de beklenemez (Aydın, 1986, s.81). Bu nedenle olumlu örgütsel iklimi oluşturmanın olmazsa olmazı iletişim kanallarını açık tutmaktır.

Güçlü bir örgütsel kültür, örgütün temel değerlerini yansıtır ve örgüt genelinde paylaşılır. İşgörenler, örgütün temel değerlerini benimser ve bu değerlere bağlılık gösterirlerse, örgüt kültürü de güçlenir. Örgütlerin başarısı, ortak ve güçlü bir örgütsel kültüre sahip olmalarına bağlıdır. Örgütlerde güçlü bir kültür oluşturulması için iş görenler kişisel inisiyatif almaya teşvik edilmeli, riske girme ve girişimci olmaya cesaretlendirilmelidir. Örgütsel amaçlarının ve performans beklentilerinin açıkça ifade edilmesi, etkili bir örgütsel kültür oluşturulmasına yardımcı olabilir. Örgütsel kültürün etkililiğinde, birimler arası eşgüdüm gereklidir. Üst yönetimin desteği, açık iletişim, açıkça ifade edilmiş kurallar ve düzenlemeler, etkili bir kontrol ve denetim sistemi, örgütsel kültürün paylaşılmasını kolaylaştırır. Ayrıca adil bir ödül sistemi, objektif değerlendirme kriterleri, etkili çatışma çözümü stratejileri, karşılıklı saygı ve anlayış, açık ve çok yönlü bir iletişim

sistemi, örgütsel kültürü güçlendirmektedir. (Yaman, 2007, s.56). Örgüt kültürü güçlü olan kurumlarda şiddet eğilimlerinin düşük yoğunlukta gözlenebileceği söylenebilir.

Okul ve şiddet ilişkisini, okul bağlamında (okul koşulları ve iklimi) analiz eden araştırmalar, öğrencinin okul sistemi içerisinde diğer öğrencilerle ve okul personeli ile olan ilişkisine odaklanmaktadır. Okul iklimi analizlerinde genelde sıklıkla “güvenli bir okul” tanımına gönderme yapılmaktadır. Etkili ve güvenli okulların özellikleri arasında; yöneticilerin öğrenci problemlerine ilgi duyan bir yapıya sahip olması, ebeveynler ile okul yönetimi arasında işbirliğinin sağlandığı, öğrencilerin okul etkinliklerine katılım düzeyinin yüksek olduğu ve okulun fiziksel çevresinin güvenli olması gibi hususlar belirtilmektedir. Welsh (2000) de, okulların da insanlar gibi, kendilerine özgü kişilikleri ve iklimleri olduğunu ileri sürmektedir. Bir okulun iklimi ile kast edilmek istenen; öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasında bir etkileşim biçimi haline gelen yazılı olmayan inançlar, değerler ve tutumlardır (Kızmaz, 2006, s.58).

Khoury-Kassabri ve diğerlerinin (2004) yaptıkları çalışmaya göre okul ikliminin aşağıda belirtilen üç özelliği okullarda şiddet kavramıyla yakından ilintilidir. Bunlar:

- Şiddete karşı açık, tutarlı ve adaletli bir okul politikası.
- Öğretmenlerin öğrencileri desteklemesi.
- Öğrencilerin, okulda şiddeti önlemek adına yapılan çalışmalara, hem karar aşamasında hem de bir model kurma aşamasında katılması (Khoury-Kassabri, Benbenishty, Astor, 2005, s. 166).

Öğrencilerin okulda suça yönelmesi okul iklimi algıları ile yakından ilgilidir. Örneğin şiddet nedeniyle okula gelmeye korkmak bile, iklim algısı ile dolaylı olarak ilgili olabilir. Pek çok araştırmacı okullarda şiddeti azaltmak için olumlu bir okul iklimi oluşturmanın önemini vurgulamıştır. Astor ve diğerleri (2002) tarafından yapılan çalışmaya göre: Öğrenciler, okulda şiddet problemlerinin tümünün doğrudan okul iklimi karakteristikleri ile ilgili olduğunu düşünmektedirler. Okulda şiddetle ilgili politikaları açık, tutarlı ve adaletli kurallar içeren okullar bu özelliklerde

politikalar içermeyen okullara göre, şiddeti azaltmada daha başarılı olabilmektedirler. Velilerle kurulan destekleyici ve olumlu ilişkiler de öğrencinin okula yabancılaşmasını azaltabilir ve öğrencilerin duygusal ve davranışsal sorunları ile başa çıkmalarında yardımcı olabilir. Bunlara ek olarak, öğrencilerin okulda şiddeti önleme ile ilgili çalışmalara karar verme ve model oluşturma aşamasında katılması da onların olumlu okul iklimi algıları konusunda etkili olabilmektedir. Bu katılım öğrencinin okula aidiyet duygusunu geliştirebilir ve huzurlu okula olan ilgiyi arttırabilir. O halde diyebiliriz ki, olumlu okul ikliminin (şiddete karşı açık bir politika, öğretmen ve öğrenciler arasında destekleyici ilişkiler ve öğrencilerin kararlara katılımı) olduğu okullardaki suç oranları da az olacaktır (Khoury-Kassabri ve diğerleri, 2004, s.189)

Okul iklimi, okuldaki davranışlar üzerine doğrudan etki eden bir unsurdur. Okul ortamının fiziksel özellikleri, davranışla ilgili okul politikaları ve bu politikaların uygulanış şekli, olumsuz davranışlara gösterilen genel hoşgörü seviyesi gibi unsurların okuldaki şiddeti etkileyebildikleri söylenmektedir. Reid ve arkadaşları bu ilişkileri 'Okul İklimi ve Ergenlerde Hap Kullanımı: Merkezi Ortaöğretim Kurumlarındaki Şiddetin Etkileri' isimli çalışmalarında incelemişlerdir. Tahmin edildiği gibi, davranışla ilgili okul politikalarının uygulanmasındaki eksikliklerin daha yüksek seviyede şiddete sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Okulun içindeki ve çevresindeki güvensiz yerlerin varlığı da suçun oluşmasına benzer bir etki yapmaktadır. Suçun oluşması da ilaç kullanımına sebep olmaktadır. Bu değişkenlerin yapısal bir denklem modelinde bir araya gelmesi sonucu da okullarda suç ve şiddet, buna bağlı olarak da ilaç kullanımı oluşmaktadır (Culley ve diğerleri, 2006, s.224).

Sprott (2004), okul iklimi ile sınıf ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında; okul ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerinde herhangi bir etkisini saptayamazken, sınıf ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerinde bir etkiyi saptamıştır. Söz konusu araştırmada özellikle güçlü akademik odaklanmanın, mala yönelik suçların düşük düzeyde gerçekleşmesi ile ilgili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sınıftaki olumlu sosyal ilişkilerin şiddet davranışı üzerindeki etkisi ise, beklenildiğinden daha az saptanmıştır. Ancak, bu araştırma; sınıf içinde olumlu sosyal etkileşimin varlığının, akademik odaklanmaya kıyasla düşük düzeydeki şiddet

davranışı ile olan ilişkisinin daha güçlü olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sprot, okul ikliminin de suç ve şiddet davranışı üzerindeki etkisinin dolaylı olabileceğini belirtmektedir (Kızmaz, 2006, s.59).

Okuldaki şiddet problemlerinin, okul kültüründeki zorbalık ve rekabet unsurlarıyla ilişkili olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca merhamet ve işbirliği kavramlarının daha fazla vurgulanmasıyla, okullarda şiddetin azaltılabileceğine inanılmaktadır. Okul kültürünü geliştirme yollarından biri, çatışma çözüm eğitiminin verilmesidir (Roberts, Yeomans, Ferro-Almeida, 2007, s.1).

Okulda egemen olan kültürün doğası ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışlarındaki sıklık arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Okul kültürü işbirlikçi yönde geliştikçe, öğrencilerin şiddete yönelik davranışları azalmaktadır denilebilir. İşbirlikçi özellikler taşıyan okul kültürleri kendileriyle birlikte saygı kültürünü de geliştirirler, bundan dolayı okul liderleri olması beklenen yöneticilerin okul kültürlerinin işbirlikçi doğasını daha fazla geliştirmesi, saygı kültürünü daha fazla geliştirecektir. Saygı kültürünün gelişmesi öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarını azaltabilir (Demirtaş & Ersözlü, 2007, s.187).

1.6. Okullarda Şiddeti Önlemek

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de hızla artan şiddet olayları toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Artan bu şiddet olayları ilköğretim çağındaki çocuk ve gençleri de içine almış ve gittikçe artan bir probleme dönüşmüştür. Şiddete maruz kalan çocuklarda, uyum azlığı, anti sosyal davranışlar, okul devamlılığında azalma, dikkat eksikliği, okul başarısında düşüklük, riskli davranışlar, eşyalara bilerek zarar verme, özgüven eksikliği, okul korkusu, alkol ve madde bağımlılığı, huzursuzluk, depresyon, hatalı cinsel seçimler ve kendine zarar verme gibi olumsuz eylemler gözlenmektedir. Şiddet genellikle küçük yaşta ve aile içinde öğrenilmektedir. Çocukluğunda bir şekilde şiddete maruz kalan ya da şiddete tanık olan çocuklar, şiddeti model alarak şiddet uygulamaktadırlar. Bu nedenle şiddet yalnız bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorundur.

Okullar, saldırganlığın görüldüğü yerler ve koruyucu etmenlerin öğretilbileceği kurumlar olmaları nedeniyle, önleme çalışmaları için en uygun

konumdadırlar. Öte yandan okullar dışarıdaki etkilenmelerini de okula getirmeleri nedeniyle, gençlerin şiddetle ilgili sorunlarında okul, toplum, gençlik servisleri ve aileler işbirliği içinde çalışmak durumundadırlar (Riner ve Saywell, 2002, s.51). Günümüz okullarında şiddetin artması, yarınımızın toplumu hakkında da işaretler vermektedir. Yarının şiddetten uzak bir toplum olması için, okulların farklı bireylerin bir arada barış içinde yaşamayı öğreten kurumlar olması gerekmektedir. Öğrenciler arasında çatışmaların uzlaşmaya dönüştürülebilmesi, bireyler arasındaki farklılıkların çatışma değil, toplumsal zenginlik kaynağı haline getirilmesi hedeflenmelidir. Grossman, Neckerman, Koepsell ve arkadaşlarına göre (1997) bu sorun karşısında bizim tepkimiz, şiddeti önlemek için okullardaki programlarda ve toplum ortamlarında, bazı etkinlikleri yürütmektir. Yazarlar şiddetin bu bedelinin azaltılabileceğini gösteren araştırma sonuçlarından bahsetmektedirler. Suç ile ilgili olarak da, erken çocukluk dönemindeki önleme çalışmaları, ergenlikteki suç davranışlarını engellemede başarılı olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1995, s.27). Okuldaki tüm öğrencilerin, okul içinde fiziki ve sosyal olarak ihtiyaçları karşılanıyorsa, o öğrenciler kendilerini okulda mutlu, güvenli ve huzurlu hissediyorsa, kurallar demokratik olarak işliyorsa o okulda şiddetin barınması mümkün olmayacaktır. Temelde insanlar hem şiddet kullanma mekanizmalarına, hem de istedikleri zaman şiddeti bastırabilecek mekanizmalara sahiptir. Gençler şiddete yönelme açısından riskli bir dönemdedir ve etkili müdahale yöntemleri uygulanırsa hoşgörüyeye yönelme potansiyelleri güçlenecektir. Aileler ve öğretmenlerle işbirliği yapılması gerektiği fikrinden hareketle bu konuda çalışmalar yapılmıştır.

Okulda şiddet olaylarının meydana gelmesini önlemek için dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Olumlu ve destekleyici okul iklimi,
- Kaliteli akademik öğretim ve akademik zorluğun üstesinden gelmede önleyici önlemler,
- Okuldaki planlama ve politika belirleme kararlarına öğrenci ve ailelerin katılımı,

- Güvensizlik, kaygı ve üzüntü ile sonuçlanan zorlayıcı önlemlerin daha az kullanılması,
- Danışmanlık hizmetlerinin sağlanması,
- Şiddet önleme, çatışma çözümü ve krize müdahale etme plan ve programlarının hazırlanması,
- Akran aracılığı ve çatışma çözüm tekniklerinden oluşan önleme programları,
- Çevresel tasarımlardan ve teknolojik buluşlardan öğrencilerin ve eğitimcilerin güvenliğine katkı sağlayabilecek buluşlardan yararlanma,
- Okul güvenliğini sağlamak ve şiddet olayına yanıt verebilmek için yazılı müdahale planları hazırlanması.

Öğrenciler için daha güvenli okul binaları sağlamak için dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıda sıralanmıştır (Kepenekçi ve Özcan, 2001, s.157):

- Okul binalarının ana yollara yakın olmamasına çalışılmalıdır. Cadde ve bina arasında yeterli mesafe olmalıdır. Böylece, caddeden gelebilecek olumsuz etkenlerden okul korunabilecektir.
- Okul yerleşkesi inşa edilirken öğrencilerin yürüyüş yerleri olabildiğince yerleşke içinden yapılmalıdır. Böylece yaya trafiği caddeden yerleşke içine çekilebilir.
- Caddeye bakacak pencereler konusunda titiz davranılmalı, mümkünse eğer pencereler caddeye bakmamalıdır.
- Işıklandırmaya dikkat edilmeli, güvenlik görevlilerinin görüş gücünü artıracak şekilde binalar arasında uygun ışıklandırma sağlanmalıdır.
- Okulun etrafında koruyucu duvarlar olmalıdır. Duvarlar hem okula giriş çıkışın belli bir noktadan yapılmasını sağlar hem de dışarıdan gelecek herhangi bir saldırının önlenmesinde işe yarar.
- Okul giriş ve çıkış kapıları herkes tarafından kolayca görülebilmelidir. Bu kapılar tek yerden giriş çıkış sağlayacağı için güvenlidir (Çiftçi, 2006, s. 42).

Çocukların şiddet veya suç içeren davranışlarını önlemek için tedbirler alınırken, olumsuz davranışların yerini alacak davranış kalıplarının karakter eğitimi, çatışma yönetimi gibi eğitim uygulamalarıyla öğrencilere sunulması etkili olabilir. Okullarda şiddeti önlemek konusunda yapılabilecek çalışmalar, tüm sorumlu kişilere ayrı ayrı düşen görevler olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1.6.1.Okul Yönetimine Düşen Görevler

- İletişim kanallarını açık tutmalı,
- Öğrencilerin duygularını paylaşması için uygun fırsatlar yaratmalı ve onları cesaretlendirmeli,
- “Güvenli okul” anlayışını geliştirmeli,
- Tehdit oluşturabilecek unsurları dikkatle takip etmeli,
- Öğrencilerle görüşmeli,
- Öğrencilerin velilerini bilgilendirmeli,
- İlgili birimlere yönlendirmeli,
- Temel önleme çalışmalarını uygulamalı,
- Okul Kriz Ekipleri kurulmalıdır (Parladır, 2009, s.35).

1.6.2. Öğretmenlere Düşen Görevler

Öğretmenlere düşen görevler iki aşamada incelenebilir.

1. Aşama: Sorunların Tespiti;

- Sürekli şiddet, zorbalık ve kavga davranışı gösteren öğrenciler tespit edilerek, bu öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilmeli.
- Okul çevresinde bulunan, kavga ve şiddete eğilimli kişiler varsa çeteler tespit edilmeli.
- Bu kişileri okulun çevresinde bulunduran sebepler tespit edilmelidir.

2. Aşama: Tespitlerden Yola Çıkarak Gerekli Çözümlerin Belirlenmesi;

- Hedef olarak tespit edilen öğrenciler bireysel görüşmeler yapılmalı.

- Yapılan görüşmelerde öğrenciyi bu tür davranışlara iten nedenler belirlenmelidir. Daha sonra nedenlerin ortadan kaldırılabilmesi için imkânlar ölçüsünde gerekli önlemler alınmalıdır.
- Bireysel görüşmeler belli aralıklarla devam ederken, öğrencinin velisi ile en az 2-3 kez görüşülmeli, gerekirse ev ziyaretleri yapılmalı, alınabilecek önlemler ve çocuğa yaklaşım tarzının nasıl olması gerektiği aile ile paylaşılmalı.
- Öğrencinin yaptığı olumsuz davranışlar aileye sürekli şikâyet eder şekilde dile getirilmemelidir. Bu tarz bir yaklaşım aileyi ve öğrenciyi okuldan soğutacaktır.
- Şiddet davranışları gösteren öğrenciye karşı sabırlı olunmalıdır, yaptığı davranışlara karşı ani ve sert bir üslup ile karşılık verilmesi onun bu olumsuz davranışını pekiştirir.
- Eğer öğrenciye disiplin cezası verilecekse adil olunmaya ve abartılı cezalar verilmemesine dikkat edilmeli,
- Şiddet eğilimlerinde bulunan öğrencileri asla başka öğrencilerin yanında yargılamamalıdır.
- Kendinizi öğrenciye sevdirmeden ve kabullendirmeden öğrenci üzerinde etkili olunamayacağı unutulmamalıdır.

1.6.3. Anne Babalara Düşen Görevler

- Çocuklar istediklerini saldırgan yollarla elde etmeyi model alarak öğrenirler. Ailede böyle bir durum olup olmadığı ebeveynler tarafından denetlenmeli, söz konusu durum mevcut ise bu sorun öncelikle çözülmeye çalışılmalıdır.
- Çocuk hakkında fiziksel saldırganlığı nedeniyle şikayetler çoğalmışsa uzmana başvurulmalıdır.
- Çocuk okul hakkında konuşmaktan rahatsız oluyorsa ve konu açıldığında sinirleniyorsa bazı sorunlar olduğundan şüphelenilmeli, ısrarcı olmadan sorun tespit edilmeye çalışılmalı, okul yönetimi ve öğretmenleriyle iletişime geçilmelidir.

- Aşırı koruyucu anne baba tutumu, çocuklarda zorbalarla başa çıkma için gerekli olan becerilerin gelişmesini engellemektedir. Bu yüzden bu tutumdan kaçınılmalıdır.
- Çocuğunuza zorbalık yapan çocuğun problemi, ona zorbalık yaparak çözmeye çalışılmamalıdır, bu kendi çocuğunuzun uygun becerileri kazanmasını sağlamaz.
- Bir kurbanın kızması ve öfkelenmesi zorbalık için çok eğlencelidir. Kurbanlara öfkelenmemeleri, sakin ve kararlı olmaları öğütlenmelidir.
- Eğer çocuğunuz kurban ise, belirli bir süre taciz edildiği yerde bulunmanız zorba için caydırıcı olacaktır. Bu arada, çocuğunuzun uygun davranışı öğrenmek ve gerçekleştirmek için fırsat bulacaktır.

1.7. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Okullarda Şiddet Bağlamında Yürüttüğü Çalışmalar

Toplumda şiddet içeren olayların okul ve çevresini içine alacak şekilde yaygınlaşması, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların şiddetin önlenmesi ve azaltılması konusundaki çalışmalarını hızlandırmıştır.

1. İlköğretim programına sosyal, duygusal, bilişsel alanlarda sorunlarla baş etme becerilerine ilişkin kazanım ve etkinlikler dâhil edilmiştir.
2. İlköğretim programlarına rehberlik entegrasyonu yapılmış, ilk ve ortaöğretim rehberlik saatleri için gelişimsel anlayışı temel alan, öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal gelişimlerini destekleyen rehberlik programları hazırlanmıştır. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı 1. sınıftan 12. sınıf sonuna kadar öğrencilerin gelişim dönemlerine özgü kazanımları içermektedir. Program 7 yeterlik alanı içermektedir. Bu alanlar:
 - Okula ve çevreye uyum
 - Kendine kabul
 - Kişilerarası ilişkiler

- Eğitsel başarı
 - Eğitsel ve mesleki gelişim
 - Güvenli ve sağlıklı hayat
 - Toplum ve ailedir.
3. Milli Eğitim Bakanlığı ilgili kuruluşlarla, okul ve çevresindeki şiddetin azaltılmasına ve önlenmesine doğrudan ya da dolaylı etkisi bulunan programlar ve projeler yürütmektedir. Bu kapsamda; Çocuk Dostu Okul Projesi, Psikososyal Okul Projesi, Sokakta Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi, Ergenlerde Sağlık Bilinci Geliştirme Projesi, Evin Okula Yakınlaştırılması ve Değişen Anne-Baba Rollerini Projesi, Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi, Çocuklar ve Ergenler İçin Yaşam Becerileri Eğitimi Projesi, Çocuk ve Gençlerimizin Risklerden Korunma Bilincini Geliştirme, Temel Önleme Projesi, YİBO Destek Projesi, Haydi Kızlar Okula Kampanyası çalışmaları sürdürülmektedir. Avrupa Birliği ve ikili anlaşmalarla 2006 yılında uygulamaya başlayan, “Etkili Anne-Baba Eğitimi” ve “Yaşam Becerileri” konularını içeren, uluslararası proje kapsamında hazırlanan eğitim modülleri de destekleyici bir yaklaşım olarak yer almaktadır.

Çocuk ve gençler için 3 öğretmen, 3 aile ve 11 öğrenci oturumundan oluşan “Hayata Sahip Çıkmak” eğitim modülü öğretmenler ve aileler için hazırlanmıştır. Ülke genelinde dağıtımı tamamlanarak, uygulamalara 2006 yılında başlanmıştır.

4. 2003 yılında okullarda olumsuz davranışlara caydırıcılık sağlamak amacıyla 27.08.2003 tarihinde yürürlüğe giren İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine “Öğrenci Davranışlarının Değerlendirilmesi” ile ilgili hükümler eklenmiştir. Öğrenci davranışlarını değerlendirme sürecinde davranışlara yönelik ödüllendirmeler, yaptırımlar ve uygulama süreci net bir şekilde belirlenmiştir.
5. 2004 yılından itibaren eğitim ortamlarında, öğrencilerin demokrasi bilincini oluşturacak şekilde, demokrasinin bütün unsurları ile öğretilip yaşatılmasını

amaçlayan bir demokrasi eğitimi verilmekte, okul meclisleri kurulmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda ilk ve ortaöğretim kurumlarında “Okul Öğrenci Meclisleri” oluşturulmaktadır.

6. 2005 yılında okul-aile işbirliğine ilişkin bir genelge çıkarılmıştır. 10.10.2005 tarih, 2005/92 sayılı “Öğrenci-Veli-Okul Sözleşmesi Genelgesi” ile bireyin kendini gerçekleştirme, okulda demokrasi kültürünün yerleştirilmesi, okulun tüm imkanları ile çevreye açılması, veli ve öğrencinin beklentilerinin sisteme dahil edilmesi, hizmet üretenler ile alanlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için sistematik bir düzenlemeye gerek duyulmuştur. Bu amaçla Öğrenci-Veli-Okul Sözleşmesi hazırlanmıştır.
7. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 14.03.2006 tarih ve 2006/22 sayılı “Öğrencilerimizin Zararlı Madde Kullanımı ve Şiddet Gibi Risklerden Korunması Genelgesi” çıkarılmıştır. Bu genelge ile okulda “biz” duygusu yaratma, etkili bir işbirliği ve iletişimle etkili öğrenme ortamı hazırlayan, okul-öğrenci-veli bütünleşmesi sağlayan bir okul iklimi oluşturulması hedeflenmektedir.
8. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 24.03.2006 tarih ve 2006/26 sayılı “Okullarda Şiddetin Önlenmesi Genelgesi” hazırlanmıştır. Acil rehberlik önlemlerini içeren bir genelge çerçevesinde çocuk ve gençlerimizin içinde bulunduğu riskin boyutunu gerçekçi bir şekilde ortaya koymak, sağlıklı bilgiler toplamak, izlemek ve değerlendirmek amacıyla veri tabanı oluşturma çalışmaları önemsenen bir yaklaşımla sürdürülmektedir.
9. Milli Eğitim Bakanlığı ise, okulda şiddet, saldırganlık, zorbalık ve diğer risk faktörlerini önleme ve müdahale hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, “okullarda şiddetin önlenmesi” konulu bir genelge (genelge no: 2006/26) yayınladı. Genelgede, sekreteryaya hizmetleri Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmek üzere, bir üst kurul oluşturulması ve bu kurulun her yıl Temmuz ayında toplanarak Bakanlık merkez birimleri arasında eşgüdümü ve merkezi

eylem planını hazırlaması öngörülürken; İl Milli Eğitim Müdürlerinin başkanlığında oluşturulması planlanan il yürütme kurulları, her yıl Şubat ve Haziran aylarında ve gerek duyduğunda toplanmak, çalışmalarını izleyerek değerlendirmek ve devamındaki çalışmalar için gerekli tedbirleri karara bağlamakla görevlendirildi. Genelge ile ayrıca bu konuda Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüklerine, okul müdürlüklerine, rehber/danışman öğretmenlere ve öğretmenlere birtakım sorumluluklar yüklendi. Milli Eğitim Müdürlüklerinin hazırlamış oldukları bu “Şiddeti Önleme ve Azaltma Eylem Planı” içinde:

- Öğrencilerin beden ve ruhen sağlıklı olabilmelerini sağlamak amacıyla spor etkinlikleri düzenlemek,
- Karakterli, kurallara uyan, özveri sahibi, disiplinli ve paylaşımcı olabilmeleri için izcilik üniteleri oluşturmak,
- Toplum içinde kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri, kendilerine olan güven duygusunu geliştirebilmek, fikir üretme, yorumlama ve değerlendirme yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlamak amacıyla münazara yarışmaları düzenlemek,
- Medya konusunda bilinçlenmelerini sağlamak için ‘Medya Okur-Yazarlığı’ dersleri koymak,
- Öğrencilerin edebi-estetik yönlerine hitap edecek, geliştirecek çalışmalar yapmak,
- Öğrencileri zararlı alışkanlıklar ve bağımlılık süreci konusunda bilgilendirmek maksadıyla seminerler düzenlemek,
- Velileri; çocuğun gelişimsel dönemleri, disiplin ve ceza yöntemleri, ana-baba-çocuk iletişimi gibi konularda bilgilendirmek üzere seminer ve toplantılar düzenlemek,
- Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlamak amacıyla, okul koroları, kulüpler oluşturmak, sosyal faaliyetler düzenlemek gibi çeşitli etkinlikler bulunmaktadır.

1.8. Problem Durumu

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık karşılaşılabileceğimiz bir olgudur.

Okul çağındaki çocuklar arasında yaşanan şiddet, son yıllarda araştırmacıların artan şekilde ilgi gösterdikleri bir çalışma alanı olmuştur. Şiddet olgusu çok yönlü bir olgudur, tek bir neden şiddeti doğurmaz. Şiddet toplumsal bir sorundur ve çevreden kaynaklanmaktadır. Şiddetin tek bir nedene indirgenerek algılanması, bilimsel gerçeklerle bağdaşmaz. Öğrenciler arasında gerçekleşen şiddet olaylarının nedenlerine baktığımızda çok yönlü olarak nitelendirip, bireysel, ailevi ve toplumsal düzeydeki nedenler olarak inceleyebiliriz.

Okullarda şiddeti oluşturan nedenleri ortadan kaldırmadıkça şiddet yok edilemez ancak şiddetin nedenleri çok boyutlu olduğundan ortadan kaldırmak güçtür ama en azından şiddet olayları yaşanmadan önlemler alınabilir. Okul yönetimleri ise, genellikle olaylar çıktıktan sonra önlem almaktadır. Bu da olaylara karışan öğrencilerin ortaöğretim kurumlarında okuldan uzaklaştırılması ya da atılması şeklinde gerçekleşmektedir. İlköğretim okullarında ise disiplin yönetmeliğinin yaptırımı yok denecek kadar azdır. Bu çözümler daha fazla öğrencinin zarar görmesini engellemekle birlikte kalıcı bir çözüm değildir.

Okullarda şiddet olgusu sorumluluğunu kimsenin almadığı, sorun ve sorumlu sayısının fazla olduğu için çözülemeyen bir problem haline gelmektedir. Şiddeti çeşitli yönlerden ele alan çalışmalar yapılmış olmakla beraber, bu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin okulda şiddet olgusu ile ilgili görüşleri ortaya konmuştur.

Bu araştırmada, ilköğretim okullarında öğrenciler arasında görölen şiddet türü davranış biçimleri tanımlanmakta, okulda yaşanan şiddet olaylarının yaygınlığı, kimler arasında gerçekteştiği, nedenleri ve yöneticilerin bu olaylarla baş etme yöntemleri ortaya konmaktadır. Araştırmadan elde edilecek sonuçların öğretmenlere, okul yönetimine, psikolojik danışmanlara ve ailelere ışık tutması beklenmektedir.

1.9. Araştırmanın Önemi

Eğitim kurumları, öğrencileri bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönleriyle bir bütün olarak gelişmiş, topluma dönük bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. İlköğretim okullarında sıklıkla şiddet olayları ile karşılaşılmakta ve öğrenciler bu olaylardan olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Son yıllarda okullarda şiddet hem Türkiye’de hem de Dünya’da en çok konuşulan konulardan biri haline gelmiştir. İlgili literatür incelendiğinde okulda şiddetle ilgili araştırmalar mevcuttur ancak bu araştırma okul yöneticilerinin şiddetle ilgili görüşlerini ve şiddetle başa çıkma yöntemlerini ortaya koymasından önemlidir.

İlköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin şiddetle ilgili görüşleri alınarak, şiddetle başa çıkmada kullandıkları yöntemler belirlenerek, okulda şiddeti ortadan kaldıracak olumlu sonuçlar elde edilebilir. Bu araştırma ilköğretim okul yöneticilerine okulda şiddetle başa çıkmada yardımcı olmayı hedeflemektedir.

1.10. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; ilköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkmada kullandıkları yöntemleri ortaya koymaktır.

Bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimleri ile ilgili görüşleri;
 - Cinsiyete,

- Göreve,
- Mesleki kıdeme,
- Mezun olunan öğretim programına göre farklılık göstermekte midir?

3. İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet ve şiddetle başa çıkmada kullandıkları yöntemle ilgili görüşleri nelerdir?

1.11. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma 2008-2009 Eğitim - Öğretim yılı içerisinde Eskişehir ilinde merkez ilköğretim okullarında görev yapan yöneticiler (okul müdürleri ve müdür yardımcıları) ile sınırlıdır.

1.12. Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan ilköğretim okul yöneticilerinin şiddetle ilgili görüşleri gerçeği yansıtmaktadır.

1.13. Tanımlar

Şiddet: Şiddet, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk (Ayan, 2006, s.199).

Okul Yöneticisi: İlköğretim okullarında görev yapan müdür ve müdür yardımcılarıdır.

Okul İçi Şiddet: Okul sınırları içerisinde gerçekleşen, okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen, fiziksel ya da sözel saldırgan ve suç benzeri davranışlar, tehditler.

2. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İlgili araştırmalar bölümü, yurt dışında ve yurt içinde yapılan çalışmalar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Smith ve Thomas (2000) şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen kız ergenlerin öfke yaşantılarını, kişilerarası ilişkilerini ve okulla ilgili düşüncelerini karşılaştırmışlardır. Araştırma verileri bireysel görüşme ya da internet aracılığı yoluyla 9–19 yaşlarındaki 213 kız ergene anket uygulanarak toplanmıştır. Şiddet davranışı gösteren kız ergenler, kavga etme veya okula silah getirmeden dolayı okuldan atılmış ya da uzaklaştırılmış ve çocuk mahkemeleri tarafından şiddet içeren saldırıdan dolayı suçlu bulunmuş 54 kız ergenden oluşturulmuştur. Bu tip yaşantıları olmayan 159 kız ergen de karşılaştırma grubunda yer almıştır. Araştırma sonucunda şiddet davranışı göstermeyen kız ergenler belirli durumlar karşısında öfke duygusu yaşarken şiddet davranışı gösteren kız ergenlerin öfke duygularının sürekli ve yoğun olduğu bulunmuştur. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin yalnız kaldıkları, sınıf arkadaşları tarafından hoşlanılmadıkları, ebeveynleri tarafından adaletsiz eğitime maruz kaldıkları ve somatik öfke belirtileri yaşadıkları belirtilmiştir. Şiddet davranışı gösteren kız ergenlerin okuldan hoşlanmadıkları ve okul disiplin yöntemini adaletsiz olarak algıladıkları görülmektedir. Sonuç olarak da şiddet davranışı gösteren kız ergenler üzerinde okul temelli müdahale programlarının yararlı olabileceği ileri sürülmüştür.

Gorman-Smith, Tolan ve Henry (2000) gelişimsel-çevresel risk modeli kapsamında aile ilişkilerinin, hangi çevresel özellikler içerisinde suç işleme için risk oluşturduğunu incelemişlerdir. Araştırma verileri Chicago halk okullarında beşinci ve yedinci sınıfta öğrenim gören daha önce saldırgan davranışı gösteren yüksek riskli 288 öğrenciden görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda suç işleme davranışının aile işlevleri özelliklerine ve ailenin içinde yaşadığı çevrenin özelliklerine bağlı olduğunu gözlemişlerdir. Özellikle yoksul bölgelerde yaşayan ailelerin suç işleme ve şiddet için büyük risk oluşturduğu belirtilmiştir. Ancak bu

bölgelerde yaşayan ailelerin yüksek duygusal bağlılığa ve güçlü aile oryantasyonuna (açık rol dağılımı, sorumluluk vb.) sahip olmasının bu ailelerin çocuklarını suç işleme davranışına karşı koruyucu bir faktör olduğunu göstermektedir.

Laflamme, Engströym, Möller, Alldahl ve Hallqvist (2002) tarafından yapılan çalışmada, Stockholm’de 2000-2002 tarihleri arasında hastaneye yaralanmadan dolayı başvuran 10-15 yaşları arasındaki her 10 ergenin 2’sinin okula devam ettiği süre içerisinde zorbalığa maruz kaldığını belirtmektedirler.

Roland (2002) tarafından yapılan çalışmada 8. sınıfa devam eden Norveçli 48 ergende depresyon belirtileri ile diğer öğrencilere zorbalık yapma arasında özellikle erkeklerde güçlü bir korelasyon olduğunu bulgulamıştır.

Luedtke ve Lamnek (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada toplam 1236 evden bir genç (denek) alınarak yapılan telefon görüşmeleri sonucunda, deneklerin üçte birinin (%28,4 ile) son 30 gün içerisinde aile içi şiddete maruz kaldığı ve suçluların da anne ve babalar olduğu tespit edilmiştir.

Coles, Greene ve Braithwaite (2002) tarafından yapılan araştırmada şiddet için risk grubunda yer alan ergenlerin kişilik özelliklerini, duyusu ve aileyi içeren üç faktörü incelemişlerdir. Araştırma verileri 13–18 yaş arasında yer alan 99 tutuklu ergenden toplanmıştır. Araştırmada Williams ve Butcher’in (1989) “Minnesota Çokyönlü Kişilik Envanteri”, Moos’un (1987) “Aile Çevresi Ölçeği”, Spielberg’in (1988) “Durumluk ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Envanteri” ve Spielberg’in (1966) “Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin şiddet davranışı göstermesinde öfke ifade tarzının, sürekli öfkenin ve sürekli kaygının açıklayıcı olduğu bulunmuştur. Ancak erkek ergende görülen şiddet davranışında aile kontrolünün ayırt edici olmadığı belirtilmiştir.

Welsh (2003) tarafından okul ortamı ve kişisel öğrenci özelliklerinin, okul düzensizliğinin iki farklı boyutuna etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla, Amerika’nın Philadelphia eyaletinde bulunan okullarda 5203 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada; suç işlemede okul ve birey özelliklerinin etkililik düzeyi saptanmaya çalışılmıştır. Okul ortamının özellikleri olarak, okul büyüklüğü, öğrencilere saygı, planlama ve eylem, kuralların açıklığı ve adilliği ele alınmıştır. Kişisel öğrenci

özelliklerinde ise, okul çabası yani okula bağlılık, olumlu akran arkadaşlıkları, katılım, kurallara inanma, yaş, ırk ve cinsiyet ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, okul bağlılığı boyutlarının öğrencinin kötü davranışları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Okula bağlı, olumlu akran arkadaşlıklarına sahip ve okul faaliyetlerine katılan öğrencilerin suç işleme oranları çok düşük bulunmuştur. Yaş, ırk ve cinsiyet ile suç işleme arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir. Beyaz olmayan erkek öğrencilerin hem daha büyük suçlar işledikleri hem de daha çok kötü davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Düşük gelirli, Afrika Amerikalıları, kendi değerini ve kimliğini ele geçirme çabası, sosyal uzaklaşma ile saygınlık kazanma isteği, baskılı hayat deneyimleri ve standartlara karşı gösterilen tepkinin suça sevk ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Okul ortamının özelliklerinden okulların büyük olması ile öğrencilerin suç işleme düzeyleri arasında az da olsa bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, büyük okullarda öğrenciler daha fazla ilgisizliğe maruz kalabilirler ve daha fazla çatışma ortaya çıkabilir şeklinde yorumlanmıştır. Kuralları açık ve adil olan okullarda disiplin sistemi güçlü olan bir okul politikası izlenmektedir. Bu nedenle bu okullarda suç işleme oranının, disiplin sistemi iyi işlemeyen okullara göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, okul düzensizliğinde gözlemlenen suç işleme oranlarının azaltılması için, öğrencilerin kişisel özellikleri yerine okul ortamı özelliklerinde yapılacak değişikliklerin daha az olduğuna varılmıştır. Okul ortamını iyileştirmeyi amaçlayan önlemler, öğrencilerin kötü davranışlarını azaltmada yararlı olabilir, ancak öğrenci düzeyinde yapılan stratejiler, daha ciddi kötü davranış şekillerini azaltmada daha önemlidir. Hem okul düzeyinde hem de birey düzeyinde yapılacak stratejilerin özenle tanımlanması, yeni önlemlerin alınmasında ve önlemlerin geliştirilmesinde etkili olacaktır.

Irene ve Mona (2003) tarafından zorbaca davranan erkek ve kız çocuklarının dışadönüklük, nevroz ve psikotiklik düzeylerini ve aileleriyle ilişkileri incelenmiştir. Çalışmada 115'i zorbaca tanımlanan ve 113'ü kontrol grubu olan 6–16 yaş arasında 228 çocuğu karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda zorbaca davranan çocukların, kontrol grubundaki çocuklardan kendilerini daha çok çekingen olarak tanımladıklarını ve daha çok olumsuz ifade yüklediklerini bulmuşlardır. Diğer taraftan kontrol grubundaki çocukların, aile üyeleriyle daha çok olumlu ilişkiye sahip

olduğunu gözlemişlerdir. Ayrıca zorbaca davranan çocukların dışadönüklük, psikotiklik ve nevroitiklik düzeylerinin zorbaca davranmayan karşı gruptakilerden daha yüksek olduğunu gözlemişlerdir. Bulgular, zorbaca davranan çocuklara müdahalede ailenin gerekliliğini ve erken tanınmanın önemini vurgulamıştır.

Khoury-Kassabri ve diğerleri (2004) tarafından yapılan araştırmada ailelerin sosyodemografik özelliklerinin zorbalığın farklı statüleriyle ilişkilenebildiğini göstermiştir. Örneğin düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarında diğer akranlarına göre kurban olmak daha ciddi bir sorundur.

Khuri ve diğerleri (2004) tarafından ergenlerde şiddetle ilgili davranışları belirlemek ve bunların sıklığını karşılaştırmak için İrlanda, İsrail, Portekiz, İsveç ve Amerika olmak üzere 5 ülkede “A Cross-national Study of Violence- Related Behaviors in Adolescents” adlı araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir: Beş ülke de ergenler, kavga etme sıklığı, silah taşıma sıklığı ve kavgada yaralanma oranları açısından karşılaştırıldığında fark bulunamamış, ancak zorba davranışların en yaygın İsrail ve en az İsveç’te yaşayan ergenler arasında gerçekleştiği gözlenmiştir. Kavga etme eylemine en fazla sigara içme, içki içme, kötü hissetme ve zorbalığa maruz kalma eylemlerinin eşlik ettiği belirlenmiştir. Aynı araştırmanın ABD’ye ilişkin verileri ise; bu ülkede fiziksel saldırıya maruz kalmanın 15-19 yaş arasında en sık altıncı ve 10-14 yaş arası insanlarda da yedinci sırada yer aldığı ve ergenler arasında fiziksel saldırıya maruz kalmanın ölümcül olmayan yaralanma nedeni olarak belirlendiğini göstermektedir.

Ethier ve diğerleri (2004) tarafından çocuğun sürekli istismar edilmesi ile davranışsal ve duygusal problemleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 32’si sürekli istismar gören, 17’si geçici veya süreksiz istismar gören olmak üzere 49 çocuk ve bu çocukların aileleri çalışma grubu olarak alınmıştır. Bu grup 6 yıl boyunca izlenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, istatistiksel olarak sürekli istismara uğrayan çocukların diğerlerine göre daha fazla duygusal problemler yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca bu çocuklar diğerlerine göre daha fazla saldırgan davranışlara ve sosyal geri çekilme problemlerine eğilim göstermektedir. Bunun yanında sürekli istismar gören

çocukların, sürekli istismar görmeyen çocuklara oranla klinik düzeyde davranış problemleri daha fazladır.

Moore ve Cooper'ın öğretmen ve öğrencilerin çeşitli özellikleri ve geçmişleri ile öğretmenin disiplin sorunları ve tekniklerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada genellikle deneyimli öğretmenlerin problem davranışlara tahammül edebildikleri, genç ve deneyimsiz öğretmenlerin sözlü ya da bedensel cezayı tercih ettikleri saptanmıştır (Akt. Kundakçı, 2002).

Knoester ve Haynie (2005) yaptıkları çalışmalarında, ergenlerde görülen şiddet davranışı üzerinde, aile yapısı ile yaşanan bölge ve aile bütünleşmesi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu çalışmada veriler, 7. ve 12. sınıflarda okuyan 16910 ergenden toplanmıştır. Araştırma sonucunda, tek ebeveynli ailelerin az olduğu (yani düşük risk bölgesi olarak isimlendirilen) bölgelerde yaşayan ve aile bütünleşmesinin yüksek düzeyde olduğu bildirilen ergenlerin, daha az şiddete başvurduğu bulunmuştur. Ayrıca daha yüksek riskli bölgelerde (genellikle tek ebeveynli aileleri daha fazla içeren) aile bütünleşmesi, risk düzeyi az olan bölgelere göre ergenlerdeki şiddeti engellemede çoğunlukla daha az etkilidir.

Berger (2005) tarafından Ulusal Aile Şiddet Taraması'ndan olası 2760 çocuk ve aile seçilmiştir. Gelir düzeyleri, aile özellikleri, statü özellikleri ile fiziksel istismar arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için tek ebeveynli ve çift ebeveynli ailelerle görüşülmüştür. Araştırmanın sonucunda tek ebeveynli ve çift ebeveynli ailelerin her ikisinde de depresyon, anne tarafından alkol tüketilmesi ve geçmişinde ailede yaşanan şiddetin çocuklara yönelik ihmal ve istismarı arttırdığı bulgularına rastlanırken, tek ebeveynli ailelerde, bağımlılık ve aile gelir düzeyleri ile çocuk istismarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

May-Chahal ve Cawson (2005) tarafından İngiltere'de çocuğa kötü muamele ve bunun yaygınlığını belirlemek üzere bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 18-24 yaşları arasında rastgele seçilen 2869 genç yetişkin ile yüz yüze görüşmelerde kötü muamele ve davranışı sınıflandırılmaları, değerlendirilmeleri ve tepkilerini ifade etmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılanların %90'ı sıcak ve sevecen bir aileden gelirken, %16'sının başından kötü muamele geçmiştir. Ciddi kötü muamelelerin

%7'si fiziksel istismar, %6'sı duygusal istismar, %6'sı kötü muameleye yönelik endişe ve %11'i cinsel istismar olarak belirlenmiştir. Tüm sonuçlar İngiltere'de kötü muameleye maruz kalmış çocukların yaygın sosyal problemler yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında veriler, çocukların evlerinde fiziksel ve duygusal istismar ve ihmal açısından büyük risk altında olduğunu göstermektedir.

Rich ve arkadaşları (2005) tarafından çocuklukta ve ergenlikte yaşanan istismarın sonuçları ile psikolojik işlevler arasındaki ilişkiyi araştırmak üzere 551 kadın üzerinde çalışılmıştır. Çalışmaya katılanların istismar geçmişleri, travma ve depresyon semptomları 2 ay boyunca değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda, anne ve baba tarafından gerçekleştirilen sözel istismarın çeşitli psikolojik sonuçları olduğu saptanmıştır. Bunun yanında, fiziksel istismara uğrayan ergenlerde depresyon semptomlarına rastlanmıştır.

Marachi, Avi ve Benbenishty (2007) yaptıkları araştırmada, İsrail'de ilköğretim düzeyindeki Arap çocukların karşı karşıya kaldıkları şiddet türü davranışları belirlemeye çalışmışlardır. 10–12 yaş arası 388 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin karşılaştıkları şiddet içeren davranışlar; kaba kuvvet, ölümle tehdit, sindirilme şeklindedir. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla şiddetle karşılaşmaktadır.

Motoko ve Seunghee (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın katılımcılarını, Güney Kore'den 150, Amerika Birleşik Devletleri'nden 216 okul oluşturmaktadır. Bu okullarda görevli okul yöneticileri, matematik öğretmenleri ve 8. sınıf öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, yaşanan şiddet olaylarının yüzdesi Amerika Birleşik Devletleri'nde daha yüksektir. Her iki ülkenin öğrencilerine göre, okullarında yaşanan şiddet olayları okul yönetiminin belirttiğinden daha fazladır.

2.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Delikara (2000) ergenlerin akran ilişkileri ile onların suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, kızların da erkekler kadar suç işlemeye eğilimli olduklarını belirtmiştir. Fiziksel saldırganlık davranışında ise erkeklerin kızlardan daha fazla fiziksel saldırganlıkta bulunduğu belirtilmiştir.

Kahraman (2000) ergenlerin karşılaştıkları şiddet durumlarının ergen davranışı, üzerindeki etkisini açıklayan araştırmalardan birisinde, ailelerinde şiddet olan ergenlerin, olmayanlara göre babalarına yönelik düşmanlık duygularını daha çok ifade ettiklerini, bu ergenlerin annelerine yönelik yakın duygularından, şiddetle karşılaşmayan ergenlerden daha fazla söz ettiklerini belirtmektedir. Ailelerinde şiddet olan ergenlerin aile ilişkilerini olumlu gösterme çabaları da daha düşük gözükmektedir. Ailelerinde şiddet olan ergenlerin depresyon, anksiyete, öfke, düşmanlık duygularını, ailelerinde şiddet olmayan ergenlerden daha fazla yaşadığı da bu araştırmanın sonuçlarındandır.

Yılmaz (2000) ailesinde sözel ya da fiziksel şiddet yaşayan ya da tanık olan ergenlerin risk alma davranışlarında bir farklılık olup olmadığını incelemiş ve aile içinde sözel ya da fiziksel şiddet yaşayan ya da tanık olan ergenlerin risk alma davranışını, ailelerinde şiddet yaşamayan ergenlere oranla yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulmuştur.

Doğan (2001) farklı sosyoekonomik düzeylere mensup ergenlik çağındaki kız ve erkeklerin saldırgan davranışlarıyla ana baba tutumları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, ana baba davranışları ile ergenlerin saldırganlığı arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Ailede duygusal olarak ihmal edilen, sağlıklı ilişkiler kuramayan ve tutarsız bir disiplin anlayışına maruz kalan ergenlerin saldırgan davranışlarında artma görülmüştür. Araştırmada ergenlerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kızların saldırganlık düzeylerinin erkeklerin saldırganlık düzeylerinden daha fazla olduğu saptanmıştır.

Karataş (2002) ana baba saldırganlık düzeyi ile lise öğrencilerinin saldırgan tutum ve davranışlar göstermeleri arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Yüksek saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan öğrencilerin saldırganlık puanları, düşük ve orta saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan ergenlerin saldırganlık puanlarından farklılık göstermektedir.

Pişkin (2002) okul zorbalığı konusunda yaptığı literatür çalışmasında, zorbalığın tanımı, ayırt edici özellikleri, sıklığı, türleri, yaş ve cinsiyetle olan ilişkisi,

öğrenciler üzerindeki etkileri gibi yönleriyle okul zorbalığı kavramını incelemiştir. Bu incelemede saldırganlığın, içine hem şiddeti hem zorbalığı alan şemsiye bir kavram niteliği taşıdığı, zorbalığın, fiziksel boyutta ortaya çıktığı durumlarda, aynı zamanda şiddet olarak kabul edilebileceği açıklanmaktadır. Araştırmalarda erkeklerin zorbalığa daha fazla hedef oldukları, zorbaca eylemlere uğramada yaşla birlikte belirgin bir azalma olurken, zorbalık yapma sıklığında bir değişme olmadığı ortaya konulmuştur.

Çınkır ve Karaman-Kepenekçi (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığına ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, öğrencilerin %44'ünün sözel, yaklaşık %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'un ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıklarını ortaya koymuşlardır. Eğitimciler bedensel zorbalık kategorisi içinde itme davranışının, sözel zorbalık kategorisi içinde ad takma ve alay etme davranışlarının, duygusal zorbalık kategorisi içinde eşyalara zarar verme davranışının ve cinsel zorbalık kategorisinde cinsellik içeren sözler söyleme davranışının okullarda çok sık uygulandığını belirtmişlerdir. Ayrıca zorbalık olaylarının genellikle okul bahçesinde gerçekleştiği, erkek öğrencilerin sorunlarını nasıl çözeceklerini bilmedikleri için zorbalığa başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kapçı (2004) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin maruz kaldıkları zorbalık türleri, bunların görülme sıklığı, zorbalığın görülme türünde sosyo ekonomik düzey, sınıf düzeyi ve cinsiyete bağlı farklılıkların olup olmadığı ve zorbalığa maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırılmıştır. Araştırmaya 99 kız ve 107 erkek olmak üzere toplam 206 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin % 40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları, zorbalığın demografik değişkenlerden çok psikolojik değişkenlerle bağlantılı olduğu görülmüştür.

Erol (2004) Tekirdağ ilinin Şarköy ilçesinde 7 ilköğretim ve 3 orta öğretim okulunda çalışan toplam 104 öğretmen ile "Eğitimde Dayak ve Fiziksel İstismar" konulu çalışmasında okullarda öğretmenin öğrenciye yönelik şiddetin oranı % 71 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin öğrenciye uyguladığı şiddet sonucunda % 15'inin

pişmanlık duymadığı, %43'un fiziksel şiddetin eğitim aracı olarak gördüğü bulunmuştur.

Pişkin ve Ayaş (2005) lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmada zorbalığa katılmayan ergenlerin öz saygılarının katılanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bunu sırası ile zorbaların ve zorba/kurbanların izlediğini, öz saygısı en düşük grubun ise kurban statüsündekilerin olduğunu belirtmişlerdir.

Akgün (2005) zorba ve kurban kız ergenlerin anne-baba tutumları ve anne-baba ilişkilerini incelediği araştırmasında, zorba kızların zorbaca davranışlarını anne-baba tutumlarından psikolojik özerklikle ve kontrol/denetleme alt boyutlarının yordadığını belirtmektedir. Buna göre zorba kızların, anne ve babaları çocuklarının bağımsız davranışlarını daha az desteklemekte ve daha az kontrol etmektedir. Ayrıca araştırma bulgusuna göre kız ergenlerde, baba ile ilişkilerin yetersizliğinin zorbalığı yordadığı bulunmuştur. Kızlarda anne baba tutumlarından kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme ve baba ile iletişimin kurban olmayı yordadığı bulunmuştur. Bu bulgulara göre zorbalık mağduru kız ergenlerin, anne-babalarını daha az ilgili ve sevecen olarak algıladıkları ve ebeveynlerin kızlarını bağımsız hareket etmeleri için daha az destekledikleri ve kurban kızların babaları ile iletişimlerin olumsuz olduğu rapor edilmiştir.

Turgut (2005), 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerde zorbalık, aile kabulü ve reddi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında erkek öğrencilerin kızlara göre zorbalık düzeyleri ve algıladıkları ebeveyn reddi daha yüksek olarak bulmuştur. Yine zorbalık eğilimi ile ebeveyn reddi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Sonuç olarak cinsiyete göre bakıldığında ebeveyn reddinin fazla olması ve düşük benlik kavramı zorba olmayı arttırdığı belirtilmektedir.

Türk Eğitim-Sen (2005) tarafından yapılan ve okullarda yaşanan şiddet ve tacize ilişkin ilköğretim yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmada, öğrencilerin hangi kavramları şiddet, hangi kavramları taciz olarak kavramsallaştırdıkları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin şiddeti, sözel, fiziksel ve cinsel şiddet olmak üzere üç kategoride değerlendirdikleri görülmüştür. Buna göre, sözel şiddet kategorisinde, saygısızlık, küçük düşürülme,

emir verme, iftira, yalan ve dedikodu; fiziksel şiddet kategorisinde ise kavga-dövüş, darp, saç çekme ve yolma, tükürme yer almaktadır.

Özcebe, Üner, Uysal, Sosyal, Polat ve Şeker (2006) tarafından yapılan “Ankara’da Bir İlköğretim Okulunda Erken ve Orta Dönem Adölesanlarda Şiddet Algısı ve Şiddet Davranışı Sıklığının Değerlendirilmesi” adlı araştırma ilköğretim 4., 5. ve 7. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre erken dönem adölesan grubun yaş ortalaması 10,7’dir ve grubun %37,7’sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Orta dönem adölesan grubun yaş ortalaması 13,2’dir ve grubun %51’i kızdır. İki grup ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri arasında yaş dışında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Gözütok ve diğerleri tarafından (2006) yapılan '1992 ve 2006 Yılları Arasında Okulda Dayak Karşılaştırması' çalışmasından ortaya çıkan sonuçlara göre: 1992’de öğrencilerin en çok karşılaştıkları bedensel cezalandırma biçimi tokat atma iken, 2006 yılında bunun yerini daha çok kulak çekme aldığı, öğrencilerin bedensel cezaya maruz kalma sıklığı eskiye göre çok arttığı görülmüştür. Çeşitli ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler, burada öğrenim gören öğrenciler ve öğretmen adaylarıyla düzenlenen anket çalışmaları sonucunda, tüm yasaklamalara karşın dayanın süregeldiği belirlenmiştir. Araştırma sonunda yapılan değerlendirmeye göre, "Türkiye’de ana-baba ve öğretmen otoritesi, baskı yöntemleri, yetişkinler ve çocuklar tarafından da benimsenmiş durumdadır.

Mertoğlu (2006) 1997-2005 yılları arasında “İstanbul’da Öğretmenlerin Öğrencilere Uyguladığı Şiddetin İncelenmesi” başlıklı çalışmasında, öğrencilerin maruz kaldığı şiddetin ilgili yerlere yansımadığını, ailelerin şiddetin çocukta fiziksel bir iz bırakması halinde şikayetçi olduklarını belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre İstanbul’da görevli kadın öğretmen sayısının erkeklere oranlara daha yüksek olmasına karşın şiddete başvuran öğretmenler arasında erkeklerin sayısının kadın öğretmenlerden 2 kat fazla olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin şiddet uygulama davranışlarının en çok öğretim yılının ilk üç ayında görülmektedir. Araştırmada öne çıkan sonuçlardan bazıları şöyledir: Şiddete maruz kalan öğrencilerin % 63,6’sını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri, %49,9 oranla en çok şiddete maruz kalan öğrenci grubu olmaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan

okullarda görev yapan öğretmenlerin % 30.1 oranla diğer gruplara göre daha az şiddet uygulamaktadır.

Atik (2006) zorbalık statülerini zorbalığa katılan ve katılmayan olarak ayırdığı, ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerle yaptığı araştırmasında; zorbalığa katılmış kız öğrencilerin akademik başarısının ve aile kabul/ dâhil olma puanlarının düşük olduğunu yalnızlık ve psikolojik otonomi puanlarının ise yüksek olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte zorbalığa dâhil olmuş erkek öğrencilerin ise dıştan denetim, yalnızlık ve benlik saygısı puanlarının yüksek, ailelerinin sıkı/gözetim puanlarının ise düşük olduğunu rapor etmiştir.

Koç (2006) “Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği” adlı araştırmasında şiddete maruz kalan öğrencilerin psikopatolojilerini incelemiş ve şiddete maruz kalan öğrencilerin % 26,5’inin normal düzeyde, öğrencilerin %37,3’unun ruh sağlıklarının bozulmaya başladığını ve %36,1’sinin ruh sağlığının bozulduğu ortaya koymuştur.

Özcebe, Üner ve Çetik (2006) ortaöğretim kurumlarında zorbalığın yaygınlığı ile ilgili araştırmalarında Ankara’da üç liseden 400 öğrenciyle yaptıkları araştırmalarında son üç ayda öğrencilerin %16.1’in şiddete maruz kaldığını, %8.8’in şiddet uyguladığını, %20.6’sının hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddeti uyguladığını ve toplamda öğrencilerin %45.5’ini şiddetle bir şekilde karşı karşıya geldiğini ifade etmektedirler, yine bu bulgulardan başka, şiddete maruz kalan ergenlerin %49.2’siyle şiddeti uygulayan ergenlerin %42.0’si olayın okul içerisinde meydana geldiğini belirtirken şiddet nedeniyle erkek öğrencilerin %14.9’unun okula devam sorunu yaşadıklarını belirtmektedirler.

Karaman, Kepenekci ve Çinkır (2006) 2000-2001 öğretim yılı içerisinde Ankara’da 5 genel liseye devam eden 693 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmalarında örneklemin tümünün öğretim yılı içerisinde bir veya birden çok kez zorbalığa maruz kaldığını rapor etmişlerdir. Karaman Kepenekçi ve Çinkır’ın (2006) araştırmalarında zorbalığın % 28,5 oranında sınıflarda, % 24,1 oranında okul dışında, % 16,6 oranında okul koridorlarında, % 14,4 oyun alanlarında ve % 16,4 spor alanları okul kantini gibi diğer alanlarda meydana gelmektedir.

Yılmaztekin ve Ögel (2006) tarafından yapılan “İstanbul’daki Okullarda Suç ve Şiddetin Yaygınlığı” adlı araştırmanın bulgularına göre son bir yıl içinde en az bir kez fiziksel kavga bulunanlar 3483 kişilik örneklemin yarısını oluşturmaktadır. Fiziksel kavga sonucunda yaralandığını belirtenlerin oranı %15,4, başkasını yaralayanların oranı % 26,3 olarak bulunmuştur. Hayatı boyunca en az bir kez bıçak, çakı ya da benzeri kesici alet taşıyanların oranı % 22,6’dır. En az bir kez suç işleyenlerin oranı % 14,8, başı polisle belaya girenlerin oranı %10.8’dir.

Yurtal ve Cenkseven (2006) tarafından yapılan “İlköğretim okullarında Zorbalığın İncelenmesi” adlı çalışmada ilköğretim okullarında görülen zorbalık davranışlarını, türlerini, yaşandığı yerleri, yaşanma zamanlarını ve öğrencilerin zorba davranışlar karşısında neler yaptıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma 212’si (%49) kız, 221’i (%51) erkek olmak üzere toplam 433 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okulda daha fazla karşılaşılan zorba davranışların “itildim”, “bana küfür edildi”, “sevmediğim isimlerle çağrıldım”, “benimle alay edildi”, elbiseme veya eşyalarımaya zarar verildi”, “hakkımda dedikodu yapıldı” şeklinde olduğu belirlenmiştir. Zorba davranışlara maruz kalma açısından kız ve erkek öğrenciler arasında erkeklerin lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Zorbalığın yaşandığı en fazla yerin okul bahçesi ve fazla yaşandığı zamanın ise okuldan eve dönerken olduğu belirlenmiştir. Okulda zorba davranışlarda bulunanların daha çok erkek olanlar ve yaşça daha büyük öğrenciler oldukları; en az bulunan kişilerin ise, daha çok kız olanlar ve yaşça daha küçük öğrenciler oldukları saptanmıştır. Öğrencilerin okulda zorba maruz kaldıklarında daha çok bunu yakın arkadaşlarına söyledikleri, birisinden durdurması için yardım istedikleri veya öğretmenlerine söyledikleri belirlenmiştir.

Akbaba-Altun ve Erdur-Baker (2006) tarafından yapılan araştırmanın amacı, okullarda meydana gelen şiddet olaylarını gazetelerde yer alan haberler yoluyla incelemektir. Bu çalışmada, okullarda meydana gelen şiddet olaylarının gazetelere ne sıklıkla ve nasıl yansıtıldığı, bu olaylarda kimlerin şiddet uyguladığı, kimlerin şiddete maruz kaldığı, şiddetin nedenlerinin ve sonuçlarının neler olduğu sorularına yanıt aranmıştır. Bu çalışmada, 2002-2004 yılları arasında Cumhuriyet, Milliyet,

Zaman gazetelerinde çıkan okullardaki şiddet olaylarına ilişkin haberler taranmış ve bu haberlere içerik analizi uygulanmıştır. Şiddete ilişkin haberlerin veriliş biçiminde, gazetelere göre değişmek üzere 'yorumsuz, ya da iddia' şeklinde iki temel yaklaşım olduğunu göstermiştir. Ayrıca, okulda yer alan tüm tarafların değişen oranlarla, şiddetin hem uygulayıcısı hem de mağduru olduğu ve öğrencilerin şiddetin uygulayıcısı olduğu bazı olayların ölümle sonuçlandığı bulunmuştur.

Akgün ve diğerleri (2007) tarafından yapılan ve ilköğretim öğrencilerinin çatışmaları çözme eğitimini belirlemeyi amaçlayan araştırmada, öğrencilerin çatışmaları yapıcı yollarla çözmelerini öğretmek, çatışma çözme becerilerini geliştirmek ve saldırganlık eğilimlerini azaltmak için programlar hazırlanmıştır. Araştırma bulguları, çatışma çözümü eğitiminin öğrencilerin yapıcı çatışma çözme becerilerini artırdığını göstermiştir. Ancak bazı sınıflardaki öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ve davranım sorunları eğitim sonrasında azalırken, bazı sınıflarda değişim gözlenmemiştir.

Akpınar ve Dilci (2007) tarafından yapılan araştırmada, eğitim programının amaç boyutu bağlamında okulda şiddet olgusuna yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın evreni, Kilis ilinde görev yapan ortaöğretim öğretmenleridir, örneklem ise, bu evrenden ulaşılabilen 184 öğretmenden oluşturulmuştur. Öğretmenler, program amacı bağlamında şiddetin nedenlerini; eğitimde duyguların ihmal edilmesi, okuldaki sosyal etkinliklerin yetersizliği, manevi değerlerdeki yozlaşma ve AB-Küreselleşmenin eğitimde yol açtığı yeni anlayışlar olarak görmektedir. Öğretmenler şiddetin okul dışı nedenleri olarak ise; TV'deki şiddet filmleri, internet, medya, arkadaş çevresi, aile sorunları, alkol-madde bağımlılığı ve yasal boşlukları sorumlu tutmaktadırlar.

Alikaşifoğlu ve diğerlerinin (2007) İstanbul'da 15-20 yaş arasında 3.519 ergenle yaptıkları kesitsel araştırmalarında, 9. sınıfa devam 1.096 öğrencinin 639'unun zorbalığa maruz kalmamış veya zorba olmamış ergen (75,5), 269'unun kurban (%24,5), 109'unun zorba/kurban (%9,9), 79'u zorba (%7,2), 10. sınıfa devam eden 1.286 öğrencinin 765'inin zorbalığa maruz kalmamış veya zorba olmamış öğrenci (%59), 268'inin kurban (%20,8), 130'unun zorba/kurban (%10,1), 123'ünün zorba (%9,6), 11. sınıfa devam eden 1.137 öğrencinin 687'si zorbalığa maruz

kalmamış veya zorba olmamış ergen (%60,4), 237'sinin kurban (%20,8), 92'sinin zorba/kurban (%8,1), 121'inin zorba (%10,6) olduğunu belirlemişlerdir. Aynı araştırmada 1.744 kız öğrencinin 1.241'inin zorbalığa maruz kalmamış veya zorba olmamış ergen (%71,2), 305'inin kurban (%17,5), 109'unun zorba/kurban (%5,3), 106'sının zorba öğrenci (%6,1) olarak belirlenirken, 1.775 erkek öğrencinin 850'sinin zorbalığa maruz kalmamış veya zorba olmayan ergen (%47,9), 305'inin kurban (%17,5), 239'unun zorba/kurban (%5,3), 106'sının zorba (%6,1) olarak belirlenmemiştir. Bu araştırma bulgularına göre, 9. sınıftaki öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre kurban olmaları daha olasıyken 10. ve 11. sınıftaki öğrencilerin zorba olmaları 9. sınıftakilere göre daha olasıdır.

Ayan (2007) tarafından yapılan çalışmanın amacı aile içinde şiddete maruz kalan çocukların saldırganlık eğilimlerini ölçmek ve saldırganlık eğilimlerinin çocukların sosyokültürel, ekonomik, psikolojik ve iletişimsel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Çalışmanın evrenini, Sivas merkez ilçede bulunan 70 ilköğretim okulunun VI., VII. ve VIII. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme alınan öğrenci sayısı ise 655'tir. Çalışmada, anneleri tarafından şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı %54, babaları tarafından şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı ise %46 olarak saptanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldığı puanların sadece ailesinde yaşayan birey sayısı ve annesinin davranış tarzına göre anlamlı farklılık gösterdiği; öte yandan öğrencinin saldırganlık ölçeğinden aldığı puanların öğrencinin ailesinin kökeni, anne ve babasının eğitim düzeyi ve mesleği, ailesinin gelir düzeyi, ailesinde kararların alınma biçimi, annesi ve babası arasında şiddet olması, babasının kendisine karşı davranış tarzı, anne ve babasının kendisine ilgisi, anne ve babasının arkadaşlarını tanıması ve eve gelmesine izin vermesi, anne ve babasından korkması, anne ve babasıyla sorunlarını paylaşabilmesine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Çoşkun (2007) ergenlerin aile ilişkileri ile öğrenilmiş güçlülük düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Aile ilişkilerinin alt boyutları olan iletişim, aile rolleri ve ailenin davranış kontrolü ergenlerin öğrenilmiş güçlülükleri yordayıcı değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Kartal ve Bilgin (2007) tarafından yapılan çalışmanın amacı bir zorbalık karşıtı program uygulamasının ilköğretim öğrencileri üzerindeki etkiliğinin belirlenmesidir. Zorbalığın türü ve sıklığına, zorbalığa karşı yaptıklarına ve okul iklimine yönelik öğrenci görüşlerinde ön ve son testler arasında ortaya çıkan anlamlı ve olumlu değişiklikler kısa süreli ve sadece öğrenciye odaklanmış bir çalışmanın bile olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu durum gelecek çalışmalar için umut verici olarak kabul edilebilir.

Türnüklü (2007) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencileri arasında yaşanan kişiler arası çatışmaların doğasını ve çözüm stratejilerini öğrenciler, öğretmenler ve okul yöneticileri açısından incelemek amaçlanmıştır. Araştırma 359 öğrenci, 75 öğretmen ve 21 okul yöneticisi ile çalışılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin kendilerine ilişkin algıları ile öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin öğrencilere ilişkin algıları arasında farklılıklar saptanmıştır. Öğrenci çatışmalarının türlerine, nedenlerine ve çözüm stratejilerine ilişkin öğrenci görüşleri ile öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri birbirinden farklılaşmaktadır. Okul yöneticileri ile öğretmenler hem aile gibi dışsal değişkenlere atıfta bulunmuş hem de hem de yıkıcı çatışma çözüm stratejilerini öne çıkarmışlardır. Buna karşın, okul yöneticileri ve öğretmenler kendilerine ilişkin nedenleri çok az vurgulamışlardır. Öğrencilerin ise kendilerine ilişkin özellikler ile yapıcı çatışma çözüm stratejilerini daha çok öne çıkardıkları saptanmıştır.

Deveci ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin şiddet algıları, çevrelerinde karşı karşıya kaldıkları şiddet biçimleri, şiddetin önlenmesine yönelik önerileri ve şiddet karşısındaki hisleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 110 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin şiddeti kavga etmek, dövmek, kötü davranmak, küfür etmek, bağırarak, incitmek gibi değişik biçimlerde tanımladıkları görülmüştür. Aynı zamanda çocuklar, çevrelerinde en çok karşılaştıkları şiddet biçimlerini tanımlarına benzer biçimde dövme, kavga etme, kapkaç, gasp, hırsızlık gibi olaylar biçiminde ifade etmişlerdir. Çocuklar şiddeti önlemek için, konuşarak anlaşma, sevgi, saygı ve hoşgörü içinde olma, uyarma, polise şikâyet etme biçiminde önerilerde bulunurken, şiddet karşısındaki hislerini ise,

üzülme, korkma, kötü hissetme, öç alma, heyecanlanma olarak ifade etmişlerdir. İlköğretim öğrencilerinin çevrelerinde karşılaştığı şiddet olaylarını en aza indirmek için okul-aile işbirliği içinde gerekli önlemler alınmalıdır.

Kartal (2008) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencileri arasındaki zorbalık davranışlarının tipleri ve bu davranışların yaygınlığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu Bursa'da resmi ilköğretim okullarında öğrenim gören 1086 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Garrity ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen Colorado Okul İklimi Surveyi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları genel olarak okul zorbalığı konusunda yapılan uluslararası çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bulgular, hem kız hem de erkek öğrencilerin en sıklıkla sözel zorbalığa uğradığını, bunu ikinci sırada fiziksel zorbalığın izlediğini göstermektedir. Erkekler kızlardan daha sık "zorba" olarak nitelenmekte ve zorbalık en sık bahçede ve sınıfta gerçekleşmektedir.

Turan, Çubukçu ve Girmen (2008) tarafından yapılan çalışmada, şiddet bağlamında, okullarda öğrenciler arasında karşılaşılan davranış biçimleri araştırılmıştır. Araştırmanın amacı, Eskişehir İli Milli Eğitim müdürlüğünde görev yapan öğretmenlerin okulda şiddet bağlamında öğrenciler arasında gördükleri davranış biçimlerine ilişkin görüşleri ve ayrıca öğrencilerin kendilerinin karşılaştıkları davranış biçimlerine ilişkin düşüncelerini belirlemektir. Araştırma, Eskişehir ilinde, belirlenen ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki 756 öğrenci ve 131 öğretmenle yürütülmüştür. Öğretmenler, öğrencilerin şiddet türleri içerisinde kurumsal şiddet türüne daha çok yer verdiklerini, öğrenciler ise öğretmenlerin aksine bedensel, sözel, cinsel ve duygusal içerikli şiddet türlerine ilişkin davranışlarla karşılaşma durumlarının daha fazla olduğunu dile getirmişlerdir.

Yatmaz (2009) tarafından yapılan araştırma 2007/2008 yılında İstanbul ili Ümraniye ilçesi meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde nitel desende oluşturulmuştur. Araştırmada sosyal gerçeklerden biri olan okullarda yaşanan şiddet olaylarında "öğrenci algılarına göre öğrencilerin şiddet eğilimleri" nedenlerine dair bulgular belirlenmiştir. Şiddet davranışlarının temel nedenlerinin manevi değerlerin erozyonu, şiddet ihtiva eden toplumsal kültür, materyalist kültür ile gençlerin aile ortamından kopukluğu/aile ilgisizliğinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler

arasında yaşanan şiddet olaylarının nedenlerinin tespiti ve konuyla ilgili alınacak önlemler, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının işlevlerini yerine getirmelerinde önemli katkılar sağlayacağını belirtmiştir.

Parladır (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ortaöğretim okullarında şiddetin kaynakları konusunda öğretmen, yönetici ve öğrenci görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini, 25 okulun her birinden 30 öğretmen, bu okullardaki tüm yöneticiler ve her bir okuldaki 60 öğrenci alınarak oluşturulmuştur. Öğretmenlerin şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri arasında, cinsiyet, öğrenim durumu, branş değişkenlerine göre fark yoktur; ancak hizmet yılı, okul türü, okulun öğretim şekli, okuttukları sınıflardaki öğrenci sayısı, okul mevcudu, okuldaki rehberlik servisi, okuldaki sosyal faaliyetlerin yeterliliği, okulun bulunduğu çevrenin soyo-ekonomik düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yöneticilerin şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri arasında, cinsiyet, hizmet yılı, öğrenim durumu, branş, rehberlik servisi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık yoktur; ancak okul türü, okulun öğretim şekli, okul mevcudu, okulda sosyal faaliyetler ve okulun bulunduğu çevrenin soyo-ekonomik düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri arasında öğretim şekli değişkeni dışında diğer tüm değişkenlere göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur (cinsiyet, okul türü, sınıf mevcudu, rehberlik servisi, sosyal faaliyetler, sınıf düzeyi). Öğretmen, yönetici ve öğrenci görüşleri arasında bütün boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Baş ve Kabasakal (2010) tarafından yapılan araştırmanın amacı ilköğretim çağındaki çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığını çeşitli değişkenlere göre incelemektedir. Araştırmanın örneklemini ilköğretim 4.-8. sınıf düzeyinden 951 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuçlar, öğrencilerin yaklaşık olarak % 40'ının son öğretim yılında en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiğini, % 20'sinin bir grup kavgasına karıştığını, % 7'sinin okulda kesici alet taşıdığını ve % 6'sının kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığını göstermiştir. Fiziksel kavga etme oranları ile fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranları açısından cinsiyet ve sınıf düzeyi farklılıklarına rastlanmıştır.

Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın (2010) tarafından yapılan araştırmanın amacı ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözme arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve cinsiyete göre saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesidir. Araştırma genel tarama modelinde yapılmış ve 483 (180 kız ve 303 erkek) ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre ergenlerin cinsiyete göre saldırganlık puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca saldırganlık ile probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında pozitif yönde, saldırganlık ile yapıcı problem çözme ve ısrarlı-sebatkâr yaklaşım arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bununla birlikte yapıcı problem çözme ve ısrarlı-sebatkâr yaklaşımın, saldırganlığı anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur.

Akbaba-Altun ve Erdur-Baker (2010) tarafından yapılan nitel araştırmanın amacı her okul için öncelikli iki taraf olan öğrenci ve öğretmenler tarafından okulda şiddetin nasıl algılandığıdır. Bu araştırma kapsamına 27 öğretmen, 1 müdür yardımcısı ve 4. sınıftan 8. sınıfa kadar 125 öğrenci alınmıştır. Katılımcılara şiddetin doğası, okulda şiddetin nasıl algılandığı ve okulda şiddetin önlenmesi ile ilgili açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Araştırmada içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları, okulda şiddeti önleme programı kapsamında tartışılmıştır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanmasında yararlanılan istatistikî analizler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimleri ve okulda şiddete ilişkin ilköğretim okul yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan araştırmada nicel ve nitel yöntem birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ve halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Tarama modelleri, varolan durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2007, s.77). Tarama modelinde elde edilen bulguları desteklemesi amacıyla araştırmanın ikinci boyutunda nitel araştırma yönetimi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, sosyal bilimlerin ilgi alanını oluşturan sosyal gerçeklikle fen bilimlerinin ilgi alanlarını oluşturan fiziksel gerçekliği birbirinden ayırmaktadır. Fiziksel gerçekliğin kişisel yorumlardan bağımsız olduğu kabul edilirken sosyal gerçekliğin bir ölçüde de olsa, kişisel yorumlarla olduğu öne sürülmektedir. Bu nedenle sosyal gerçekliğin nesnellik kadar öznellik de içerdiği ve her bireyin algılayış biçimine bağlı olarak farklılaştığı; dolayısıyla sosyal verilerin ancak yorumlandıkları zaman değer kazandığı kabul edilmektedir (Ersoy, 2009, s. 140).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın kuramsal evrenini, Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan ilköğretim okul yöneticileri oluşturmaktadır. Kuramsal evren, araştırmacının bir toplumsal kuram geliştirmek ya da kuramsal fikirleri değerlendirmek için belirli zamanlar, yerler ya da olayları seçtiği rastlantısal olmayan bir evrendir (Neuman, 2007, s. 327). Araştırmanın çalışma evrenini ise 2008-2009 öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı

122 ilköğretim okulunda görev yapan 290 ilköğretim okul yöneticisi (müdür & müdür yardımcısı) oluşturmuştur.

Araştırmada iki adet örneklem grubu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu için; örneklem seçimine gidilmeyerek çalışma evreninin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Ancak bir kısım okul yöneticisine ulaşamadığı için örneklem grubu 210 yöneticiden oluşmuştur. Örneklem grubunda yer alan ilköğretim okul yöneticilerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmanın Nicel Boyutuna Katılan İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Özellikleri

Değişkenler	n	%
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	23	11.0
Erkek	187	89.0
<i>Toplam</i>	210	100.0
<i>Görev</i>		
Müdür	90	42.9
Müdür Yardımcısı	120	57.1
<i>Toplam</i>	210	100
<i>Kıdem</i>		
1-5 yıl	7	3.3
6-10 yıl	34	16.2
11-20 yıl	70	33.3
+21 yıl	99	47.1
<i>Toplam</i>	210	100
<i>Mezuniyet Programı</i>		
Eğitim Fakültesi	94	44.8
Eğitim Enstitüsü	61	29.0
Fen Edebiyat Fakültesi	24	11.4
Diğer	31	14.8
<i>Toplam</i>	210	100

Araştırmanın nitel boyutu için olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolaylı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 23 ilköğretim okulunda görev yapan 23 yöneticiden oluşmuştur. 23 yöneticinin 18’si erkek, 5’i kadındır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar; “Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Anketi” ve “Görüşme Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Anketi

Araştırmada kullanılan “Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Anketi” (2007), Çınkır ve Karaman-Kepenekçi (2003) tarafından geliştirilen “Şiddet ve Kaba Güç Anketi”ndeki sınıflamalar doğrultusunda, Turan, Çubukçu ve Girmen (2008) tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracı araştırmacılar tarafından, öğretmen ve öğrencilere ilişkin olmak üzere iki şekilde hazırlanmıştır: Öğrenciler için hazırlanan ankette davranış biçimlerine ilişkin beş alt boyuttan oluşan (şiddet türleri) toplam 24 madde ve öğretmenler için hazırlanan ankette ise davranış biçimlerine ilişkin beş alt boyuttan oluşan (şiddet türleri) toplam 26 madde yer almaktadır. Turan, Çubukçu ve Girmen (2008) tarafından yapılan araştırmada öğrencilere uygulanan ankette Cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı boyutlar bazında 0.71 ile 0.85 arasında değişmektedir, öğretmenlere uygulanan ankette Cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı boyutlar bazında 0.80 ile 0.89 arasında değişmektedir

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, ikinci bölümde 26 maddeden oluşan “Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Anketi” ve üçüncü bölümde ise iki tane açık uçlu soru yer almaktadır.

Ölçek, farklı bir çalışma grubuna uygulandığı için faktör analizine başvurulmuştur. Faktör analizi, veriler arasındaki ilişkilere dayanarak, verilerin daha manidar ve özet bir biçimde sunulmasını sağlayan çok değişkenli bir istatistiksel analiz türüdür. Amaç esas olarak değişkenler arasındaki karşılıklı bağımlılığın kökenini araştırmaktır (Baloğlu ve Karadağ, 2008). Bu amaçla ölçeğin yapı geçerliğinin tekrar saptanması için yürütülen doğrulayıcı faktör analizi çalışması, iki

aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşama ölçeğin orijinal faktör yapısında elde edilen alt faktörlerin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre değerlendirilmeden önce, tahmin edilen değerlerin teorik limitleri aşp aşmadığının tespit edilmiştir. Elde edilen sonuca göre teorik limitleri aşmayan değer tespit edilmiştir. Tablo 2’de sunulan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indeksleri ölçek için Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistiki manidarlık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=1286.43$, $df=289$, $p<.01$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri, önerilen modelin toplanan veriye uygun olduğunu göstermektedir. Buna karşın modele ait diğer uyum indeksleri de [$GFI=0.68$, $AGFI=0.61$, $PGFI=0.56$, $RMSEA=0.12$, $CFI=0.76$] ölçek için önerilen modelin uygun olmadığını göstermektedir. Elde edilen bu sonuca göre standart uyum değerleri kapsamında, çalışma modeline ilişkin elde edilen değerler incelendiğinde modellenen faktör yapısını doğrulamadığı göstermektedir.

Tablo 2.

Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum Parametreleri

Uyum Parametresi	Katsayı
GFI	0.68
AGFI	0.61
PGFI	0.56
RMSEA	0.12
CFI	0.76
df	1286.43
χ^2	289
χ^2/df	4,45

Ayrıca doğrulayıcı faktör analizinde oldukça önemli olan ve modeldeki sorunların belirlendiği düzeltme indeksleri [modification indices] Tablo 3’te sunulmuştur. Tablo 3’te sunulan değerler çalışma modelinde tanımlanmamış ancak model açısından sorun çıkarabilecek ilişkileri ifade etmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak düzeltme indekslerinde ne kadar çok öge varsa, modelde o kadar sorun var demektir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda toplam 32 adet düzeltme

önerilmiştir. Bu düzeltmeler, gözlenen değişkenlerle (ölçek maddeleri) örtük değişkenler (ölçek faktörleri) arasındaki ilişkilere odaklanmıştır. Örneğin birinci sıradaki ifade, modelde tanımlanan *Bedensel* faktörüne ait 1. Maddenin düzeltme indekslerinde *Kurumsal* faktörüne tanımlanmasını önermektedir. Böyle bir durumun modele eklenmesi durumunda, modelin veriye uyumu açısından ortaya çıkacak olan Ki-kare değerindeki düşüş 8.2 olarak, parametre tahmini ise -1.01 olarak hesaplanmış ve ki-kare değerindeki düşüş her zaman modelin uyumuna katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen değerler dikkate alındığında, Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği'nin orijinal faktör yapısının bu çalışmada aynı faktör yapısını sağlamadığı görülmüştür.

Tablo 3.

Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Düzeltme İndeksleri

Madde	Faktör	X^2 değerindeki düşüş	Tahmini parametre
S1	Fa5	8.2	1.01
S2	Fa2	13.0	-0.24
S2	Fa3	13.9	-0.80
S3	Fa4	9.2	-0.71
S5	Fa4	11.4	1.01
S6	Fa2	32.4	0.55
S6	Fa3	17.8	1.31
S6	Fa4	11.4	1.15
S7	Fa4	19.4	1.79
S8	Fa3	8.6	-1.27
S8	Fa4	12.5	-1.31
S8	Fa5	10.2	-1.23
S9	Fa3	13.4	-1.63

S9	Fa4	17.2	-1.59
S10	Fa3	8.3	-1.11
S11	Fa3	9.9	1.34
S11	Fa5	9.4	1.18
S13	Fa3	56.6	3.10
S13	Fa5	12.0	1.43
S14	Fa3	40.7	2.68
S17	Fa4	8.5	1.20
S18	Fa4	12.1	1.56
S18	Fa5	22.2	2.39
S19	Fa2	8.4	-1.29
S19	Fa3	10.0	0.88
S20	Fa2	10.6	-0.25
S20	Fa3	20.4	0.22
S20	Fa5	8.9	-1.01
S21	Fa5	8.3	1.10
S23	Fa2	11.1	-0.37
S23	Fa3	9.8	-1.60
S24	Fa4	12.0	-1.46

Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, orijinal faktör yapısı sağlamadığının tespitinden sonra ölçeğin yapı geçerliliği çalışması için ilk olarak verilerin Kaiser Meyer Olkin=.87 ve Bartlett ($X^2= 2900.45$, $p<.01$) test analizleri sonuçları ile açımlayıcı faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır. Daha sonra, bu çalışmada elde edilecek olan verinin genellenebilirliği amaçlandığından faktör analizinde dik eksen döndürme tekniği kullanılmıştır. Varimax dik eksen döndürme

tekniki kullanılarak 26 madde ile yapılan faktör analizi sonrasında ölçeğin 24 maddesinin öz değeri 1'den büyük beş alt faktörden oluştuğu saptanmıştır. Tablo 3'de sunulduğu üzere ölçeğin alt ölçeklerdeki öz değer toplamı 15.97 ve açıklanan varyans yüzdesi toplamı 66.88 ve alt ölçek maddelerinin faktör yükleri ise 0.43 ile 0.88 arasında değişmektedir. Ayrıca 24 maddeye faktör analizi tekrar edildiğinde de maddelere ait faktör yüklerinin sadece bir alt ölçekte yüksek faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.

Ölçeğin Faktör Yükleri, Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Öz Değerleri

Faktörler	Cinsel	Bedensel	Duygusal	Sözel	Kurumsal
Madde No	Yük	Yük	Yük	Yük	Yük
MADDE 21	.864	-	-	-	-
MADDE 20	.846	-	-	-	-
MADDE 19	.652	-	-	-	-
MADDE 23	.597	-	-	-	-
MADDE 18	.565	-	-	-	-
MADDE 17	.506	-	-	-	-
MADDE 2	-	.884	-	-	-
MADDE 3	-	.873	-	-	-
MADDE 4	-	.803	-	-	-
MADDE 5	-	.758	-	-	-
MADDE 1	-	.687	-	-	-
MADDE 14	-	-	.788	-	-
MADDE 13	-	-	.773	-	-
MADDE 16	-	-	.768	-	-
MADDE 15	-	-	.743	-	-

MADDE 8	-	-	-	.853	-
MADDE 9	-	-	-	.800	-
MADDE 10	-	-	-	.770	-
MADDE 7	-	-	-	.619	-
MADDE 11	-	-	-	.473	-
MADDE 6	-	-	-	.438	-
MADDE 25	-	-	-	-	.758
MADDE 26	-	-	-	-	.724
MADDE 24	-	-	-	-	.641
Öz değer	3.894	3.703	3.173	3.052	2.157
Açıklanan varyans	16.227	15.428	13.221	12.718	8.989

Ölçeğin güvenirliği, iç tutarlılık yöntemi ile incelenmiştir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı boyutlar bazında 0.66 ile 0.88 arasında değişmektedir. Tablo 5'te ölçeğin boyutlarının madde sayıları ve elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayıları sunulmuştur.

Tablo 5.

Ölçek Boyutlarının Madde Sayıları ve Güvenirlik Kat Sayıları

Boyutlar	Madde Sayısı	n	Alpha
1-Cinsel	6	210	.85
2-Bedensel	5	210	.88
3-Duygusal	4	210	.86
4-Sözel	6	210	.85
5-Kurumsal	3	210	.66
Toplam	24	210	.91

Sonuç olarak Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği yeterli güvenirlik katsayılarına sahip, kabul edilebilir düzeyde geçerlik göstergeleri bulunan bir ölçme aracı niteliğindedir. Ölçekte yer alan maddeler ilişkin ifadeler; hiçbir zaman (1), çok seyrek (2), arasıra (3), çok sık (4) ve her zaman (5) cevaplama skalası olmak üzere 5’li Likert tipi derecelendirme skalası yardımıyla değerlendirilmektedir. Ölçeğin boyutlar bazında alınan puanın yüksekliği, o boyutun ifade ettiği değişkenin sahip olunma düzeyini gösterir. Ölçek 24 madde ve iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır, (i) Cinsel, (ii) Bedensel, (iii) Duygusal, (iv) Sözel ve (v) Kurumsal olmak üzere beş (5) boyuttan oluşmaktadır. Bunlar:

- (i) **Cinsel:** Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme (Turan, Çubukçu ve Girmen, 2008; Çınkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003).

Madde örnekleri:

(1) Okuldaki bazı öğrenciler, , birbirlerine sarkıntılık yapıyorlar.

(2) Okuldaki bazı öğrenciler, , birbirlerine elle rahatsız ediyorlar.

- (ii) **Bedensel:** İtme, tekme atma, yumruklama, saç çekme, kulak çekme, bedensel kaba şaka, silah veya bıçak ile saldırma ya da korkutma amaçlı kullanılan her türlü fiziksel şiddet (Turan, Çubukçu ve Girmen, 2008; Çınkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003).

Madde örnekleri:

(1) Okuldaki bazı öğrenciler, birbirlerine tokat atıyorlar.

(2) Okuldaki bazı öğrenciler, birbirlerinin hoşuna gitmeyen şakalar yapıyorlar.

- (iii) **Duygusal:** Gruptan dışlama, ayrımcılık, aşağılama, eşyalarına zarar verme, eşyalarını ya da parasını zorla alma, kasıtlı olarak arkadaşça davranmama (Turan, Çubukçu ve Girmen, 2008; Çınkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003).

Madde örnekleri:

(1) Okuldaki bazı öğrenciler birbirlerini tehdit ediyorlar.

(2) Okuldaki bazı öğrenciler, birbirlerini küçük düşürüyorlar.

(iv) **Sözel:** Ad takma, alay etme, söylenti yayma, çirkin takılmalar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkında kötü şeyler yazma, incitici notlar bırakma (Turan, Çubukçu ve Girmen, 2008; Çinkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003).

Madde örnekleri:

(1) Okuldaki bazı öğrenciler, birbirleriyle alay ediyorlar.

(2) Okuldaki bazı öğrenciler, birbirlerine iftira ediyorlar.

(v) **Kurumsal:** Kuruma zarar verme niteliği taşıyan, masa ve sıraları kırma, zedeleme, duvarları kirletme, tuvalet gibi ortak kullanım yerlerini kirletme (Turan, Çubukçu ve Girmen, 2008).

Madde örnekleri:

(1) Okuldaki bazı öğrenciler, tuvaletleri pis bırakıyorlar.

(2) Okuldaki bazı öğrenciler, sıralara yazı yazıyorlar.

Açık Uçlu Sorular: Ölçeğin üçüncü bölümünde aşağıda belirtilen iki tane açık uçlu soruya yer verilmiştir.

- Okulda Şiddetle ilgili görüşleriniz nelerdir?
- Okulda şiddetle baş etme yöntemleriniz nelerdir?

3.3.2. Görüşme formu

Araştırmanın nitel boyutunda yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılarak hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun ön uygulaması için, nicel veri toplama aracının analizleri sonucu verilen yanıtların ağırlıklı ortalamaları, belirlenen faktörlerin başlıkları göz önüne alınarak ve literatüre dayalı olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Araştırmanın nicel verileri ve amaçları dikkate alınarak belirlenen görüşme soruları, 3 uzmana sunulmuştur. Görüşme soruları, uzmanların incelemeleri sonucu yapılan düzeltmelerle ön uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Soruların işlevliliğini belirleme ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin bir denemesinin yapılması açısından Ekim 2009 tarihinde 2

yöneticiyle görüşme yapılmıştır. Görüşme kayıtları, ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş olup, çözümlenmelerinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmacı ve uzmanların analizleri incelemesi sonucu, görüşme soruları yeniden düzenlenmiş ve sorulara son biçimi verilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerine yönelik 11 soru, gerçek uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Ön uygulamaya katılan yöneticiler, araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmada kullanılan ‘Yönetici Görüşme Formu’ iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yöneticilerin kişisel bilgilerine, ikinci bölümde yarı yapılandırılmış görüşme sorularına yer verilmektedir. İlköğretim okul yöneticilerine yöneltilen sorular şu biçimde sıralanmıştır:

1. Şiddeti kendinize göre tanımlar mısınız?
2. “Okulda şiddet” deyince aklınıza ne geliyor?
3. Okulunuzda şiddet olayları yaşandı mı? Yaşandı ise ne tür şiddet olayları yaşandı?
4. Şiddetle ilgili olaylar daha çok hangi mekânlarda (sınıf, bahçe, koridor vb.) gerçekleşiyor?
5. Bu olaylar daha çok kimler arasında gerçekleşiyor? (öğrenci-öğrenci, öğretmen- öğrenci, okul yöneticisi-öğrenci, veli- öğretmen)
6. Öğrenciler arasında hangi yaş grubunda şiddet olayları daha sık görülüyor?
7. Okulunuzda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı nedir?
8. Okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri neler oluyor?
9. Okulda yaşanan bir şiddet olayı karşısında sizin tutumunuz nasıl oluyor?
10. Okulunuzdaki şiddet olaylarını azaltmak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?
11. Milli Eğitim Bakanlığı okulda şiddet olaylarını azaltmak için neler yapabilir? (Önerileriniz)

3.4 Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması, nicel verilerin toplanması ve nitel verilerin toplanması şeklinde iki başlık altında incelenmiştir.

3.4.1 Nicel Verilerin Toplanması

Araştırmada nicel veriler, veri toplama aracının örneklem grubundaki ilköğretim okulu yöneticilerine 2008–2009 öğretim yılında araştırmacı tarafından

uygulanması yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama aracının cevaplandırma süresinin yaklaşık 10-15 dakika sürdüğü gözlenmiştir.

3.4.2 Nitel Verilerin Toplanması

Görüşmelerin yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin yazısı ile birlikte, araştırmanın evreninde bulunan 122 ilköğretim okulundan kolaylı örnekleme yoluyla seçilen 23 ilköğretim okuluna gidilmiştir. Bu okulların okul müdürleriyle görüşülerek görüşme onayı alınmıştır. Görüşmeler, gönüllü olan yöneticilerden randevu alınarak, görev yaptıkları okullarda belirlenen gün ve saatte gerçekleştirilmiştir. 1 Ocak- 20 Şubat 2010 tarihleri arasında araştırmacı tarafından bire bir yapılmıştır. Katılımcılara, görüşmede veri kaybı olmaması adına ses kayıt cihazı kullanılacağını ve görüşme kayıtlarının gizli tutulacağını belirten sözleşme okunmuştur ve imzalanmıştır. Ancak katılımcılardan 5'i ses kaydı alınmasına izin vermemiştir. Görüşme soruları, yarı yapılandırılmış olduğu için ek sorularla desteklenmiştir ve her katılımcıya aynı sırayla sorulmuştur. İlköğretim okul yöneticileriyle yapılan görüşmelerin, 13'ü müdür odasında, 7'si müdür yardımcısı odasında, 2'si öğretmenler odasında, 1'i kütüphanede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, ortalama 20 dakika sürmüştür ve her katılımcı ile bire bir gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesi, nicel verilerin çözümlemesi ve nitel verilerin çözümlemesi olarak iki başlık altında incelenmiştir.

3.5.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi

İlköğretim okulu yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinin incelendiği araştırmada verilerin çözümlemesi üç temel aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalara ilişkin ayrıntılar aşağıda sunulmuştur:

- (i) Araştırmada istatistiksel çözümlemelere geçilmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış, bunun ardından İlköğretim okulu yöneticilerine uygulanan veri toplama aracı 5'li Likert sistemiyle puanlandırılmıştır.

- (ii) İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerini belirlemek amacıyla; araştırma grubunu oluşturan ilköğretim okul yöneticilerinin demografik özelliklerini belirleyici frekans (n) ve yüzde (%) değerleri çıkarılarak ölçeklerin tüm boyut puanları için ortalama (X) ve standart sapma (SS) puanları hesaplanmıştır.
- (iii) İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimleri puanlarının çeşitli demografik değişkenlerine göre test etmeden önce araştırma verilerinin normal dağılım özelliği taşıyıp taşımadıkları *Kormogorov-Smirnov Testi* ile tespit edilmiştir (*bkz.* Tablo 6). Tabloda sunulduğu üzere, ölçekten elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda dağılımların normal dağılmadığı saptanmıştır.

Tablo 6.

Ölçekten Elde Edilen Puanların Normal Dağılımını Belirlemek Amacıyla Yapılan Tek Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Boyutlar	n	Z	p
1.Cinsel	210	1.394	.041
2.Bedensel	210	1.940	.001
3.Duygusal	210	2.669	.000
4.Sözel	210	1.584	.013
5.Kurumsal	210	2.130	.000

Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda verilerin normal dağılım özelliği göstermemesinden dolayı parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda;

- Örneklem grubunu oluşturan ilköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin

görüşlerinin; *cinsiyet* ve *görev türü* değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Mann Whitney-U testi*;

- Örneklem grubunu oluşturan ilköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin görüşlerinin; *mesleki kıdem* ve *eğitim düzeyi* değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal Wallis-H testi*;
- *Kruskal Wallis-H testi* sonrasında elde edilen farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için *Mann Whitney-U testi* kullanılmıştır.

3.5.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizi türlerinden frekans analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler sayısallaştırılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde, araştırma soruları, görüşme soruları ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, elde edilen bulguları düzenlemek ve yorumlamak amacıyla, görüşülen bireylerin görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilir. Veriler sistematik bir biçimde betimlendikten sonra betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve birtakım sonuçlar elde edilir. Betimsel analiz süreci, betimsel analiz için çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması biçiminde adlandırılan dört basamaktan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224). Araştırmada veriler, bu basamaklar dikkate alınarak çözümlenmiştir.

Betimsel analiz için çerçeve oluşturma: Öncelikle ses kayıtları, görüşme formuna aktarılmıştır. Ses kayıtları ile görüşme formuna dökülen verilerin tutarlılığını belirlemek amacıyla, katılımcı ilköğretim okul yöneticilerinin görüşme kayıtları bir uzman tarafından incelenmiştir. İnceleme sonunda, eksik kalan ya da anlaşılmayan yerler tekrar dinlenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler yazılı metne dönüştürüldükten sonra her sorunun altına ilgili yanıtlar seçilerek alt temaların oluşmasına yardımcı olan veriler belirlenmiştir.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Elde edilen veriler oluşturulan çerçeveye göre okunmuş ve düzenlenmiştir. Görüşme formlarındaki ilgili yanıtlar doğrultusunda alt temalar düzenlenmiştir ve görüşme kodlama anahtarı çıkarılmıştır.

Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanarak daha anlaşılır ve okunur duruma getirilmiştir. Tanımlanan nitel veriler sayısallaştırılarak, frekansları hesaplanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışması için alandan bir uzmana, katılımcıların görüşme dökümleri verilmiştir. Sonrasında araştırmacı ve uzmanın görüşme kodlama anahtarına yaptığı işaretlemeler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ilgili soruya verilen yanıt seçeneği ve yer aldığı alt tema kontrol edilerek “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplamasında, Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) geliştirdiği formül kullanılmıştır.

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Tablo 7’de betimsel analiz sonuçlarına göre hesaplanan görüşme sorularının güvenilirlik yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 7

İlköğretim Okul Yöneticilerine Yönelik Görüşme Sorularının Güvenirlilik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlilik Yüzdeleri (%)
Soru 1	100
Soru 2	92.3
Soru 3	90.9
Soru 4	90.0
Soru 5	100
Soru 6	95.2
Soru 7	93.0
Soru 8	86.9

Soru 9	90.9
Soru 10	83.2
Soru 11	81.7
Toplam	93,3

Tablo 7'deki güvenilirlik yüzdelerine bakıldığında; ilköğretim okul yöneticilerinin şiddetle ilgili görüşlerine yönelik görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması %93,3 olarak bulunmuştur.

Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişki kurulması ve anlamlandırılmasının yapıldığı (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224) bu aşamada, her görüşme formuna dayalı veriler çözümlenerek, katılımcıların her soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiştir. Katılımcıların açıklayıcı ve belirleyici görüşleri doğrudan alınarak bulgulara eklenmiştir.

4. BÖLÜM

BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda, veri toplama aracı olarak kullanılan ölçme araçlarından elde edilen bulgulara ve bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlara yer verilmiştir. Bulgu ve yorumların sunulduğunda araştırma amaçlarına uygun bir sıra izlenmiştir.

İlk olarak, birinci amaç olan ilköğretim okul yöneticilerinin okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerini tanımlamalarına ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bu bulgular nicel veri toplama aracıyla elde edilmiştir.

4.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerini Tanımlamaları

Tablo 8'de ilköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin puanlarının aritmetik ortalama (X) ve standart sapma (SS) değerleri sunulmuştur.

Araştırmaya katılan ilköğretim okul yöneticilerin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin, ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamaları incelendiği zaman *sözel* şiddet türü ($X=2.61$) en baskın faktördür. Bu faktörü *bedensel* ($X=2.40$), *duygusal* ($X=2.38$) ve *cinsel* ($X=2.38$) faktörler izlemiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin öğrenciler arasında en az gözlemledikleri şiddet türü ise *kurumsal* ($X=2.30$) şiddet türüdür.

Bu bulgulardan yola çıkarak ilköğretim okul yöneticileri sözel şiddet olarak nitelendirilen laf atma, alay etme, lakap takma, küfür etme, iftira atma, tehdit etme, dedikodu yapma vb. şeklindeki davranışların öğrenciler arasında en sık görüldüğünü belirtmişlerdir. Öğrencilerin burada birbirlerini model alarak bu tür sözel şiddet davranışlarını gösterdiklerini söylemek mümkündür. İkinci olarak, öğrencilerin bedensel nitelikteki şiddet türleri olarak itme, tekme atma, tokat atma, saç çekme, kulak çekme, kaba şaka gibi şiddet türlerini gösterdiklerini belirtmişlerdir. İlköğretim okul yöneticileri öğrencilerin cinsel şiddet türüne ilişkin davranışlarla en az karşılaştıklarını düşünmektedirler.

Tablo 8.

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerine İlişkin *n*, *X* ve *SS* Değerleri

Alt Faktörler	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
1.Cinsel	210	2.38	.64
2.Bedensel	210	2.40	.64
3.Duygusal	210	2.38	.58
4.Sözel	210	2.61	.61
5.Kurumsal	210	2.30	.60

Turan, Çubukçu ve Girmen (2008), tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin en çok bedensel şiddet türündeki davranışlarla karşılaştıkları saptanmıştır. Kartal (2008), tarafından ilköğretim öğrencileri arasındaki zorbalık davranışlarının tipleri ve bu davranışların yaygınlığını belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilerin en sık sözel zorbalığa uğradığı, bunu ikinci sırada fiziksel zorbalığın izlediği belirtilmiştir. Zorbalık, daha güçlü bir kişi ya da bir grup kişi tarafından daha az gücü olan bir kişiye karşı yapılan ve sürekliliği olan fiziksel, psikolojik, sosyal ve sözel olarak tekrarlanan saldırdır. Şiddet ise, daha çok davranışın kendisini tanımlamak için kullanılmasına karşılık, saldırganlık daha çok bir ruh halini ifade eder. Bu nedenle, şiddet konusunu saldırganlık temelinde ele almak, hem iki olgunun ilişkisi ve hem de mantıksal gelişme açısından doğru bir yaklaşım olacaktır. İlköğretim okul yöneticilerinin öğrenciler arasında karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerine ait bulgularla, her iki araştırmanın bulguları kısmen paralellik göstermektedir.

Gözütok ve diğerleri tarafından (2006), yapılan araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre: 1992'de öğrencilerin en çok karşılaştıkları bedensel cezalandırma biçimi tokat atma iken, 2006 yılında bunun yerini daha çok kulak çekme aldığı, öğrencilerin bedensel cezaya maruz kalma sıklığı eskiye göre çok arttığı saptanmıştır. İlköğretim okul yöneticilerin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin, ölçekten aldıkları puanların aritmetik

ortalamaları incelendiği zaman *sözel* şiddet türü en baskın faktördür, daha sonra bedensel şiddet gelmektedir.

4.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin, Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin, Demografik Değişkenlerine Göre Değerlendirilmesi

Bu araştırma kapsamında, cinsiyet, görev, mesleki kıdem ve mezun olunan öğretim kurumu bir değişken olarak ele alınmıştır.

4.2.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri

Tablo 9’da okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinin ilköğretim okul yöneticilerinde cinsiyet değişkeni açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 9

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	<i>n</i>	<i>X</i>	SS	$\Sigma_{\text{sıra}}$	$x_{\text{sıra}}$	U	Z	<i>p</i>
1.Cinsel	Kadın	23	2.47	.67	111.63	2567.50	2009.5	.51	.607
	Erkek	187	2.37	.64	104.75	19587.50			
2.Bedensel	Kadın	23	2.76	.58	138.11	3176.50	1400.5	-2.74	.006
	Erkek	187	2.36	.63	101.49	18978.50			
3.Duygusal	Kadın	23	2.46	.51	116.20	2672.50	1904.5	-.91	.362
	Erkek	187	2.37	.59	104.18	19482.50			
4.Sözel	Kadın	23	2.71	.49	115.28	2651.50	1925.5	-.82	.411
	Erkek	187	2.59	.63	104.30	19503.50			
5.Kurumsal	Kadın	23	2.47	.70	119.98	2759.50	1817.5	-1.22	.219
	Erkek	187	2.28	.58	103.72	19395.50			

İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinden *bedensel* şiddet türünde, yöneticilerin cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak kadın yöneticilerin lehine anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır [$p < .05$]. Buna karşın *cinsel*, *duygusal*, *sözel* ve *kurumsal* şiddet türlerine göre yöneticilerin cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır [$p > .05$]. Kadın yöneticilerin bedensel şiddete daha fazla duyarlı

oldukları, dolayısıyla öğrenciler arasında itme, tekme, tokat gibi fiziksel şiddet türündeki davranışlara dikkat ettikleri için daha fazla gözlemledikleri söylenebilir.

Turan, Çubukçu ve Girmen (2008), tarafından yapılan araştırmada Eskişehir İli Milli Eğitim müdürlüğünde görev yapan öğretmenlerin okulda şiddet bağlamında öğrenciler arasında gördükleri davranış biçimlerine ilişkin görüşleri ve ayrıca öğrencilerin kendilerinin karşılaştıkları davranış biçimlerine ilişkin düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre, okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimleri incelendiğinde, “kurumsal” türün dışındaki davranış biçimlerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın bulguları kapsamında yer alan, ilköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimleri cinsiyetleri açısından incelendiğinde bedensel şiddet türü hariç, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmaması Turan, Çubukçu ve Girmen (2008)'in bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

4.2.2. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Görev Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri

Tablo 10'da okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinin ilköğretim okul yöneticilerinde görev değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Görev Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Faktörler	Görev	<i>n</i>	<i>X</i>	SS	$\Sigma_{\text{sıra}}$	$x_{\text{sıra}}$	U	Z	<i>p</i>
1.Cinsel	Müdür	90	2.27	.66	95.30	8577.00	4482.0	.211	.035
	Müdür Yrd.	120	2.47	.61	113.15	13578.00			
2.Bedensel	Müdür	90	2.31	.61	96.99	8729.50	4634.5	-1.76	.077
	Müdür Yrd.	120	2.47	.66	111.88	13425.50			
3.Duygusal	Müdür	90	2.30	.63	97.50	8775.00	4680.0	-1.68	.092
	Müdür Yrd.	120	2.44	.53	111.50	13380.00			
4.Sözel	Müdür	90	2.52	.70	96.88	8719.00	4624.0	-1.78	.074
	Müdür Yrd.	120	2.67	.54	111.97	13436.00			
5.Kurumsal	Müdür	90	2.24	.55	98.46	8861.00	4766.0	-1.47	.140
	Müdür Yrd.	120	2.35	.63	110.78	13294.00			

Tablo 10 incelendiğinde, ilköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinden *cinsel* şiddet türünde, yöneticilerin görevleri açısından istatistiksel olarak müdür yardımcısı yöneticilerin lehine anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır [$p < .05$]. Buna karşın *bedensel*, *duygusal*, *sözel* ve *kurumsal* şiddet türlerine göre yöneticilerin görevleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır [$p > .05$]. Cinsel şiddet türünde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülüp, diğer dört faktörde anlamlı fark saptanmadığı için, müdür ve müdür yardımcısı kavramları “okul yöneticisi” olarak tek bir kavram olarak düşünülebilir.

4.2.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri

Tablo 11’de okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinin ilköğretim okul yöneticilerinde mesleki kıdem değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Faktörler	Kıdem	n	X	SS	X_{sıra}	x²	SD	P	Fark
1.Cinsel	1-5 yıl	7	3.05	0.51	167.00	12.11	3	.007	1-3 / 1-4
	6-10 yıl	34	2.58	0.52	123.81				
	11-20 yıl	70	2.33	0.69	98.99				
	+21 yıl	99	2.31	0.62	99.46				
	Toplam	210	2.39	0.64					
2.Bedensel	1-5 yıl	7	2.80	0.88	142.86	8.54	3	.036	1-3
	6-10 yıl	34	2.58	0.63	118.59				
	11-20 yıl	70	2.26	0.69	91.06				
	+21 yıl	99	2.43	0.58	108.57				
	Toplam	210	2.41	0.64					
3.Duygusal	1-5 yıl	7	2.54	0.70	116.36	7.83	3	0.50	2-3
	6-10 yıl	34	2.62	0.55	128.47				
	11-20 yıl	70	2.41	0.62	106.73				
	+21 yıl	99	2.27	0.54	95.97				
	Toplam	210	2.38	0.58					
4.Sözel	1-5 yıl	7	3.19	0.74	154.29	6.84	3	0.77	-
	6-10 yıl	34	2.74	0.52	117.57				
	11-20 yıl	70	2.54	0.57	100.20				
	+21 yıl	99	2.58	0.66	101.65				
	Toplam	210	2.61	0.62					

Tablo 11'in devamı

Faktörler	Kıdem	n	X	SS	X _{sıra}	x ²	SD	P	Fark
5.Kurumsal	1-5 yıl	7	2.48	0.77	121.21	3.88	3	.27	-
	6-10 yıl	34	2.48	0.59	120.94				
	11-20 yıl	70	2.30	0.60	105.52				
	+21 yıl	99	2.24	0.60	99.07				
	Toplam	210	2.31	0.61					

Okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerinin *cinsel*, *duygusal* ve *bedensel* şiddet türlerinde ilköğretim okul yöneticilerinin mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır [$p < .05$]. Elde edilen farkın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda söz konusu farklar; *cinsel* şiddet türünde 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 ve 21 yıl üzeri kıdeme sahip yöneticiler arasında 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. *Bedensel* şiddet türünde 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 yıl kıdeme sahip yöneticiler arasında 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. *Duygusal* boyutunda 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 yıl üzeri kıdeme sahip yöneticiler arasında 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Buna karşın *sözel* ve *kurumsal* şiddet türlerine göre yöneticilerin mesleki kıdemleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır [$p > .05$].

Moore ve Cooper'ın öğretmen ve öğrencilerin çeşitli özellikleri ve geçmişleri ile öğretmenin disiplin sorunları ve tekniklerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada genellikle deneyimli öğretmenlerin problem davranışlara tahammül edebildikleri, genç ve deneyimsiz öğretmenlerin sözlü ya da bedensel cezayı tercih ettikleri saptanmıştır. İlköğretim okul yöneticilerinin okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimleri, mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. *Bedensel* şiddet türünde 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 yıl kıdeme sahip yöneticilere göre öğrenciler arasında daha fazla

fiziksel şiddet olayı gözlemlemektedir. Moore ve Cooper'ın araştırması ile paralellik göstermektedir.

4.2.4. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Mezun Oldukları Öğretim Kurumu Değişkenine Göre Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimleri

Tablo 12'de okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinin ilköğretim okul yöneticilerinde mezun oldukları öğretim kurumu değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Karşılaştıkları Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Mezun Oldukları Öğretim Kurumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Faktörler	Mezuniyet Programı	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>X_{sıra}</i>	<i>x²</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
1.Cinsel	Eğitim Fak.	94	2.37	.65	104.42	4.32	3	.22	-
	Eğitim Ens.	61	2.33	.61	101.22				
	Fen Ed. Fak.	24	2.65	.60	104.42				
	Diğer	31	2.31	.66	98.95				
	Toplam	210	2.38	.64					
2.Bedensel	Eğitim Fak.	94	2.38	.71	104.42	0.44	3	.93	-
	Eğitim Ens.	61	2.41	.59	107.74				
	Fen Ed. Fak.	24	2.40	.63	105.29				
	Diğer	31	2.47	.51	109.77				
	Toplam	210	2.40	.64					

Tablo 12'nin devamı

Faktörler	Mezuniyet Programı	η	X	SS	$X_{sıra}$	x^2	SD	p	Fark
3.Duygusal	Eğitim Fak.	94	2.40	.58	106.30	7.88	3	.048	2-3
	Eğitim Ens.	61	2.23	.55	93.22				
	Fen Ed. Fak.	24	2.63	.57	133.48				
	Diğer	31	2.38	.55	105.56				
	Toplam	210	2.38	.58					
4.Sözel	Eğitim Fak.	94	2.62	.59	107.00	3.81	3	0.28	-
	Eğitim Ens.	61	2.53	.65	98.12				
	Fen Ed. Fak.	24	2.81	.64	125.42				
	Diğer	31	2.56	.59	100.05				
	Toplam	210	2.61	.61					
5.Kurumsal	Eğitim Fak.	94	2.29	.61	103.95	2.31	3	.50	-
	Eğitim Ens.	61	2.23	.55	99.64				
	Fen Ed. Fak.	24	2.48	.73	120.33				
	Diğer	31	2.34	.53	110.26				
	Toplam	210	2.30	.60					

Okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerinin *duygusal* şiddet türünde ilköğretim okul yöneticilerinin mezun oldukları öğretim kurumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır [$p < .05$]. Elde edilen farkın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda söz konusu farklar; *duygusal* şiddet türünde fen edebiyat fakültesinden mezun olan yöneticiler ile öğretmen yetiştiren bir kurum olan eğitim enstitüsünden mezun olan yöneticiler arasında, fen edebiyat fakültesinden mezun olan yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Buna karşın *cinsel*, *bedensel*, *sözel* ve *kurumsal* şiddet türlerine göre yöneticilerin mezun oldukları öğretim kurumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır [$p > .05$]. Okul

yöneticilerinin görüşlerinin mezun oldukları öğretim kurumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermemesi Okul yöneticiliği bir meslek midir, değil midir tartışmalarını da beraberinde getirir. Yöneticiliği profesyonel bir meslek olarak kabul eden gelişmiş ülkelerde ve özellikle ABD ve Kanada'da meslek öncesi okul yöneticilerini yetiştirme programlarının yüzyıla yakın bir geçmişi vardır. Ülkemizde ise, gerek eğitim yöneticiliğinin gerekse eğitim yöneticisi yetiştirmenin istenen düzeye ulaştığı söylenemez.

4.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet ve Şiddetle Başa Çıkmada Kullandıkları Yöntemle İlgili Görüşleri

Bu bölümde ölçekte bulunan iki açık uçlu soruya verilen yanıtlar ışığında elde edilen bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

4.3.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle İlgili Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, şiddete ilişkin genel bakış açılarını belirlemek amacıyla, “Okulda şiddetle ilgili görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Şiddetle İlgili Görüşler	f
<i>Şiddet Tanımları</i>	48
Fiziksel şiddet	18
Sözel şiddet	16
Tehdit	11
Acizlik	3
<i>Şiddetin Nedenleri</i>	131
Aile içi şiddet	25
Ailenin eğitimsizliği	21
Görsel ve yazılı medya	20
Bilgisayar ve internet	17
Parçalanmış aile	15
İletişim eksikliği	13
Okul çevresi	10
Kuşak çatışması	9
Öğrencilerin amaçsız olmaları	8
Sevgisizlik	3
Görüşler Toplamı	179

Tablo 13'te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin şiddetle ilgili görüşlerine ilişkin verilen yanıtlara bakıldığında, yöneticilerinin görüşlerini şiddet tanımları ve şiddetin nedenleri olarak iki temaya ayırabiliriz. İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet tanımlarına bakıldığında, 18'i "Fiziksel şiddet", 16'sı "Sözel şiddet", 11'i "Tehdit", 3'ü "Acizlik" şeklinde tanımlamışlardır. Şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerini ise 25'i "Aile içi yaşanan şiddet", 21'i "Ailenin eğitimsizliği", 20'si "Görsel ve yazılı medya", 17'si "Bilgisayar ve internet", 13'ü "İletişim eksikliği", 10'u "Okul çevresi", 9'u "Kuşak çatışması", 8'i "Öğrencilerin amaçsız olmaları", 3'ü ise "Sevgisizlik" biçiminde yanıt vermişlerdir.

İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet tanımlarında en yüksek frekansa sahip olan madde fiziksel şiddettir. Şiddet deyince çoğunlukla akla kavga, tekme, tokat, kulak çekme gibi fiziki eylemler gelmektedir. Fiziksel şiddet ile ilgili Yönetici 71 *“Okuldaki bazı öğrenciler genellikle gücünün yettiği kendinden küçük veya kız arkadaşlarına sözle ve fiziki olarak rahatsızlık veriyorlar”* diyerek fiziksel şiddet türünde yer alan dayak, dövme, tekme-tokat, saç çekme, kulak çekme, bedensel kaba şaka vb. şeklinde davranışlarla, sözel şiddetin de yaşandığını belirtmiştir.

Sözel şiddet türüne ilişkin davranışlar olan alay etme, laf atma, isim takma, küfretme gibi sözel şiddet ile ilgili Yönetici 55 *“Ailesinden ilgi görmeyen, kendisini okulun sahibiymiş gibi gören öğrenciler yeni gelen öğrencilere şiddet uygulama eğilimindedirler. Bazen gruplaşarak güçlüler güçsüzlere sözlü şiddet uygulama eğilimi göstermektedirler”* biçiminde ifade ederken; Yönetici 57 *“Büyük öğrenciler küçükleri taciz ve tehdit ediyorlar. Haraç isteme olayları yaşıyorlar. Dışarıdaki çetelerle irtibat kurabiliyorlar. İlişkiler şiddet eğilimli oluyor”* biçiminde görüş belirtmiştir. Yöneticinin söylemleri öğrenciler arasında duygusal şiddet olaylarının da yaşandığını göstermektedir.

Tehdit ile ilgili olarak Yönetici 64 *“İkinci kademedeki öğrenciler arasında haraç isteme olayları yaşıyorlar. Birbirlerini tehdit ediyorlar. Yıldırıp para almaya çalışıyorlar”* şeklinde fikrini belirterek öğrenciler arasında hem sözel, hem de psikolojik şiddetin yaşandığına vurgu yapmıştır.

Acizlik ile ilgili olarak Yönetici 87 *“Şiddet acizlikten ileri gelir. Aciz olan insan şiddete başvurur”* biçiminde net olarak belirtmiştir.

Okulda yaşanan şiddetin nedenlerine ilişkin, ilköğretim okul yöneticilerinin görüşleri arasında en fazla frekansa sahip temanın aile içi yaşanan şiddet olduğu görülmektedir. Bu maddeye ilişkin olarak Yönetici 23 *“Öğrenci toplumun bir ürünü olması nedeniyle bizim aynamızdır. Çocuğun yetiştiği aile ortamında ve çevreden şiddeti ortadan kaldırmadan çocuğun okulda şiddet uygulamasını engellemek çok zor olsa gerek.”* biçiminde ifade ederken; Yönetici 77 *“Özellikle okulda saldırgan ya da arkadaşlarına istenmeyen davranışlar sergileyen çocukların aileden mutlaka şiddet gördüğü ortaya çıkıyor.”* diyerek aile içi şiddetin okula yansımalarını belirtmiştir.

Ailenin eğitimsizliği ile ilgili olarak Yönetici 65 “Okuldaki şiddet olaylarının nedenleri aile içindeki eğitim durumu ve ailedeki yaşam tarzı, manevi değerlerin eksikliği, okul güvenlik tarzı, yani uyumlu iletişimin eksikliği, ailelerin sosyal yaşantuları öğrenciler üzerinde şiddete sebep olabilmektedir.” diyerek ifade ederken Yönetici 67 “Okulumuzun kenar mahallede olması ve ailelerin eğitim seviyelerinin çok düşük olması nedeniyle aileler çocuklarını yeterince eğitemiyor. Çocuklar izledikleri, şiddet içeren dizilerin etkisinde kalıyor ve yanlış karakterleri özümseyiyorlar.” derken görsel medyanın da öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisine vurgu yapmaktadır. Yönetici 84 ise aile eğitimi ile ilgili görüşlerini “Aile yapısı çok önemli. Ailede öğrencinin yetişme tarzı okulun hedefleri ile uyummadığı zaman öğrenci çelişki yaşıyor. Okulda verilen mesajlar etkili olmuyor. Okulun önce anne baba eğitimine önem vermesi gerekiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Görsel ve yazılı medyanın olumsuz etkileri ile Yönetici 50 “Öğrenciler TV ve internet yayınlarından çok etkileniyor. Aileler çocuklarının uyarılmalarına bile razı değiller. Bu davranış çocuklarda istediğimi yaparım duygusunu artırıyor”; Yönetici 61 ise “Okulda şiddet yanlısı olan, bu tip davranış sergileyen öğrencilerin bu durumlarının kaynağı büyük bir çoğunlukla aileden geliyor. Çok azı kıskançlık ya da izlenen filmlere özentisi şeklinde oluyor. İzlenen film ya da bilgisayar oyunlarına dikkat edilmeli” şeklinde görüşünü belirterek, aile tutumlarının çocukların davranışları üzerinde belirleyici olduğuna hem de televizyon ve bilgisayarın olumsuz etkilerine vurgu yaparak, ailelerin tutumlarını da eleştirmiştir.

Bilgisayar ve internetin olumsuz etkileri ile ilgili olarak Yönetici 41 “Okullarda şiddet artmaktadır. Öğrencilerin şiddet içeren televizyon dizileri ve filmler izlemeleri, bilgisayarda şiddet içeren oyunlar oynamaları onları kötü alışkanlıklara yönlendirmektedir. Nesil çatışması (gelişen teknoloji) duygusal ve fiziksel değişimi ailelerin bilinçli olarak karşılayamaması” şeklinde görüşünü belirtirken televizyona ve gelişen teknolojinin çocukları olumsuz olarak etkilediği ve rol model olduğunu vurgulamıştır.

Parçalanmış aileler ile ilgili olarak Yönetici 5 “*Aile içi şiddet, geçimsizlik olan öğrenciler şiddete eğilimli. Genellikle parçalanmış ailelerin çocukları bu davranışlara sahip*”; Yönetici 32 ise “*Çevrenin, ailelerin anne baba geçimsizlikleri boşanmaları, ailelerin dengesiz gelir dağılımları şiddeti etkilemektedir*” şeklinde görüş belirterek aile yapısının önemini belirtmiştir.

İletişim eksikliği ile ilgili görüşlerini Yönetici 9 “*Okulda öğrencilerin birbirlerine ve öğretmenlerin öğrencilerle birbirine yönelik şiddet eylemleri görülmektedir. Bu durumun oluşmasının nedeni okulların kalabalık olmasından öğretmenlerin sadece ders esnasında öğrencilerle görüşmesinden, velilerin iletişim sıkıntısından kaynaklanmaktadır. Öğrenciyi dinlemeye zaman ayrılmadığı ya da ayrılmadığı için sorunlar çıkmakta yada büyümektedir*” şeklinde ifade ederken zaman probleminde de değinmektedir. Diğer yandan Yönetici 96 “*Şiddet ilk toplumlardan beri varola gelen bir davranış biçimidir. Kişinin şiddete yönelmesinin nedenleri çeşitlidir. Okulda şiddetin varlığının temel nedeni kanımca okulun paydaşları arasındaki iletişim eksikliği, iletişim yetersizliğidir. Buna dinleme alışkanlığının gelişmemiş olması, tahammülsüzlük, ikili ve çoklu ilişkilerde empati eksikliği de eklenebilir*” şeklinde görüşü ifade ederken iletişimin yanında empati kavramına da vurgu yapmaktadır.

Okul çevresinin olumsuz etkileri ile ilgili Yönetici 64 “*Aile kültürü, çevre kültürü okuldaki öğrenci davranışlarına etki etmektedir*” şeklinde görüş belirtirken kültür kavramının önemini vurgulamıştır; Yönetici 70 ise “*Şiddetten ne anlaşıldığı önemlidir. Yaptırımların doğru ve yerinde kullanıldığı bir toplumun okullarında bu tür davranışlar görülmeyecektir. Eğitim almış bir grubun karşısında bu tür davranışlar görülüyorsa bana göre burada kurum değil çevre sorgulanmalıdır*” diyerek sorumluluğu çevrenin üzerine atmaktadır.

Kuşak çatışması ile ilgili olarak Yönetici 14 “*Okullarda şiddetin arttığı gözlemleniyor. Bunun nedeni olarakta öğrencilerin çevrelerindeki veya sanal dünyadaki kötü karakterlere özenmesi. Aileleri ile aralarındaki kopukluk ve çatışma. Bu yaş grubunun yaşadığı duygusal ve fiziksel karmaşa ile birlikte ailelerin bunu anlayamaması*” biçiminde görüş belirterek ergenlik dönemi özelliklerini de vurgu yapmıştır.

Öğrencilerin amaçsız olmaları ile ilgili Yönetici 42 “Çocukların okula amaçsız gelmesi, çocuklarda sınıfta kalma gibi bir kaygının olmaması, okullarda parçalanmış aile çocuklarının fazla olması” şeklinde görüşünü belirtirken parçalanmış ailelerin çocuklarının okullarda sorun yarattığına da vurgu yapmaktadır.

Sevgisizlik ile ilgili olarak Yönetici 48 “Okulumuzda şiddet olayı ile çok seyrek karşılaşılıyor. Ama bu olayların sebeplerinin ailede yattığını düşünüyorum, aileler çocuklarıyla yeterince ilgilenmiyor, onlara sevgi göstermiyor. Çocukta farklı yollardan ilgi çekmeye çalışıyor” biçiminde görüş belirterek çocuklardaki duygusal boşluğa dikkat çekmektedir.

4.3.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri

İlköğretim okul yöneticilerinin, şiddetle başa çıkma yöntemlerini belirlemek amacıyla, “Okulda şiddetle başa çıkma yöntemleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okulu yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri ve Frekans Dağılımları

Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri	<i>f</i>
<i>Eğitim</i>	62
Anne baba eğitimi	28
Öğrenci eğitimi	21
Öğretmen eğitimi	13
<i>Okul</i>	91
Okul-veli işbirliği	32
Sosyal, sportif, kültürel faaliyetler	25
Okul kuralları	12
İkili öğretimin kaldırılması	9
Yasal yaptırımlar	8
Kayıt alanında olan okullarda okunması	5
<i>Öğrenci</i>	122
Konuşmak, uyarmak	29
Sevgi, hoşgörü	26
Rehberlik servisine yönlendirme	20
Öğrenci Davranış Kuruluna sevk	16
Öğrencileri tanımak	15
Öğrencileri kontrol etmek	12
Adil olmak	4
Görüşler toplamı	275

Tablo 14’te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin şiddetle başa çıkma yöntemleri ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, ilköğretim okul yöneticilerinin görüşlerini eğitim, okul ve öğrenci olarak 3 tema altında toplayabiliriz. İlköğretim okul yöneticilerinin 28’i “anne baba eğitimi”, 21’i “öğrenci eğitimi”, 13’ü “öğretmen eğitimi” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Okul teması altında ilköğretim okul yöneticileri şiddetle başa çıkma yöntemleri ile ilgili olarak 32’si “okul-veli işbirliği”, 25’i “sosyal, sportif, kültürel faaliyetler”, 12’si

“okul kuralları”, 9’u “ikili öğretimin kaldırılması”, 8’i “yasal yaptırımlar”, 5’i “kayıt alanı olan okullarda okunması” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Son olarak öğrenci teması altında ilköğretim okul yöneticilerinin 29’u “konuşmak, uyarmak”, 26’sı “sevgi, hoşgörü”, 20’si “rehberlik servisine yönlendirme”, 16’sı “Öğrenci davranışları kuruluna sevk”, 15’i “öğrencileri tanımak, empati kurmak”, 12’si “öğrencileri kontrol etmek”, 4’ü “adil olmak” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

İlköğretim okul yöneticilerinin şiddetle başa çıkma yöntemlerinden eğitim temasının altında anne baba eğitimi en yüksek frekansa sahip maddedir. Anne baba eğitimi ile ilgili olarak Yönetici 61 *“Aileyi eğitmeden öğrenciyi eğitmek zordur. Aile eğitimine önem verilmelidir. Okul aile işbirliği çok sıkı olmalıdır. Evlilik öncesi eğitim zorunlu olmalıdır. (Halk eğitim kursları şeklinde başlanabilir)”*; Yönetici 64 *“Velilere yönelik seminerlerin verilmesi, aile içi şiddetin azaltılması için velilerin bilgilendirilmesi, eğitici yayınların ailelere ve öğrencilere dağıtılması.”* şeklinde görüş belirterek hem anne baba eğitimine hem de okul-veli işbirliğine vurgu yapmaktadır.

Öğrenci eğitimi konusunda Yönetici 42 *“Öncelikle bu konuda okul, aile ve çevre arasında çok sıkı bir ilişki kurulmalıdır. Öğrenciler uzman kişilerce eğitilmelidir. Basın yayın kuruluşlarında eğitici programlar verilmelidir”* derken; Yönetici 76 *“Öğrencilere yönelik eğitimler, Velilere yönelik eğitim çalışmaları ve velileri bu konuda bilgilendirme, Ödüllendirme (yapılan olumlu davranışların ödüllendirilmesi)”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğretmen eğitimi ile ilgili olarak Yönetici 89 *“Öğretmenlerimizin, öğrencilerimizin ve velilerimizin toplantı ve seminerlerle şiddete karşı eğitilmesi. Olumlu davranışların örnek gösterilmesi ve ödüllendirilmesi”* şeklinde görüş belirtirken genel olarak eğitimin önemini de vurgulamaktadır.

Okul-veli işbirliği maddesi okul teması altında en yüksek frekansa sahip maddedir. Yöneticilerin en fazla okul-veli işbirliğine vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Yönetici 10 *“Öğretmen-öğrenci-veli iletişimi, öğrencilere görev vermek, öğrencilerin değerli olduklarını hissettirmek, öğrencileri kendileştirmek, öğrencilerden benim istediğim gibi olmalarını istememek yani bana benzememelerini*

istememek” ; Yönetici 14 “Davranışlarında problem olan öğrenciler ile birebir görüşülüyor. Rehber öğretmen ile görüştürülüyor. Aile ve idare arasında işbirliği sağlanıyor. Nöbetçi öğretmenler gerekli düzeni sağlıyor. Gelişmeleri ve davranışlarına yönelik konferanslar düzenlenerek öğrenciler bilinçlendiriliyor. Sosyal ve sportif faaliyetlere katılım sağlanıyor. Akademik ve sportif faaliyetlerde kazanılan başarılar mutlaka ödüllendiriliyor.”; Yönetici 55 ise “Çocukları fazla sıklımadan, öğretmen, yönetici ve rehber öğretmenin gözetiminde gerekli önlemler alınmalıdır. Problemi olan çocukların velileri ile işbirliği yapılmalı, sorunlara zamanında müdahale edilip çözümlenmelidir. Bu çocuklar sportif alanlara yönlendirilerek enerjileri sağlıklı ve doğru olarak harcanmalıdır” şeklinde okul paydaşlarının işbirliğinin önemini vurgulamıştır.

Okuldaki sosyal, sportif, kültürel faaliyetler ile ilgili olarak Yönetici 9 “...Sosyal faaliyetlerin yapılması (spor, halk oyunları, satranç, gezi, kulüp faaliyetlerinin yaşantıya dönüşmesi)...” ; Yönetici 76 “Öğrencileri kaynaştırmaya yönelik aktiviteler (tiyatro, sinema...)” şeklinde görüş belirterek bu tür faaliyetlerin çeşitliliğine ve önemine vurgu yapmaktadır.

Okul kuralları hakkında Yönetici 20 “Uyulacak kurallar baştan belirlenmelidir. Davranış kontrolü okul bütünlüğü içinde gerçekleşir. Öğrenciler tanınır yakinen takip edilir. Veli işbirliği esas tutulur.” şeklinde önce kuralların belirlenmesine dikkat çekerken; Yönetici 82 ise “Okul kurallarını tüm öğretmenlerin taviz vermeden aynı dikkat ve önemle uygulaması” şeklinde kurallarda taviz verilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

İkili öğretimin kaldırılması ile ilgili olarak Yönetici 9 “İkili öğretim sisteminin kaldırılması, normal öğretim yapılması. Öğretmenlerin haftada 30 saat okulda dersleri olmasa dahi bulunmaları. Derslerin olmadığı saatler planlanarak veli bilgilendirmesi ve görüşmelere ayrılması. Öğrenci görüşmeleri yapılması”; Yönetici 31 ise “İlköğretimin ikinci kademesi, birinci kademesinden ayrı olarak eğitim ve öğretime devam etmeleri gerekir. Ayrıca ikili değil tekli öğretim öğrencilerin daha az boş zamanı olması açısından önemlidir” şeklinde görüş belirterek fiziki binalarında ayrılabilceğini belirtmiştir.

Yasal yaptırımlar ile ilgili olarak Yönetici 12 “*Şiddeti önlemek için çok şey yapma imkânımız yok, yönetmelikler yetersiz. Veliyle işbirliğine gidiyoruz, rehberlik servisine gönderiyoruz.*”; Yönetici 104 “*Yönetmelikte yaptırım gerektiren uygulamalara yer verilmesi. Okul yönetimine daha fazla yetki verilmesi.*” şeklinde yönetmelikteki yetersizliklerden bahsetmişlerdir.

Kayıt alanında olan okullarda okunması Yönetici 49 “*.... Okula yürüyerek veya ailesiyle gelmesi, servisten uzaklaşması, binmemesi. Kayıt alanında olan okullarda okunması*” şeklinde görüş belirterek bu uygulamanın yararına vurgu yapmıştır.

Konuşmak, uyarmak ile ilgili Yönetici 50 “*Öğrencilerle bire bir konuşmak gerekirse veliyle görüşmek*” ; Yönetici 51 “*Şiddetin çözüm olmadığına öğrencileri inandırmak ve bunun için örneklemelerle birebir görüşmeler yapmak. Öğrencilerin empati kurmalarını sağlayarak düşünmeye teşvik etmek*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sevgi gösterme, hoşgörülü olma ile ilgili olarak Yönetici 5 “*Her öğrenciye ayrı ayrı ilgi gösterme, varlığını hissettirme. Sevgi gösterme, hoşgörülü olma, olumlu yönlerini keşfederek yönlendirme ve sorumluluk verme*” ile öğrenciye sorumluluk vermenin, kendisini önemli hissettirdiğine; Yönetici 24 “*Eğitmek. Sevgi, saygı ile yaklaşmak. Çocuk gözüyle bakmak*” şeklinde ifade ederken empatiye vurgu yapmakta; Yönetici 75 ise “*Sevgi ile yaklaşıyorum. Kavga eden öğrencileri tokalaştırıyorum, barıştırıyorum ve etkili oluyoruz*” şeklinde öğrenciler arasında barışı nasıl sağladığını belirtmiştir.

Rehberlik servisine yönlendirme ile ilgili olarak Yönetici 41 “*Davranışlarında sorunlu öğrenciler ile birebir görüşülüyor. Rehber öğretmenle görüştürülüyor. Aile ve idare arasında işbirliği sağlanıyor. Nöbetçi öğretmenler gereken düzeni sağlıyor. Gelişmeleri ve davranışlarına yönelik konferanslar düzenlenerek öğrenciler bilinçlendiriliyor. Sosyal ve sportif faaliyetlere katılım sağlanıyor. Akademik ve sportif faaliyetlerde kazanılan başarılar mutlaka ödüllendiriliyor.*”; Yönetici 85 “*Okulda şiddet belirtisi gösteren öğrencilerin velileri ile ve kendileriyle birebir görüşme yaparak okul rehberlik servislerine yönlendirmek suretiyle önlemeye çalışıyoruz*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğrenci Davranış Kuruluna sevk konusunda Yönetici 7 “Okulda davranış bozukluğu gösteren öğrenciler uyarılır. Uyarıya rağmen davranış değişikliği olmazsa Davranış Kuruluna sevk edilir” diye görüş belirtirken; Yönetici 66 “Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulunu çalıştırıyoruz. Bu kurula gelen öğrenciye 1) savunmasını alma (ifade) 2) inceleme ve soruşturma 3) uyarma 4) kınama 5) okul değişikliği gibi safhalar kullanılmaktadır. Ancak okul değişikliğinin ne kadar zor ve uzun bir süreçten sonra çıkabildiği herkesin malumudur. Yinede ilköğretim okullarının bu konuda daha az şiddetin ya da bu tür olayların görüldüğü yerler olduğunu düşünüyorum(ortaöğretime göre)” şeklinde fikir belirterek, öğrenci davranış kurulunda verilen cezaları da belirtmiştir.

Öğrenciyi tanımak ile ilgili olarak Yönetici 77 “Okulda şiddetle baş etmekte öğrencilere yaklaşım çok önemlidir. Öğrenciyi tanımak çok önemlidir. Çevresindekilere şiddet uygulayan ya da rahatsızlık veren öğrencilerle daha yakın iletişim kurarak onlara sevgi, saygı gösterildiği kendisi ile ilgilenildiği birebir hissettirilmelidir” şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğrenciyi kontrol etmek ile ilgili olarak Yönetici 113 “Sıkı takip, teneffüste nöbetçi öğretmenler bahçede öğrenciler arasında nöbet tutmakta ve düzeni sağlamaktadır. Taşkın harekette bulunan çocuklar takip edilmekte, öğretmen-veli-okul işbirliği ile görüşler alınmaktadır.”; Yönetici 111 ise “Öğrencilerin sürekli takip edilmesi ve bunu öğrencilerin hissetmesi mutlaka şiddeti engelleyecektir” şeklinde görüş belirtmiştir.

Adil olmak ile ilgili olarak Yönetici 95 “Rehberlik, Anne baba eğitimi, Sosyal etkinliklere teşvik, Başarının ödüllendirilmesi, Adaletli davranma, Koşulsuz sevgi, hoşgörü, Öğrenciyi birey kabul etme” şeklinde adaletin ve adil olmanın önemi vurgulamıştır.

Araştırmada nicel bulgularla genel anlamda ilköğretim okul yöneticilerinin öğrenciler arasında karşılaştıkları davranış biçimleri belirlenmiştir. Nicel bulgulara destek olması amacıyla araştırmaya nitel boyut eklenerek, araştırmadan elde edilen verilerin nedenlerine ulaşabilmek amaçlanmıştır.

4.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Kavramını Değerlendirmeleri, Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Azaltmak İçin Alınan Önlemler Konusundaki Görüşleri

Bu bölümde nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlara yer verilmiştir.

4.4.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Tanımları

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında ilk soru olarak şiddet tanımlarını ortaya koymak amacıyla, “Şiddeti kendinize göre tanımlar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Tanımları ve Frekans Dağılımları

Şiddet Tanımları	<i>f</i>
Fiziksel şiddet	15
Sözel şiddet	11
Psikolojik şiddet	10
Görüşler Toplamı	37

Tablo 15’te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin şiddet tanımlarına bakıldığında, ilköğretim okul yöneticilerinin 15’i “Fiziksel şiddet”, 11’i “Sözel şiddet” ve 10’u “Psikolojik şiddet” şeklinde tanımlamışlardır.

İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet tanımlarına bakıldığında en yüksek frekansa sahip görüş “fiziksel şiddet”tir. Fiziksel şiddet ile ilgili olarak Yönetici 3 “Fiziksel şiddet başta geliyor. Manevi yönde şiddet var, birbirleriyle alay ediyorlar. Birbirlerine baskı kuruyorlar”; 1 yıllık yönetici olan Yönetici 9 “Uzun uzadıya şiddetin tanımını düşünmedim ama bir insanın bir insana hem psikoloji, hem fiziksel açıdan zarar vermesi. Sözel, fiziksel, karşıdaki insanı zorla tehdit etmek diyebilirim” şeklinde şiddeti tanımlayarak şiddetin bedensel, sözel ve psikolojik yanlarına vurgu yapılmıştır. Ancak en çok fiziksel şiddet olarak tanımlanmıştır.

Psikolojik şiddet ile ilgili olarak Yönetici 15 “*Amacı dışında kullanılan her şey. Amaçsız bir şey, baskı, dayak, fiziksel, psikolojik birçok yönü var.*” şeklinde ifade ederken Yönetici 21 ise “*Öfke, kin, nefret şiddet kelimesinin karşılığı.*” olarak tanımlayarak öfke, kin gibi duyguların şiddeti doğurabileceğini vurgulamıştır. 35 yıllık yönetici olan Yönetici 6 “*Bir eşyadan tutunda her hangi bir canlıya zarar verecek nitelikte yani hayati akışını değiştirecek nitelikte uyguladığımız her hareketi şiddet olarak görüyorum ben.*” şeklinde görüş belirtirken 34 yıllık yönetici olan Yönetici 10 ise “*Normalin dışındaki örselemeye yönelik davranışlar olarak algılıyorum. Bunun mutlaka fiziki bir temas olması gerekmiyor, öfkeli bir bakış, şiddetli bir konuşma tonu, sesin yükselmesi de bir şiddettir*” diyerek şiddetin zarar verici yönüne vurgu yapmıştır.

4.4.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında ikinci soru olarak okulda şiddetle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, “*Okulda şiddet deyince aklınıza ne geliyor?*” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Okulda Şiddet	f
Fiziksel şiddet	12
Sözel şiddet	6
Aile içi şiddet	5
Kurumsal şiddet	3
Psikolojik Şiddet	2
Görüşler Toplamı	26

Tablo 16’da görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddetle ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 10’u “fiziksel şiddet”, 6’sı “sözel şiddet”, 5’i “aile içi şiddet”, 3’ü “kurumsal şiddet” ve 2’si “psikolojik şiddet” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Fiziksel şiddet ile ilgili 3 yıllık yönetici olan Yönetici 2 “*Genellikle gazeteye ve medyaya yansıyan fiziksel şiddet algılanıyor. Genellikle medyaya yansıyan kısmı böyle ama okullarda çok olan bir yöntem değil. Son yıllarda bütün öğretmenler bu olaylarda daha duyarlıdır. Ben fazla olduğunu düşünmüyorum, yok değildir ama eskiye göre daha az olduğuna inanıyorum*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sözel şiddetle ilgili olarak Yönetici 19 “*Basına da sık sık yansıyan, öğretmenlerin öğrencilere uyguladığı şiddet geliyor aklıma. Ayrıca şiddetin illaki fiziksel olması gerekiyor, öğretmenler tarafından öğrencilere psikolojik ve sözel şiddette uygulanıyor*” diyerek öğretmen-öğrenci arasında yaşanan şiddet olaylarına dikkat çekmiştir.

Aile içi şiddetle ilgili Yönetici 17 “*Okulda ailelerin yaptığı şiddet önemli, çocukları bilinçlendirmeden orantısız dayak atıyorlar, çocuk aynısını okuldan bekliyor bir şey yaptırabilmek için. Okulda ise öğretmenlerimiz ya da biz idare olarak tam tersini bekliyoruz, öğrenciye bir şey anlatıp, severek isteyerek yapmasını öneriyoruz*” ailenin önemini vurgulamıştır.

Kurumsal şiddetle ilgili Yönetici 8 “*Şiddet okulların büyük bir problemi. Ergenlik dönemindeki şiddet, gençliğe geçişte bunalıma giriyor çocuklar. Birbirlerini darp ediyorlar, yol kesiyorlar ya da birbirlerine sözle hakaret, taciz ediyorlar. Planlar, tuzaklar kuruyorlar. Eşyasına zarar vererek ona zarar verdiğini düşünüyorlar. Okula zarar vererek, tahtasını kırarak, masasını çizerek “ ben sana kızgınım” diyor öğrenci. Yani bıçağı alıyor çiziyor, adını yazıyor.*” şeklinde fikir belirterek öğrencinin dikkat çekmek istediğini vurgulamıştır.

Psikolojik şiddet ile ilgili Yönetici 9 “*Okulda şiddet deyince sadece vurmak değil hakaretler, zor durumda bırakmak, kasıtlı davranmak. Aynı zamanda çocukların çocuklara uyguladığı baskı bu türü olaylar geliyor*” şeklinde görüş belirterek fiziksel şiddetin yanında okulda psikolojik şiddetin olduğunu da belirtmiştir.

4.4.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Türlerine İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında üçüncü soru olarak okulda ne tür şiddet olaylarının yaşandığını belirlemek amacıyla, “Okulunuzda ne tür şiddet olayları yaşanıyor?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Davranışlarının Türlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Okulda Şiddet Davranışları	<i>f</i>
Kavga	13
Tehdit	7
Küfür	6
Görüşler Toplamı	28

Tablo 17’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının türleri ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 13’ü “kavga”, 7’si “tehdit” ve 6’sı “küfür” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Okulda yaşanan şiddet olaylarında en yüksek frekansa sahip madde kavga’dır. Kavga ile ilgili olarak Yönetici 4 “Çocukların arasında kavga, itme kakma gibi... öyle basit şeyler. Birbirlerine laf söylüyorlar, küfür olabiliyor bu. Bazen bize yansıyor, bize yansımadağı da oluyor” şeklinde görüş belirtmiştir. Yönetici 9 ise “Kaynaştırma öğrencileriyle ilgili olaylar yaşanıyor. Maalesef bunun önüne geçemiyoruz. Diğer öğrencilere de laf dinletemiyoruz. Kaynaştırma öğrencileri öğretmen açısından da idareci açısından da problem” diyerek okullarda kaynaştırma öğrencileriyle ilgili yaşanan sıkıntıyı vurgulamıştır.

Tehdit ile ilgili Yönetici 1 “*Tehditler, birbirlerini korkutmalar, daha çok. Okul çıkışlarında abimi çağırırım gibi ufak olaylar yaşanıyor*” şeklinde görüş belirtmiştir. Yönetici 6 ise “*Üst sınıftakiler alt sınıftakilere benim kardeşime kötü davranmışsın, niye yaptın diye çıkışlarda var. Büyük sınıftakiler küçük sınıftakileri korkutuyorlar, sıkıştırıyorlar. Son iki tane olay tespit ettik çocuk 3. sınıfta babası devamlı şiddet uyguluyormuş, ağladı çocuk. Ondan sonra niye ağlıyorsun falan deyince anne baba da ayrı, babasının içki içtiğinden dolayı şiddet uyguladığını tespit ettik*” diyerek ailede yaşanan şiddetin okuldan soyutlanamayacağını ve okula da yansındığını belirtmiştir.

Küfür ile ilgili Yönetici 6 “*Tehdit, eşyasını gasp etme. Kaba davranma, küfür, vurarak iterek bir şey anlatmaları çünkü evde de hep şiddet görüyor, kötü söz söyleniyor. Tabi çocuk okula gelince de böyle konuşmalara devam ediyor. Evdeki eğitimle bizim vermeye çalıştığımız çelişiyor, çocuk naspın. Geçen gün bir kız çocuğuna annesi onlar sana saldırırlarsa sende saldır demiş*” diyerek bazı durumlarda çocuğun aile ile okul arasında kaldığını vurgulamıştır. Yönetici 8 ise “*Şiddet içeren sözler, gövde gösterileri son yıllarda çok sık yaşanıyor. Bunun önüne geçmek lazım. Bunun önüne geçmek içinde bir plan dahilinde okullara ergenlikle, şiddetle alakalı eğitim vermeleri gerekir*” diyerek eğitimin önemine dikkat çekmiştir.

4.4.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında dördüncü soru olarak okulda şiddet olaylarının hangi mekânlarda yaşandığını belirlemek amacıyla, “*Şiddetle olayları daha çok hangi mekânlarda gerçekleşiyor?*” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Mekân	f
Okul giriş kapısı	7
Bahçe	6
Koridor	4
Sınıf	3
Tuvalet	1
Görüşler Toplamı	21

Tablo 18’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddet olaylarının yaşandığı mekânlar ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 7’si “okul giriş kapısı”, 6’sı “bahçe”, 4’ü “koridor, 3’ü “sınıf” ve 1’i “tuvalet” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Okulda şiddet olaylarının daha çok okul giriş kapısında yaşandığını belirten Yönetici 1 “*Genelde şikayetler okul çıkışlarında yaşanabiliyor. Teneffüslerde nöbetçi öğretmenin kontrolün eve bizler kontrol ettiğimiz için fazla yaşanmıyor*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Şiddet olaylarının bahçede yaşandığına ilişkin Yönetici 6 “*Bahçede yaşanıyor daha fazla. Okul zamanı dışında öğrencileri okula almıyoruz artık. Bahçede top oynarken sorun yaşıyorlar. Bana kalsa bahçede top oynamayı da yasaklayacağım*” diyerek öğrencilerin oyun oynarken bile birbirlerine şiddet uyguladıklarını vurgulamıştır. Yönetici 2 “*Onu şöyle söyleyebiliriz kontrolün kaçtığı her yerde yaşanabilir diye söyleyebiliriz. Yani teneffüslerde olsun derste olsun o kontrol noktası yakalanamadığı anda öğretmen olsun, öğrenci olsun başvurabiliyor. Genellikle işte öğretmen sınıfa biraz geç girdi orda yaşanabiliyor. Teneffüste bir nöbet ortamında yoksa bu kontrol mekanizması okul içindeki o tip şeyler yaşanabiliyor. Öğretmen ya da öğrenci hep öyledir, biri sizi gözetliyorsa ya da takip ediliyorsanız davranışlarınızda daha ölçülü olursunuz. Yani ben böyle olduğunu düşünüyorum kontrolsüz ortamlarda*” şeklinde görüş belirterek genellemeye gitmiş ve kontrolün olmadığı her ortamda şiddet olaylarının yaşandığını belirtmiştir.

Şiddet olaylarının koridorda yaşandığına ilişkin Yönetici 9 “*Öğretmen varken buna çok fazla müsaade etmiyor ders esnasında değil yani. Koridorda ya da bahçede bireysel olarak bu tarz şikayetleri alıyoruz*”; Yönetici 19 ise “*Teneffüs sırasında merdivenlerden inerken, kışın koridorlarda, futbol sahasında futbol oynarken daha ağırlıklı*” şeklinde görüş belirterek bu olayların farklı mekanlarda gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Şiddet olaylarının sınıfta daha fazla yaşandığını belirten Yönetici 14 “*Okul dışında oluyor. Okul içinde olan olursa sınıfta oluyor çoğunlukla. Ders giriş çıkışlarında bazı olaylar yaşanabiliyor. Bahçede veya teneffüste de olabiliyor. Kenar mahallelerde daha çok oluyor. Merkeze doğru gidildikçe şiddet azalıyor. Okulun veli profili de önemli*” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.4.5. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında beşinci soru olarak okulda şiddet olaylarının en çok kimler arasında yaşandığını belirlemek amacıyla, “Şiddet olayları daha çok kimler arasında gerçekleşiyor?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Kişiler	f
Öğrenci-öğrenci	18
Öğretmen-öğrenci	6
Yönetici-öğrenci	3
Görüşler Toplamı	27

Tablo 19’da görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddet olaylarının kimler arasında yaşandığı ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 18’i “öğrenci-öğrenci”, 6’sı “öğretmen-öğrenci”, 3’ü “yönetici-öğrenci” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Okulda şiddet olaylarının en çok öğrenci-öğrenci arasında yaşandığını Yönetici 20 “*Daha çok öğrenciler arasında yaşanıyor, uyarıyoruz. Şaka yaptıklarını söylüyorlar. Çok ciddi boyutlarda şiddet olayına rastlanmıyor okulumuzda*”; Yönetici 11 ise “*Bizim yaş grubumuzda öğretmen öğrenci kavgasına pek rastlanmıyor. Öğrencilerin kendi arasında problem oluyor ve özellikle cinsiyet fanatizmi tetikleyici bir unsur oluyor*” şeklinde ifade ederek öğrencilerin ergenlikte cinsiyet rolleriyle ilgili yeni deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir.

Öğretmen-öğrenci arasında yaşanan şiddet ile ilgili olarak Yönetici 8 “*Öğrenciden gelen şiddet, arkadaşından, aileden ve çevresinden gelen şiddeti gösteriyor. Öğretmenden gelen şiddet ise program yetersizliğinden kaynaklanıyor. Öğretmenin hakim olamamasından kaynaklanıyor ya da öğretmenin yetersizliğinden kaynaklanıyor. Özeleştiriy yapıyorum, öğretmen yetersiz, kendini geliştirememiş, sözünü kabul ettiremiyor çünkü öğrenci biliyorki çok basit, hayat için lüzumsuz bir şey. Öğrenci dinlemiyor, bu sefer napıcak dinletecek ve şiddete başvuruyor*” şeklinde görüş belirterek öğretmenin yetersizliğinden şiddete başvurduğunu belirtmiştir.

Yönetici-öğrenci arasında yaşanan şiddet ile ilgili olarak Yönetici 16 “*Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde bahsettiğimiz fiziksel şiddetin dışında algılasak olayı herkes arasında yaşanabiliyor. Öğrenci-öğrenci, öğretmen- öğrenci, idareci-öğrenci, idareci-öğrenci, okuldaki yardımcı personel herkes arasında yaşanabiliyor. Tabii aslında bu sosyal bir kavram, insanların olduğu her ortamda insanların şiddet olarak algılaması da bir şiddet*”; Yönetici 9 ise “*Öğrenci-öğrenci, öğretmen-öğrenci arasında yaşanıyor. İdareci-öğrenci, de zaman zaman yaşanıyor. Ama mesela idareci-öğretmen gibi bir durum yok. Burada en yoğun yaşanan durum öğrenci öğrencidir*” diyerek şiddet olaylarının okuldaki tüm paydaşlar arasında yaşanabildiğini vurgulamıştır.

4.4.6. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında altıncı soru olarak okulda şiddet olaylarının öğrenciler arasında en çok hangi yaş grubunda yaşandığını belirlemek amacıyla, “Öğrenciler arasında hangi yaş grubunda şiddet olayları daha sık görülüyor?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Sınıf	<i>f</i>
7. sınıf	13
8. sınıf	10
6. sınıf	6
4. ve 5. sınıf	2
Görüşler Toplamı	31

Tablo 20’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin şiddet olaylarının öğrenciler arasında hangi yaş grubunda görüldüğü ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 13’ü “7. sınıf”, 10’u “8. sınıf”, 6’sı “6. sınıf” ve 2’si “4. ve 5. Sınıf” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Şiddet olaylarının 7. sınıf öğrencileri arasında en fazla yaşandığını belirten Yönetici 8 “Genellikle ikinci kademedede daha çok görülüyor. 7. sınıflarda daha çok olay oluyor. Bu hafta iki tane oldu mesela ama okul içinde değil okul dışında. Veliler gelip bize haber verdiği zaman haberimiz oluyor”; Yönetici 22 ise “Bilhassa 7. Sınıfın ikinci yarısı ve 8. Sınıfta sık görülüyor. Ergenliğin tam ortasında olduğu bir dönemde çok sık görülüyor” şeklinde görüş belirtmiştir.

Şiddet olaylarının 8. sınıf öğrencileri arasında en fazla yaşandığını belirten Yönetici 17 “Birinci kademenin şikayet türü farklı oluyor, onlarınki sınıf içi davranış bazında şikayetleri oluyor. Ya da okul kurallarına uyup uymamam konusunda. Fakat ikinci kademeye geldiğinde ergen oluyorlar. Ergenliğe bağlı şikayetleri de oluyor. 8. Sınıflardan daha fazla şikayet alıyoruz” diyerek öğrenciler üzerinde ergenliğin etkilerini vurgulamıştır.

Şiddet olaylarının 6. sınıf öğrencileri arasında en fazla yaşandığını belirten Yönetici 13 “Öğrenciler arasında bizim gözlemlerimize baktığımızda daha çok 6. Sınıfa geçtiğinde öğrenci ergenliğin ilk yıllarında bir bocalama yaşadıklarını gözlüyoruz. Bu yüzden en fazla 6. Sınıf öğrencilerin bu tür olaylar geliyor. Yani orda çatışmaların daha fazla olduğunu görebiliyoruz. 4. ve 5. sınıflarda daha çok birbirine vurmaya yönelik, kötü söz söylemeye yönelik şiddet unsurlarını daha fazla olduğunu görüyoruz. İlkokul 1. 2. sınıfta bunun daha az olduğunu orda sınıf öğretmeni daha hakim bir takım davranışları kazandırmaya noktasında. Üst sınıflara yükseldikçe biraz daha artıyor ama 8. sınıfa geldiğinde bunun biraz daha durulduğunu orda daha fazla karşı cins olarak ya da erkek veya kız arkadaşına davranışında biraz daha dikkat ettiğini görebiliyoruz. Ama muhakakki var orda da” şeklinde görüş belirtmiştir.

Şiddet olaylarının 4. ve 5. sınıf öğrencileri arasında daha fazla yaşandığını belirten Yönetici 6 “10-11 yaşlarında özellikle daha sık görülüyor. Erkek öğrenciler arasında daha çok görülüyor. Üst sınıftaki öğrencilerle alt sınıftaki öğrenciler arasında da bu tür olaylar yaşanabiliyor, mahalle de buna müsait” şeklinde görüş belirterek okulun bulunduğu sosyo ekonomik çevrenin etkisine de vurgu yapmıştır.

4.4.7. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında yedinci soru olarak okulda şiddet olaylarının yaşanma sıklığını belirlemek amacıyla, “Okulunuzda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı nedir?” sorusu yöneltmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığı	f
Ara sıra	9
Çok sık	8
Nadiren	5
Görüşler Toplamı	22

Tablo 21’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 9’u “ara sıra”, 8’i “çok sık” ve 5’i “nadiren” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Okulda şiddet olaylarının ara sıra yaşandığını belirten Yönetici 9 “*Tepkilerin aşırı gösterilmesi olarak algılıyorum ben. Olayları çokta büyütmemek lazım. Ara sıra okulumuzda da yaşıyor bu tür olaylar. Öğrenci Davranışları Kurulu 3 kez toplandı bu yıl ve 5 öğrenciye ceza verdi. Bunların 4’ü kavga, 1’i kesici alet taşımaydı*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okulda şiddet olaylarının çok sık yaşandığını belirten Yönetici 15 “*Her gün, her teneffüs yaşıyor. Bu bana bunu yaptı, bu bana şunu yaptı diye geliyorlar. Bizde arayış bulmaya çalışıyoruz. İdareci öğrenci birkaç ayda bir gözleniyor. Öğrenci sınırı çok aştığı zaman bağırabiliyoruz*”; Yönetici 19 ise “*Çok sıklıkla yaşıyor. Öğretmenden kaynaklı çok sık olmuyor ama öğrenciden kaynaklı çok sık oluyor, öğrenci alışmış. Bu çocuklar bazen böyle kaşınıyor. Ya öğrenciyi kaşıyıcaksın ya da öğrenciyi karşına alıcaksın sıkıntısını gidereceksin*” şeklinde görüş belirterek şiddet olaylarının yaşanma sıklığından şikayetlerini belirtmişlerdir.

Okulda şiddet olaylarının nadiren yaşandığını belirten Yönetici 5 “*Zaten bir eğitimci olarak kendim karşıyım her türlü şiddetin uygulanmasına. Okulda nerdeyse hiç yok denecek kadar az yaşıyor bu tür olaylar. Geçmiş yıllara oranla çabalarımız sonucunda bu tür olayları azaltmayı başardık*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

4.4.8. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında sekizinci soru olarak okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini belirlemek amacıyla, “Okulunuzda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri neler oluyor?” sorusu yöneltmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Şiddet Olaylarının Nedenleri	<i>f</i>
Aile	40
Aile içi şiddet	13
Ailenin eğitimsizliği	8
Parçalanmış aile	7
Sevgisizlik, ilgi çekmek	7
Sosyo ekonomik yapı	5
Görsel ve yazılı medya	10
Sosyal çevre	6
Kültürel yapı	3
Görüşler Toplamı	59

Tablo 22’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, aile teması altında 13’ü “aile içi şiddet”, 8’i “ailenin eğitimsizliği”, 7’si “parçalanmış aile”, 7’si “sevgisizlik, ilgi çekmek” ve 5’i “Sosyo ekonomik yapı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. İlköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri ile ilgili olarak diğer temalara bakıldığında ise, 10’u “görsel ve yazılı medya”, 6’sı “sosyal çevre” ve 3’ü “kültürel yapı” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Aile içi şiddet ile ilgili olarak Yönetici 4 “*Birincisi çocukluk, ufak şeyleri kavgaya dönüştürebiliyor. İkincisi aileden kaynaklanıyor. Ailede şiddet görüyorsa çocuk aynısını okulda da yansıtıyor*” diyerek eğitimin ailede başladığına ve ailenin çocuk üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır.

Ailenin eğitimsizliği ile ilgili olarak Yönetici 17 “*Genelde anne baba, aileden gerekli eğitimi almadıysa çocuk, okuldan da pek bir şey alamıyor. Genelde ailede problem varsa şiddetin kaynağı buradan kaynaklanıyor. Parçalanmış aileler, anne baba çocuğa kötü örnek oluyorsa, bunlarda çocuklara yansıyor. Çocuklar grup oyunu oynamasını bilmiyorlar. Arkadaşlığı hiç yaşayamıyorlar. koridorlarda küçük çocuklar birbirlerini iterek, vurarak, iterek oynuyorlar. Başka türlü oyun oynamayı bilmiyorlar*” şeklinde görüş belirterek okuldaki eğitimin ailedeki eğitimi tamamladığına dikkat çekerek, anne baba eğitiminin önemini vurgulamıştır.

Parçalanmış aileler ile ilgili olarak Yönetici 5 “*Aile sorunu derim ben. Öğrencilerin %20’si anne baba ayrı, yurttan kalıyor. Buradaki evlerin kirasının düşük olması sebebiyle babası annesi köyde babaanne, anneanne yanında kalıyorlar. Yani sevgi boşluğu, eksikliği var. Maddi durum malum*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Sevgisizlik ve ilgi çekmek ile ilgili olarak Yönetici 18 “*Çocukların anneden babadan şiddet görmesi, kendilerinin şiddete maruz kalması. Sevgisiz çocuklar, genelde ilgi çekmek için bile yapıyorlar diye düşünüyorum*” diyerek çocukların bazı davranışları ilgi çekmek için yapabileceğini vurgulamıştır.

Sosyo ekonomik yapı ile ilgili olarak Yönetici 22 “*Birincisi ekonomik sıkıntılar, ikincisi veli eğitimsiz, üçüncüsü de çocuğuyla yeterince vakit geçirmiyor. Hobi yaratmıyor, yaratacak maddi imkanı da yok zaten, sosyal faaliyetlere katılmıyor. Velinin kültür düzeyi yani*” şeklinde görüş belirtirken ailede yaşanan ekonomik sıkıntıların çocuğa da yansıtıldığına dikkat çekmiştir.

Görsel ve yazılı medya ile ilgili olarak Yönetici 8 “*Nedenleri çok. Bir kere evde şiddete alışmış çocuk. İki bizim basın, yayın, iletişim organlarımız çok şiddet içeren sözler var. Haberlerin tümü şiddet içerikli. Çizgi filmler aynı şekilde, kediyle köpek dalaşıyor şiddet içeriyor. Çocuklar buna alışıyor, onun gibi davranmaya çalışıyor. Bir de çocukların arkadaş grubundan alınan şiddet var. Bu da iyi arkadaş*

edinememekten kaynaklanıyor. İyi arkadaş edinse belki o davranışları yapmayacak. Hoşgörüsüyle davranılsa belki o davranışı yapmayacak. Çocuğa değer vermezsen, sözünü dinlemezsen, çocuk kendisini gösterecek, ben buradayım diyecek” şeklinde görüş belirtirken çocuğun arkadaş çevresinin önemini de vurgulamıştır.

Kültürel yapı ile ilgili olarak Yönetici 11 “Öğrenci davranışlarını toplumun kültürel yapısında soyutlamak mümkün değil. Toplumun kültürel yapısı son yıllarda bence giderek yozlaşıyor. Türk toplumu bir uzlaşma toplumu değil, kavga toplumu haline geldi. Bunu da eğitimdeki eksikliğe bağlıyorum, kültürel boşluklar var. Çocuklarımızı iyi yetiştiremiyoruz. Çocuklar artık tamamen yarış atı gibi belli hedeflerin peşinde koşuyorlar. Çocuklar hoşgörü, tolerans, sevgi gibi bazı değerlerden yoksun olarak büyüyor. Bu değerleri çocuklara aşılayamıyoruz. Bizim okulumuz Eskişehir’in en başarılı okullarından bir tanesi, sosyo ekonomik çevresi iyi ama biz hiçbir tiyatro eseri sahneye koyamıyoruz. Şöyle güzel bir öğrenci faaliyeti yapmıyoruz. Çünkü buna talep bulamıyoruz. Veliler çocuğumuz onla uğraşacağına test çözsün istiyorlar. Okullar dersane, bilgi yükleme merkezi gibi. Çocuklarımıza kültürel boyutta bir şeyler veremiyoruz. Ve şiddetin de temelini burada görüyorum.” şeklinde görüş belirterek eğitim ve sınav sistemini eleştirmiştir.

Sosyal çevre ile ilgili olarak Yönetici 10 “Birinci faktör olarak medya ve televizyonu söyleyebiliriz. Çevredeki arkadaş ya da okulun çevresinde yaşayan insanların eğitim potansiyeli. Yani eğitime bağlı olarak davranışta, şiddette değişiyor. Çocuğun arkadaşları çok önemli. Bu yaş grubunda arkadaşlarını aileden daha çok önemsiyor, onları rol model alıyor” şeklinde görüş belirtmiştir.

Akademik başarısızlık ile ilgili olarak Yönetici 9 “6. sınıf ergenliğin başlangıçlarında görülüyor. Bir de son sınıfta akademik başarıyı yakalayamayan öğrenciler bir sosyal statü, rol edinmek için okulda bazen şiddete dayalı bir pozisyon elde etme konusunda bir takım çabalar içine giriyorlar” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.4.9. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarına Karşı Tutumlarına İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında dokuzuncu soru olarak okulda yaşanan şiddet olayları karşısında tutumlarını belirlemek amacıyla, “Okulunuzda yaşanan şiddet olayları karşısında sizin tutumunuz nasıl oluyor?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarına Karşı Tutumlarına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Tutum	f
Olayın nedenlerini sorgulamak	16
Rehberlik servisine yönlendirme	9
Aile ile iletişim	5
Öğrenci davranışları kuruluna sevk	4
Görüşler Toplamı	34

Tablo 23’te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarına karşı tutumları ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 16’sı “Olayın nedenlerini sorgulamak”, 9’u “Rehberlik servisine yönlendirme”, 5’i “Aile ile iletişim” ve 4’ü “Öğrenci davranışları kuruluna sevk” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Olayın nedenlerini sorgulamak ile ilgili olarak Yönetici 7 “*Olayın nedenlerini, niye böyle davrandıklarını, sıkıntılarının neler olduğunu soruyoruz. Birbirlerine güzel sözler söylemeleri gerektiğini söylüyoruz. Genelde ceza verme taraftarı değiliz. Yazılı olarak sözleşme imzalatabiliyoruz. Çocuk özür diliyorsa, bir daha yapmayacağını söylüyorsa olayı kapatıyoruz*”; Yönetici 15 “*Köklü çözümler üretmeye çalışıyoruz, müdür beyde rehber öğretmen de bu konuda destek oluyor. Şiddetin kaynağına inmeye çalışıyoruz. Rehber öğretmenimiz şu anda kitap*

yazım komisyonunda olduğu için yok. Yüzeysel yapıp bugünü kurtardık yok çünkü arkadan gelen aynısını göreceği için mutlaka kaynağına parasal olabilir, aileden kaynaklı olabilir, anne babanın ikinci evliliğinden kaynaklı olabilir. Rehberlik Araştırma Merkezi'ne veya doktora gidilecekse müdür bey hiçbirşeyden esirgemez. Öğrencilere siz burada her zaman varsınız, siz yoksanız kardeşiniz veya çoluğunuz çocuğunuz olacak diyerek sahiplenme noktasına gittik”; Yönetici 6 ise “%10 oranında kapatmaya çalışıyoruz, onu baya düşürdük. Ama çözmeye çalışıyoruz çoğunlukla o daha güzel oluyor. En son çözemediklerimiz birkaç tane bu sene kınama cezası verdik, geldiği okuldan da kınamayla gelmiş zaten” diyerek ılımlı bir tutum sergilediklerini belirtmiştir.

Rehberlik servisine yönlendirme ile ilgili olarak Yönetici 12 “Kesinlikle kapatmaya çalışmıyoruz. Önce onları sakinleştirip, olayın nedenini anlamaya çalışıyoruz. Rehberlik servisimiz var, birinci dönem yoktu baya bir sıkıntı oldu. Bizim üzerimize daha fazla yük düşüyordu. Rehber öğretmene yönlendiriyoruz. Ailesiyle iletişim kuruyoruz. Aileyi ve rehberlik servisini işin içine katınca sorun çözümleniyor zaten” şeklinde görüş belirterek okullarda rehberlik servisinin bulunmasının da önemini vurgulamıştır.

Aile ile iletişim ile ilgili olarak Yönetici 4 “Bizim tutumumuz daha çok olayı çözmek. Olaya da bağlı tabi. Disiplin kurullarının işlevsiz olması, çocukta bunu biliyor zaten. Caydırıcı değil. Birinci kademedede zaten disiplin kurulu yok. İkinci kademedede de uzaklaştırma gibi cezalar pek verilmiyor, çok zor artık bunlar. Yıllardır karşılaşmıyoruz bu tür olaylarla. Biz daha çok kapatıyoruz, çok büyük bir olaysa velileri çağırıyoruz” şeklinde görüş belirterek en son nokta olarak aile ile iletişime geçtiklerini belirtmiştir.

Öğrenci davranışları kuruluna sevk ile ilgili Yönetici 9 “Ben genelde olay ciddiye birine zarar verme durumuna geldiyse eğer yazılı olarak yapmaya çalışıyoruz. Dilekçe alıyoruz, disiplin kurulunu çalıştırıyoruz. Soruşturuyoruz, tarafları dinliyoruz. Sonra eğer disiplin yönetmeliğince ceza verme şansı varsa veriyoruz. Birinci kademedede ceza veremediğimiz için sadece konuşuyoruz, uyarıyoruz. Yaklaşık haftada bir disiplin kurulu toplanıyor” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

4.4.10. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlere İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında onuncu soru olarak okulda yaşanan şiddet olaylarını azaltmak için aldıkları önlemleri belirlemek amacıyla, “Okulunuzda şiddet olaylarını azaltmak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlere İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Alınan Önlemler	<i>f</i>
Sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlemek	15
Seminer, konferans düzenlemek	8
Öğrenciye değer vermek	5
Güvenliği sağlama	3
Aile eğitimi	2
Görüşler Toplamı	33

Tablo 24’te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddeti azaltmak için alınan önlemler ile ilgili görüşlerine bakıldığında, 15’i “Sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlemek”, 8’i “Seminer, konferans düzenlemek”, 5’i “Öğrenciye değer vermek”, 3’ü “Güvenliği sağlama” ve 2’si “aile eğitimi” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler ile ilgili olarak Yönetici 17 “*Özel kurumlar olsun devlet dairelerinden gelen yardımlar olsun, onlara aktararak. Öğretmenlerimiz birebir samimiyet ortamında öğrencilerimizle teketek ilgilenmesi, yönlendirmesi. Maddiyata dayalı bir şeyse. Öğretmenlerimiz fiziksel anlamda öğrencilere şiddet uygulamıyor ancak psikolojik ve sözel anlamda bunu söyleyemeyiz. Sosyal faaliyetlerimiz çok fazla. Tiyatro günü düzenleriz, sinevizyon*

gösterileri yaparız. Okulda farklı projeler yürütüyoruz (trafik projesi, comenius projesi). Bu noktada bu mahalleyle bu şartlarla yapılabilecek her şeyi yapmaya çalışıyoruz. Tabii ki yerli demiyoruz hiçbir zaman önü açık olmalı. Futbol ve satranç müsabakaları katılıyoruz. Her hafta pazartesi TEGEV'e öğrenci gönderiyoruz birinci sınıflar hariç"; Yönetici 3 "Çocukları sosyal faaliyetlere itiyoruz. TEMA Vakfı, Mavi Bayrak gibi sosyal faaliyetlerimiz var. Comenius projesi kapsamında faaliyetlerimiz var. Sosyalleşmesini sağlıyoruz. Belde evlerine yönlendiriyoruz. Orda ücretsiz kurs alıyorlar. Tiyatro çalışmalarına katılıyorlar" diyerek okuldaki etkinliklerin çeşitliliğine dikkat çekmiştir.

Seminer, konferans düzenlemek ile ilgili olarak Yönetici 9 "Seminerlerimiz oluyor, öğrenci bilinçlendirmemiz oluyor. Veli bilinçlendirme seminerlerimiz oluyor. Sene başında öğrenci tanıma formları dolduruluyor. Nasıl karakteri var ona göre hareket eder ve o yokken diğer çocukları da uyarır. Şube öğretmenler kurulunda öğrencileri tek tek görüşürüz. Dışarıdan yardımlarla seminerler veriyoruz. Her çocuğu en az bir etkinlikte rol almalarını sağlamaya çalışıyoruz" diyerek her öğrenci ile tek tek ilgilendiklerini belirtmiştir.

Öğrenciye değer vermek ile ilgili olarak Yönetici 8 "Öğrencilere değer vermek. Eğitim öncelikle. Öğrenciye, veliye ve öğretmene yönelik. Öğrencilerle iyi ilişkiler kuruyoruz. Çocuğun bize güvenmesi lazım. Bir okulda kötü davranışların, kavganın, gürültünün kesilebilmesi için çocuğun zamanını bir sosyal etkinlikle doldurmak gerekir. Okulumuzda 3 tane masa tenisi var, 120 öğrenci karateye devam ediyor, 100 öğrenci satranca, görsel etkinlikler yapan öğrencilerimiz var. Ayrıca voleybol, hentbol, basketbol ve yüzme takımımız var. İzcilik faaliyetlerimiz devam ediyor"; Yönetici 11 ise "Öğrenciyi ne kadar önemsersek o kadar azaldığına inanıyorum. İkincisi okulunuzun sosyal faaliyetleri çok. Sürekli projeler, maçlar, tiyatro gösterileri çeşitli etkinlikler düzenliyoruz. Tenefüslerde top olayını yasaklayalım istedim ama müdür bey izin vermedi, onu da oynamasalar napıcak bu çocuklar dedi. Rehber öğretmenin çok faydası oluyor. Bizim eksiklerimizi rehber öğretmen tamamlıyor" diyerek karşıdaki insana değer vermenin önemini vurgulamıştır.

Güvenliği sağlama ile ilgili olarak Yönetici 14 “Öğrenci bahçede, sınıfta devamlı kontrol altında tutmaya çalışıyoruz. Okulda güvenlik görevlisi çalıştırıyoruz. En ufak bir olay olduğu zaman hemen müdahale ediyoruz. Okulun dışında bile olsa olay ilgilenmeye çalışıyoruz. Bir olay sezinlersek hemen 155’i arıyoruz. Dışarıdakilere kendi imkanlarımızla müdahale ediyoruz. Okul bittikten sonra yani 3’ten sonra resim, müzik, spor, satranç faaliyetleri oluyor” şeklinde görüş belirtmiştir.

Aile eğitimi ile ilgili olarak Yönetici 2 “...Şiddet sadece okula bağlı bir kavram değil. Şiddetin eve, aileye bağlı sebepleri de var. Yani genellikle biz yıllardır gözlemlediğimiz şey şu çocuk evde çok bastırılıyorsa ve evde de şiddete maruz kalıyorsa, iç dünyasındaki bastırılmışlığı, ezikliği okula geldiği zaman çocuk arkadaşları üzerinde hakim olma, onların üzerinde o şiddeti uygulayarak kendisini en azından belki evde yaşadığı o duyguları belki örtbas etmek istiyor. Bu yüzden bunu azaltabilmek için ailede eğitimin çok önemli olduğunu düşünüyorum ben. Evdeki şiddetin azaltılması lazım. Evde çocuğa yönelik şiddet tek başına değil evde eşler arasında problem varsa, şiddet yaşıyorsa, parçalanmış aileler bunların hepsi okula yansır...” diyerek aileyi eğitmeden çocuğu eğitmenin zor olduğunu vurgulamıştır.

4.4.11. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak Beklentilerine İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yöneticilerine, görüşmeler sırasında son soru olarak okulda şiddet olaylarını azaltmak için Milli Eğitim’den beklentilerini belirlemek amacıyla, “Sizce Milli Eğitim Bakanlığı okulda şiddet olaylarını azaltmak için neler yapabilir? (Önerileriniz)” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25

İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Azaltmak İçin Beklentilerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Öneriler	f
Görsel ve yazılı medyadaki şiddetin azaltılması	10

Rehberlik servislerindeki öğretmen ihtiyacı	9
Yönetmeliklerin işlevsel hale getirilmesi	7
Eğitim	6
Üniversite-okul işbirliği	4
Psikolojik destek	4
Görüşler Toplamı	40

Tablo 25’te görüldüğü gibi ilköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddeti azaltmak için Milli Eğitim Bakanlığı’ndan beklentileri ile ilgili görüşlerine bakıldığında, 10’u “Görsel ve yazılı medyadaki şiddetin azaltılması”, 9’u “Rehberlik servislerindeki öğretmen ihtiyacı”, 7’si “Yönetmeliklerin güçlendirilmesi”, 6’sı “eğitim”, 4’ü “Üniversite-okul işbirliği” ve 4’ü “Psikolojik destek” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Görsel ve yazılı medyadaki şiddetin azaltılması ile ilgili olarak Yönetici 2 “*Milli Eğitim Bakanlığı ile medyanın, yayın kuruluşlarının, tüm sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde olarak bir kere şiddet son yıllarda kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla o televizyonlarda, gazetelerde çocuk sadece şiddeti görüyor, izliyor. Ve sonuçta onu gelip uyguluyor. Yani bugün baktığımız zaman izlediği bir takım dizilerin yansımaları gelip okulda yapıyor. Yani en azından belli dizilerin belli saatlerde ya da bunların yayınlamasının bir filtresi olması lazım. Yani birçok yayın toplumun genel ahlakına, sosyal yapısına uymuyor diye nasıl kısıtlanıyorsa bana göre bazı özellikle bu dizilerin çok etkili olduğunu düşünüyorum. Yani mesela çok basit anlamda ülkemizde yaşanan terör eylemlerini medya sık sık yansıtmamalı. Bir çocuk sokakta polisine taş atarken gözükiyorsa, bunu izleyen çocuk özeniyor belki farklı bir yaşantı gibi algılıyor ve çıkıyor o çocuk orda taş atıyor. Çocuk şiddeti daha çok yazılı ve görsel basından öğreniyor. Ben duyduğum kadarıyla bunu çok bilmesem de Avrupa’da ya da gelişmiş ülkelerde yaşanan bu tip olumsuz olayların basında ya da televizyonda çok fazla yer bulmadığını, halkın bundan etkilenmemesi için. Yani biz bugün İstanbul’un bir yerinde yaşanan bir şiddet olayını akşam televizyondan izleyebiliyoruz. Özetlersek çocuk evde yaşadıklarını daha çok, sokakta yaşadıklarını, televizyondan medyadan gördüğü olumsuz etkileri alıp onları en kolay kullanabileceği ortamda daha çok okuldur”;*

Yönetici 19 ise “Öğretmenlere seminer verilip, broşür dağıtılabilir. Bakanlık cd hazırlayabilir ve sınıf şube rehber öğretmenleri de çocuklara izletebilir. Aslında işin içinde emniyet ve medyada var. RTÜK bu bağlamda bir düzenleme yapabilir” şeklinde görüş belirtmiştir.

Rehberlik servislerindeki öğretmen ihtiyacı Yönetici 6 “Öncelikle rehber öğretmenin mutlaka bulunması gerekiyor. İkinci olarak anne babalar evlenmeden mutlaka bir eğitimden geçirilmeli ve bilgilendirilmeli. Alınabiliyorsa para alınması. Anne baba çocuğa karar verdiyse çocuğun güvencesi olacak 1 lira, 5 lira para ayrılmak zorunda. Öyle çocuğumuz var ki simit alamıyor, diğerini küçük görüyor. Anne babalar evlilikten öncede çocuğa karar verme aşamasında da mutlaka bilinçlendirilmeli. Okulda 610 öğrenci var, böyle okullar rehber öğretmensiz bırakılmamalı” diyerek her okulda rehber öğretmenin bulunması gerektiğini vurgulamıştır.

Yönetmeliklerin işlevsel hale getirilmesi ile olarak Yönetici 23 “Biz yönetmelikleri uygulamakla yükümlüyüz. İnsanlar sürekli değişiyor geliyor ama kanunlar yetersiz kalıyor. Yaptırım yok, bizim insanımızda bilinç yok. Biz bazı kanunları koymuşuz ama bakalım halkımız o seviyeye gelmiş mi? Yani bir geçiş dönemindeyiz...”; Yönetici 16 ise “İstatistik çok önemli, tüm olaylar kayıt altına alınmalı. Velilere yönelik seminer konusunda Milli Eğitim destek sağlamalı. Bakanlık okuldaki şartları eşitlerse her veli kendi kayıt alanındaki okula gönderir. Öğrenci davranış kurulunun yaptırımı olmalı ama cezai nitelikte değil, sosyal kurumlarda çalıştırma olabilir. Devamsızlıktan da kalma yok, öğrenci bir dönem gelmeyip sonra geliyor, bir de sınıf geçiyor...” şeklinde görüş belirtmiştir.

Eğitim ile ilgili olarak Yönetici 8 “Temelde şiddet ailede başlıyor ve ailede yaşanan şiddet çocuğa yansıyor. Bir kere aile eğitimden geçirilmeli. Sonra öğretmen ve öğrencilerde eğitimden geçirilmeli. Bu da çok geniş kapsamlı bir iş tabi. Aynı zamanda biraz yetkilerinde artırılması gerekiyor. Bazı durumlarda elimiz kolumuz bağlı kalıyor. Bu çocuklar diğer çocuklara da kötü örnek teşkil ediyor” şeklinde görüş belirtmiştir.

Üniversite-okul işbirliği ile ilgili olarak Yönetici 9 “*Üniversite ile okulların diyalogunu kurup, yeterli eğitimin verilmesi lazım. Üniversite ile okul birbirinden kopuk, habersiz. Broşürlerle öğrencileri aydınlatmalı, yılmamalı*” şeklinde görüş belirterek üniversite-okul işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Psikolojik destek ile ilgili olarak Yönetici 3 “*Milli Eğitim şiddet gören öğrencilerin listesini istedi, gönderdik. Beklentimiz öğrencilere psikolojik destek verilmesi. Öğrencilerin uzman kişilerden psikolojik destek almaya ihtiyaçları var*” şeklinde görüş belirtmiştir.

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler yer almaktadır. Araştırma sonuçları, araştırmanın amaçları dikkate alınarak dört ana başlık altında sunulmuştur.

5.1.1. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Şiddet Türü Davranış Biçimleri İle İlgili Sonuçlar

- İlköğretim okul yöneticilerin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerine ilişkin görüşlerine bakıldığı zaman sözel şiddet türü en baskın faktördür. Bu faktörü bedensel, duygusal ve cinsel faktörler izlemiştir. İlköğretim okul yöneticilerinin öğrenciler arasında en az gözlemledikleri şiddet türü ise kurumsal şiddet türü olarak ortaya çıkmıştır.

5.1.2. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Şiddet Türü Davranış Biçimlerinin Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları

- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinden bedensel şiddet türünde, cinsiyetleri açısından kadın yöneticilerin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna karşın cinsel, duygusal, sözel ve kurumsal şiddet türlerine göre yöneticilerin cinsiyetleri açısından bir farklılık saptanmamıştır.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında karşılaşılan şiddet türü davranış biçimlerinden cinsel şiddet türünde, yöneticilerin görevleri açısından müdür yardımcısı yöneticilerin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna karşın bedensel, duygusal, sözel ve kurumsal şiddet türlerine göre yöneticilerin görevleri açısından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

- Okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerinin cinsel, duygusal ve bedensel şiddet türlerinde ilköğretim okul yöneticilerinin mesleki kıdem değişkenine göre cinsel şiddet türünde 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 ve 21 yıl üzeri kıdeme sahip yöneticiler arasında, 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Bedensel şiddet türünde 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 yıl kıdeme sahip yöneticiler arasında 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Duygusal boyutunda 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler ile 11-20 yıl üzeri kıdeme sahip yöneticiler arasında 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Buna karşın sözel ve kurumsal şiddet türlerine göre yöneticilerin mesleki kıdemleri açısından bir farklılık saptanmamıştır.
- Okulda karşılaştıkları şiddet türü davranış biçimlerinin duygusal şiddet türünde ilköğretim okul yöneticilerinin mezun oldukları öğretim kurumuna göre; duygusal şiddet türünde fen edebiyat fakültesinden mezun olan yöneticiler ile öğretmen yetiştiren bir kurum olan eğitim enstitüsünden mezun olan yöneticiler arasında, fen edebiyat fakültesinden mezun olan yöneticiler lehine olduğu saptanmıştır. Buna karşın cinsel, bedensel, sözel ve kurumsal şiddet türlerine göre yöneticilerin mezun oldukları öğretim kurumu açısından farklılık ortaya çıkmamıştır.

5.1.3. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet ve Şiddetle Başa Çıkmada Kullandıkları Yöntemle İlgili Sonuçlar

- İlköğretim okul yöneticilerinin şiddetle ilgili görüşlerine bakıldığında, yöneticiler görüşlerinde şiddet tanımına ve şiddetin nedenleri yer vermişlerdir. İlköğretim okul yöneticileri şiddeti fiziksel şiddet, sözel şiddet, tehdit ve acizlik olarak tanımlamışlardır. İlköğretim okul yöneticileri şiddetin nedenlerini ise aile içi yaşanan şiddet, ailenin eğitimsizliği, görsel ve yazılı medya, bilgisayar ve internet, iletişim eksikliği, okul çevresi, kuşak çatışması, öğrencilerin amaçsız olmaları ve sevgisizlik olarak ifade etmişlerdir.

- İlköğretim okul yöneticilerinin şiddetle başa çıkma yöntemleri anne baba eğitimi, öğrenci eğitimi, öğretmen eğitimi, okul-veli işbirliği, sosyal, sportif, kültürel faaliyetler, okul kuralları, ikili öğretimin kaldırılması, yasal yaptırımlar, kayıt alanı olan okullarda okunması, konuşmak, uyarmak, sevgi, hoşgörü, rehberlik servisine yönlendirme, öğrenci davranışları kuruluna sevk, öğrencileri tanımak, empati kurmak, öğrencileri kontrol etmek, adil olmak olarak ortaya çıkmıştır.

5.1.4. İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Kavramını Değerlendirmeleri, Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Şiddeti Azaltmak İçin Alınan Önlemlerle İlgili Sonuçlar

- İlköğretim okul yöneticileri şiddeti fiziksel şiddet, sözel şiddet, psikolojik şiddet şeklinde tanımlamışlardır.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddetle ilgili görüşleri fiziksel şiddet, sözel şiddet, aile içi şiddet, kurumsal şiddet ve psikolojik şiddet olarak ortaya çıkmıştır. Okulda şiddet deyince, yöneticilerin şiddet tanımlarından farklı olarak okul eşyalarına zarar verme gibi olan kurumsal şiddette görüşler arasında belirtilmiştir.
- Okulda yaşanan şiddet davranışlarının türlerini ise kavga, tehdit ve küfür olarak ifade etmişleridir.
- İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet olaylarının yaşandığı mekânlar ile ilgili görüşleri okul giriş kapısı, okul bahçesi, koridor, sınıf ve tuvalet olarak ortaya çıkmıştır.
- İlköğretim okul yöneticileri, okulda şiddet olaylarının en fazla öğrenci-öğrenci arasında yaşandığı, sonra öğretmen-öğrenci, yönetici-öğrenci arasında yaşandığı ortaya çıkmıştır.
- İlköğretim okul yöneticileri şiddet olaylarının en fazla 7. sınıf öğrencileri arasında yaşandığını belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla 8. sınıf, 6. sınıf, 4. ve 5. sınıftaki öğrenciler izlemektedir.

- İlköğretim okul yöneticilerinin çoğunluğu okulda şiddet olaylarının ara sıra yaşandığını, geri kalan yöneticiler ise sık sık ve nadiren yaşandığını düşünmektedir.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla aileden kaynaklanan aile içi şiddet, ailenin eğitimsizliği, parçalanmış aile, sevgisizlik, ilgi çekmek, sosyo ekonomik yapıya bağlamaktadırlar. Şiddetin nedenleri arasında aileden farklı olarak görsel ve yazılı medya, toplumun kültürel yapısı ve sosyal çevreyi de görmektedirler.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarına karşı tutumları olayın nedenlerini sorgulamak, öğrenci davranışları kuruluna sevk, aile ile iletişim kurma ve rehberlik servisine yönlendirme olarak ortaya çıkmıştır.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddeti azaltmak için aldıkları önlemler sportif, sosyal ve kültürel etkinlik sayısını artırmak, seminer, konferans düzenlemek, aile eğitiminin sağlanması, okulda güvenliği sağlama, öğrenciyi değer vermek olarak ortaya çıkmıştır.
- İlköğretim okul yöneticilerinin okulda şiddeti azaltmak için Milli Eğitim'den beklentileri görsel ve yazılı medyadaki şiddetin azaltılması, okuldaki rehberlik servislerine öğretmen atanması, yönetmeliklerin işlevsel hale getirilmesi, okulunun paydaşlarına eğitim verilmesi, üniversite-okul işbirliğinin sağlanması ve öğrencilere uzmanlar tarafından psikolojik destek verilmesi olarak ortaya çıkmıştır.

5.2. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma amaçları doğrultusunda elde edilen sonuçların gruplandırılmasına dayalı olarak tartışma yapılmıştır.

Her geçen gün büyük bir hızla değişen ve gelişen dünyamızda, çağa ayak uydurmak adına ülkelerin eğitime verdiği önem giderek artmaktadır. Her öğretim kurumunda olduğu gibi, ilköğretim kurumlarında da, öğrenciler, diğer bireylerle

devamlı olarak etkileşim, iletişim ve paylaşım halindedirler. Kişisel farklılıklardan doğan bir takım anlaşmazlık, uzlaşmazlık ve çatışmaların ortaya çıkması olasıdır. Bu ortamda, eğitimin amaçlarına ulaşması ve toplumsal değerlerle kurallara saygılı birer insan yetiştirmek amacıyla, çoğunlukla kızgınlık, korku ve güvensizlik nedenleriyle yaşanan saldırganlık, zorbalık ve çatışmaların şiddete dönüşmesinin önlenmesi öğrencilerin tanık oldukları ve hatta uyguladıkları şiddetin nedenlerine inilmesi gerekir. Bununla birlikte, öğrencilerin yaşadıkları şiddetin kaynaklarını tespit ederek, şiddet karşısında kararlı, tutarlı ve çözüme giden bir tutum içerisinde olmak, hem okul yöneticilerinin hem de öğretmenlerin görevleri arasındadır.

Okulda şiddet sadece şiddeti uygulayan ile maruz kalanı ilgilendiren bir sorun olmaktan çok, okulda bulunan herkesi (öğrenci, veli, öğretmen, yönetici, v.b.) ilgilendiren, neden ve sonuçları açısından birçok etkenle açıklanabilecek bir olgudur. Medya, şiddeti sunum şekli ve eklediği yorumları ile medya tüketicilerinin şiddete yükledikleri anlam ve geliştirdikleri yargılar üzerinde büyük etki yaratması açısından önemlidir (Menifield ve diğerleri, 2001).

İlköğretim okul yöneticileri şiddetin nedenlerini daha çok aileden kaynaklı sebeplere bağlamışlardır. Ailenin tanınması şiddetin ailede olma/olmama bilgisi ile okuldaki şiddetin kaynağı belirlenecektir. Ailelerin okuryazarlık durumları, ailenin beraber yaşaması, annelerin özellikle eğitim durumları, ailelerin gelir durumları, ailenin ikamet ettikleri yere ait bilgiler, ailede yaşayan birey sayısı bilinirse öğrenciyi daha kolay anlamak mümkün olur. Özellikle ailede babanın anneye, annenin çocuğa yönelik şiddeti öğrenilmeli ve aile içi demokrasi yapısı çıkarılmalıdır. Şiddetin kaynağını belirlemede ailenin yapısı, aile içi ilişkiler, ailedeki birey sayısı bir fikir verebilir. Elde edilen sonuçlar kurum yetkililerince ve rehber öğretmenlerce paylaşılmalıdır.

Aile içinde, okulda ve çocuğun diğer sosyal çevresinde ona uygulanan fiziksel cezalar (dayak, ağır mahrumiyet gibi olaylar) ileride çocukların şiddet davranışında bulunmalarını tetikleyeceği unutulmamalıdır. Evdeki şiddet nedeniyle çocuğun okuldaki davranışları da değişebilir. Öğretmen, durumdan haberdar olursa çocuğun davranışlarıyla ilgili daha doğru bir anlayış geliştirip, karar alabilir.

Çocuk ve ergenlere şiddetten korunma yolları öğretilmektedir. Bunun için çocuk ve ergenlere şiddet ile başa çıkabilmelerini sağlayacak becerileri kazandırmak gerekir. Çocuklara iyi rol modelleri sunulması gerekmektedir.

Okula seyerek ve isteyerek gidip gitmedikleri, okul içinde ve dışındaki faaliyetleri, sosyal kulüplerdeki çalışmaları, kurum içi beğenilen, beğenilmeyen davranışlar, teneffüs alanları ve kullanım amaçları, okulda rehber öğretmenle paylaşımları, problemleri ve yardım alıp almadıkları, problem gördükleri haller gibi kuruma ait bilgiler öğrenildiğinde kurum içi kurallar ve kuruma ait geliştirici istekler yerine getirildiği gibi sıkıntılar bilinir, çözümler daha kalıcı olarak sunulabilir.

Şiddet, öğretmenden-öğrenciye, öğrenciden-öğretmene ya da öğrenciden öğrenciye doğru yönelmiş olabilir. Görüşme yapılan yöneticilerin de belirttiği üzere, son yıllarda öğretmenden kaynaklı fiziksel şiddet okullarda yok denecek kadar azdır. Ancak öğretmenler öğrencilere, sözel ve psikolojik şiddet uygulamaktadır. İletişimi kolaylaştıran, sorun çözmeyi sağlayan etkin dinleme ve okullardaki rehberlik birimlerinden alınacak destek ile istenmeyen davranış değiştirilerek, şiddete gerek olmadığı görülecektir.

İlköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla aileden kaynaklanan aile içi şiddet, ailenin eğitimsizliği, parçalanmış aile, sevgisizlik, ilgi çekmek, sosyo ekonomik yapıya bağlamaktadırlar. Şiddetin nedenleri arasında aileden farklı olarak görsel ve yazılı medya, toplumun kültürel yapısı ve sosyal çevreyi de görmektedirler. Ancak okulda şiddetin nedenleri arasında okul kültürü ve okul iklimini belirtmemişlerdir. Okul kültürü güçlü olan kurumlarda şiddet eğiliminin düşük yoğunlukta gözlenebileceği söylenebilir. Dolayısıyla okullarda şiddetin önlenmesinde güçlü okul kültürü ve okul iklimi oluşturmak çok önemlidir. Ancak okul yöneticileri şiddetin kaynağını dışarıda aramaktadır, okula bağlı nedenler belirmemişlerdir.

5.3. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler, uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğrencilere şiddetin sadece fiziksel şiddet ve kavgadan ibaret olmadığını, birini küfürle aşağılamak ya da onunla alay etmek, bir sırrı açıklamak, ortak oynanan bir oyundan dışlamak gibi sözel ve psikolojik şiddet içeren davranış biçimlerini de kapsadığı öğretilmelidir. Bunun için afiş hazırlama, tartışma, örnek olay, hikâye yazma, çalışma kâğıdı hazırlamak gibi yöntemler kullanılabilir.
- Ergenlerde görülen şiddet davranışının nedenlerini anlamak, şiddet davranışını önlemek ve bununla başa çıkabilmek için üniversite, sivil toplum kuruluşları, okul rehber öğretmenleri ve diğer uygulamacılar tarafından aileye yönelik aile içi problem çözme, iletişim, empati becerileri, ergene gereken ilgiyi gösterebilmeyi içeren koruyucu, önleyici ve müdahale edici eğitim programları hazırlanabilir.
- Okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. Bu nedenle ilköğretim programında “değer eğitimi” ne ağırlık verilmelidir.
- Okullarda öğrencilere, psikolojik danışmanlar tarafından rehberlik etkinlikleri kapsamında bulunan öfke kontrolü, empatik düşünme ve öğrencilerin gelişim dönemlerindeki normal ve anormal davranışları hakkında bilgi verilmesi sağlanmalıdır. Bu çalışmaların yürütülebilmesi için okulların rehberlik servislerine öğretmen atanmalı ve okullarda psikolojik danışman sayısı

artırılmalıdır. MEB'in Mayıs 2010 istatistiklerine bakıldığında en fazla öğretmen ihtiyacı 24331 öğretmenle rehber öğretmenlik alanında bulunmaktadır.

- Öğrencilere okul sonrası sosyal etkinliklere katılım fırsatı verilmeli ve zamanlarını değerlendirebilecekleri bir takım faaliyetlere katılımları teşvik edilebilir. Belediyeler, halk evleri ve sivil toplum örgütleri bu konuda okullara destek olabilir.
- Öğrencilerin şiddet eğilimlerini azaltmak için internet kullanımları, oynadıkları bilgisayar oyunları ve TV'de izledikleri filmler kontrol altında tutulmalıdır.
- Okul yöneticileri görsel ve yazılı medyanın öğrencileri şiddete yöneltmede büyük bir rolü olduğunu belirttikleri için; televizyonda RTÜK tarafından çocukları koruma amaçlı kullanılan 'Akıllı İşaretler' sisteminin kullanılırken içeriğine daha fazla dikkat edilerek izlemesi uygun görülen yaş aralığının yeniden gözden geçirilmesi önerilebilir.
- Okul yöneticileri, öğrenci davranış kurulunun işlevsizliğinden, yürürlükteki yönetmeliklerin caydırıcı olmadığından, öğrencilere cezai yaptırım uygulayamadıklarını belirttikleri için, okullarda şiddeti ortadan kaldıracak yasal düzenlemeler ve yaptırımlar yeniden gözden geçirilmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, okulda şiddet, saldırganlık, zorbalık ve diğer risk faktörlerini önleme ve müdahale hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, "okullarda şiddetin önlenmesi" konulu bir genelge yayımlayarak, okullardan her öğretim yılının başında "Şiddet Eylem Planı" istemektedir. Oluşturulan bu planların okullarda uygulanıp uygulanmadığı denetlenip, daha işlevsel hale getirilebilir.

5.3.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Okulda şiddetle ilgili öğrenci, öğretmen, yönetici, çalışan, diğer görevliler ve anne babaları da kapsayan yani okulun tüm paydaşlarını içine alan, farklı araştırmalar desenlenebilir.
- Literatürde okul içi şiddete ilişkin önemli çalışmalar yapıldığı ancak alınan önlemlerin etkililiği ve şiddet algısıyla ilişkisi bakımından yapılan çalışmaların sayısının çok az olduğu görülmüştür. Bu nedenle uzun süreli çalışmalarda etkililik değerleri analiz edilebilir.

KAYNAKÇA

Adli Tıp Kurumu. <http://www.adlitip.org/> Erişim tarihi: 26.01.2009.

Akbaba Altun, S., Yerin Güneri, O. ve Erdur Baker, Ö. (2006). Basında Yansımaları ile Okulda Şiddet. *Eurasian Journal of Educational Research*, 24, pp, 12-21.

Akgün, S. (2005). *Akran Zorbalığının Anne Baba Tutumları ve Anne-Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akpınar, B. ve Dilci T. (2007). Eğitim Programları Bağlamında Okulda Şiddet Olgusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 29, 1-11.

Alikaşifoğlu, M.ve diğerleri (2007). Bullying Behaviours and Psychosocial Health: Results From a Cross-Sectional Survey Among High School Students in Istanbul, Turkey. *European Journal of Pediatrics*, Online First, DOI: 10.1007/s00431-006-0411-x. Articles in Press.

Alkan, H.B. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Niğde.

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, E. (2010). Ergenlerde Saldırganlık ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 9(1), 379–388.

Astor R.A., Benbenishty R., Vinokur A., Zeira A. (2006). Arab and Jewish Elementary School Students' Perceptions of Fear and School Violence: Understanding the Influence of School Context. *British Journal of Educational Psychology*, Vol.76, 91-118.

- Atik, G. (2006). *The Role Of Locus Of Control, Self-Esteem, Parenting Style, Loneliness And Academic Achievement In Predicting Bullying Among Middle School Students*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt. 7 No.2, 191-209.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8: 206-214.
- Aydın, İ.P. (2004). *Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı*. Okul Çevre İlişkileri, Ed: Yüksel Özden, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. (1986). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Eğitim Araştırma Yayın Danışmanlık A.Ş.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., Günay, Y. (2004). Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettiği Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 5: 33-40.
- Baloğlu, N. ve Karadağ, E. (2008). Öğretmen Yetkinliğinin Tarihsel Gelişimi ve Ohio Öğretmen Yetkinlik Ölçeği: Türk Kültürüne Uyarlama, Dil Geçerliliği ve Faktör Yapısının İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 56, 571-606.
- Baş, A. ve Kabasakal, Z. (2010). İlköğretim Okullarında Saldırganlık ve Şiddet Davranışlarının Yaygınlığı. *Elementary Education Online*, 9(1), 93-105.
- Berger, L.M. (2005). Income, Family Characteristics, and Physical Violence Toward Children. *Child Abuse and Neglect*, Vol: 29, Number: 2, 107-133.

- Beyazova, U. ve Şahin, F. (2001). Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, Sayı:1.
- Coles, J. C., Greene, A. F. and Braithwaite, H. O. (2002). The Relationship Between Personality, Anger Expression, and Perceived Family Control Among Incarcerated Male Juveniles, *Adolescence*, 37, 146, 395.
- Culley M.R., Conkling M., Emshoff J., Blakely C., Gorman D. (2006). Environmental and Contextual Influences on School Violence and its Prevention, *The Journal of Primary Prevention*, Vol.27 No.3, 217-228.
- Çalık, T ve Kurt, T. (2006). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu Eğitim ve Şiddet*. Ed. Ş. Şule Erçetin. Ankara: Mikro Basım Yayın Dağıtım.
- Çınkır Ş. ve Karaman Kepenekçi Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, No.34, 236-253.
- Çoşkun, Y. (2007). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlüğü Ve Aile İçi İlişkiler*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Delikara, İ.T. (2000). *Ergenlerin Akran İlişkileri İle Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Ankara.
- Demirtaş Z. ve Ersözlü A. (2007). ‘Okul Kültürü ile Öğrencilerin Şiddete Başvurma Davranışları Arasındaki İlişkiler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, No.2, 178-189.
- Deveci ve diğerleri (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (24), 351-368.
- Doğan, S. (2001). *Farklı Sosyo Ekonomik Düzeylere Mensup Ergenlik Çağındaki Kız ve Erkeklerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana Baba Tutumları Arasındaki*

İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli.

Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. *Bilim ve Teknik*, sayı 399, s.40-41.

Erol, Z. (2006). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Ersoy, A. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş*. 8. Bölüm: Eğitim Biliminde Araştırma Yöntemleri, Ed: Gültekin, M. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ethier, L.S., Lemelin, J.P., Lacharite C. (2004). A Longitudinal Study of the Effects of Chronic Maltreatment on Children's Behavioral and Emotional Problems. *Child Abuse and Neglect*, Volume: 28, Number: 12, 1265-1278.

Fromm E. (1994). *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*. Çev: Selçuk Budak, Ankara: Öteki Yayınevi.

Gorman K., Pauken P. (2003). The Ethics of Zero Tolerance', *Journal of Educational Administration*, Vol.41 No.1, 24-36.

Gorman-Smith, D., Tolan, P. and Henry, B. D. (2000). A Developmental-Ecological Model of the Relation of Family Functioning to Patterns of Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, 16, 2, 169-198.

Gözütok ve diğerleri (2006). *Okulda Dayak (1992 ve 2006 yılları karşılaştırması)*. iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm. Erişim Tarihi: 13.04.2009.

Gözütok, D. (1993). *Okulda Dayak Araştırma*. Ankara.

Gümüsoğlu, F. (2006). Bilgisayar Oyunlarında Şiddet, Çocuklar ve Gençler. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, 20-21 Mayıs, s.149-169. [http://www.egitimsen.org.tr/down/siddetsempozyum_303-306.pdf] Erişim Tarihi: 01.06.2009

- Gürel, Z. (2006). Sesli ve Görüntülü Yayınlarda Ahlaki Yozlaşma ve Şiddet Karşısında Çocuklarımız. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, yıl: 7, sayı: 75, s.: 57-61, Ankara.
- Irene, C. ve Mona, M. (2003). Personality and Family Relations of Children Who Bully. *Personality and Individual Differences*, 35, 559-567.
- Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (1995). *Reducing School Violence Through Conflict Resolution*. ASCD. Virginia.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1995) Is psychology relevant to global human development issues? *American Psychologist*, 50,4, 293-300.
- Kahraman, K. (2000). *Aile Yaşamlarında Şiddet Olan Ergenlerin Anne Babalarıyla Olan İlişkilerini ve Kendilerini Değerlendirmeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kale, N. (1995). Çocuk ve Ceza: Ceza Olgusuna Felsefi Bir Yorum, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:151, T.C. MEB Yayınları, Ankara.
- Kapçı, E.G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Durumunun ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Karaman-Kepenekçi, Y. ve Çınkır, Ş. (2002). *Lise Düzeyi Öğrenciler Arasında Zorbalık*. Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. On yedinci baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Z.B. (2002). *Anne Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Karatay, G., Tokur Kesgin, M. (2006). Çocuk, Televizyon ve Şiddet. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, 20-21 Mayıs, s.: 129-148, [http://www.egitimsen.org.tr/down/siddetsempozyum_303-306.pdf]. Erişim Tarihi: 01.06.2007.
- Kartal, H. (2008). Bullying Prevalence Among Elementary Students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 35: 207-217.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama (Journal of Theory and Practice in Education)*, 3(2):207-227.
- Kepeneci-Karaman, Y., Çinkır, Ş. (2006). Bullying Among Turkish High School Students. *Child Abuse & Neglect*, 30: 193-204.
- Kepeneci-Karaman, Y., Özcan-Yücedağ, A. 2001. Okullarda Suçun Önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2):153-163.
- Khoury-Kassabri M., Benbenishty R., Astor R.A. (2005). The Effects of School Climate, Socioeconomics and Cultural Factors on Student Victimization in İsrail, *Social Work Research*, Vol.29 No.3, 165-180.
- Khoury-Kassabri M., Benbenishty R., Astor R.A., Zeira A. (2004). The Contributions of Community, Family and School Variables to Student Victimization, *American Journal of Community Psychology*, Vol.34 Nos.3/4, (December 2004), 187-205
- Khoury-Kassabri, Mona ve diğerleri (2004). The Contributions of Community, Family, and School Variables to Student Victimization, *American Journal of Community Psychology*, cilt: 34, sayı: 3/4, ss. 187-204.

- Khuri, S. , Iachan, R. , Scheidt, P. C. , Overpeck, M. D. , Gabhann, S. N., Pickett, W. and Harel, Y. (2004). A Cross-National Study of Violence-Related Behaviors in Adolescents, *Arch Pediatr Adolesc. Med.*, 158 (6): 539-544.
- Kızmaz Z. (2006). Okullardaki Şiddet Davranışlarının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.30 No.1, 47-70.
- Knoester C. ve Haynie D. L. (2005). Community Context, Social Integration into Family, and Youth Violence, *Journal of Marriage and Family*, Volume: 67, 767-780.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt. 2 No.1, 1-7.
- Koç, M. (2006). Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği, *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Korkut, F. (2004). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kundakçı, B. (2002). *5. Sınıf Öğretmenlerinin Cezayı Tercih Nedenleri*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Laflamme, L., Engström, K., Möller, J., Alldahl, M. and Hallqvist, J. (2002). Bullying In The School Environment: An Injury Risk Factor?, *Acta Psychiatrica Scandinavica*, sayı: 106, ss. 20-25.
- Luedtke, J., Lamnek, S., (2001). Schlage in Jeder Dritten Familie (Punches in each third family), *Agora*, 1: 8-9.
- Marachi, R., Avi, R. ve Benbenishty, R. (2007). Effects of Teacher Avoidance of School Policies on Student Victimization, *School Psychology International*, Vol: 28, pp. 501-518.

- May-Chahal, C., P.Cawson (2005). Measuring Child Maltreatment in the United Kingdom: A Study of the Prevalence of Child Abuse and Neglect, *Child Abuse & Neglect*, Vol: 29, Number: 9, pp.969-984.
- Menifield, C, Rose, W.H., Homa, J., & Cunningham, A. B. (2001). The Media's Portrayal of Urban and Rural School Violence: a Preliminary Analysis. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, 22, 447-464.
- Mertoğlu, M. (2006). 1997-2005 Yılları Arasında İstanbul'da Öğretmenlerin Öğrencilere Uyguladığı Şiddetin İncelenmesi (Özet kitabı). 1. *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Meyer, A.L., & Farrell, A.D. (1998). Social Skills Training to Promote Resilience in Urban Sixth-Graduate Students: One Product of an Action Research Strategy To Prevent Youth Violence in High-Risk Environments, *Education & Treatment of Children*, 21:4, 461-78.
- Michaud, Y. (1986). *Şiddet*. Çev: Cem Muhtaroğlu, İstanbul.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. Michael. (1994). *Qualitative data analysis*. Second edition. London: Sage Publications.
- Moore, W.L. and Cooper, H. (1984). Correlations between teacher and student background and teacher perceptions of discipline problems and disciplinary techniques. *Psychology in the Schools*, Vol: 21, Issue 3, pp. 386-392.
- Motoko, A. and Seunghee, H. (2007). Academic Differentiation School Achievement and School Violence in the USA and South Korea. Compare: *A Journal of Comparative Education*. Volume: 37, pp.201-219.
- Neuman, W.Lawrence (2007). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. 1. Cilt, 1. Basım, İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık Hizmetleri.
- Onbaş N. (2007). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Eğitim Örgütlerinde Duygusal Şiddete İlişkin Görüşleri Üzerine bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, T.C.

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Şanlıurfa.

Öktem, F. (2007). Televizyonun Zararlı Psikolojik Etkilerine Karşı Korunma. *I. Sosyal Pediatri Günleri- Basında Yayında Çocuk Sempozyumu*, Konuşma Özetleri, s.56-6.

Özcebe H., Ulukol B., Mollahaliloğlu S., Yardım N., Karaman F. (2008). *Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No:719.

Özcebe, H., Üner, S., Uysal, D., Sosyal, S., Polat, B. ve Şeker, A. (2006). Ankara'da Bir İlköğretim Okulunda Erken ve Orta Dönem Adolesanlarda Şiddet Algısı ve Şiddet Davranışı Sıklığının Değerlendirilmesi (Özet kitabı *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.

Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve Şiddet. *Kriz Dergisi*, 5(2): 123-126.

Parladır, S. (2009). *Okullarda Şiddetin Kaynaklarına İlişkin Öğretmen, Yönetici ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 2(2), 531-562.

Pişkin, M. ve Ayaş T. (2005). Lise Öğrencileri Arasında Yapılan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması, *VIII. Ulusal PDR Kongresi*, Marmara Üniversitesi 21-23 Eylül 2005, İstanbul.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.

- Rich, C. L., Gidycz, C. A., Warkentin, J.B., Loh, C. and Weiland P. (2005). Child and Adolescent Abuse and Subsequent Victimization: A Prospective Study, *Child Abuse & Neglect*, Volume: 29, Number: 12, 1373-1394.
- Riner, M.E. ve Saywell, R.M. (2002). Development of Social Ecology Model of Adolescent Interpersonal Violence Prevention (SEMAVIP), *Journal of School Health*, 72,2, 65-71.
- Roberts L., Yeomans P., Ferro-Almeida (2007). Project WIN Evaluation Shows Decreased Violence and Improved Conflict Resolution Skills for Middle School Students, *RMLE Online*, Vol.30 No.8, 1-14.
- Roland, E. (2002). Aggression, Depression and Bullying Others. *Aggressive Behavior*, cilt: 28, sayı: 3, 198-206.
- Smith, H. ve Thomas, S. P. (2000). Violent and Nonviolent Girls: Contrasting Perceptions of Anger Experiences, School and Relationship. *Issues in Mental Health Nursing*, 21, 547-575.
- Stader D.L. (2001). Responding to Student Threats: Legal and Procedural Guidelines for High School Principals, *The Clearing House*, Vol.74 No.4, 221-224.
- Şahin, F. ve Beyazova, U. (2001), Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:151, Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı, 90-94.
- Şişman, M. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş*. 5. Basım, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, s.: 3-29.
- Tajima, A. E.(2000), The Relative Importance of Wife Abuse as a Risk Factor For Violence Against Children, 24(11),1388-1398.
- Terzi Ş. (2007). Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü', *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt.3 No.12, 73-82.

- Tural, K.N. (2006). Okul Kültürü İçinde Şiddet, *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, Eğitim Sen Yayınları, 237-239.
- Turan, S., Çubukçu, Z. and Girmen, P. (2008). Types of Violence and Behavior Styles among Students in Turkish Public Schools, *Educational Planning in an Era of Dilemmas and Wicked Problems Conference ISEP*, (Abstracts, 14-15), 38th Annual Meeting, İstanbul-Türkiye, October 16-18.
- Turgut, A. (2005). *The relationship between bullying tendency, parental acceptance-rejection, and self-concept among seventh grade students*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 26.04.2010.
- Türnüklü, A. (2007). Liselerde Öğrenci Çatışmaları, Nedenleri, Çözüm Stratejileri ve Taktikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi (Educational Administration: Theory & Practice)*, 49. Sayı, 129-166.
- Uysal, A. (2002). Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu, 2006. [<http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm>]. Erişim Tarihi: 13.12.2006.
- Uysal, A. (2003). Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması, Doktora Tezi, T.C. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünal,G. (2005). Aile İçi Şiddet, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:2, Sayı:8,77-85.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, *Şiddet, Cogito*, Sayı:6-7,Kış-Bahar, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 29-36.
- Vahip, İ. (2002). Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açından Bakış, *Türk Psikiyatri Dergisi*,13(4).

- Walker, H. M. and Walker, J. E. (2000). Key Questions About School Safety Critical Issues and Recommended Solutions, *Preventing School Violence*, NASSP Bulletin/March, pp. 46-55.
- Welsh, W. N., (2003). Individual and Institutional Predictors of School Disorder, *Youth Violence and Juvenile Justice*, Volume: 1, Pages: 346-364.
- Winbinger B., Katsiyannis A., Archwamety T. (2000). Disciplinary Practices in Nebraska's Public Schools, *Journal of Child and Family Studies*, Vol.9 No.3, 389-399.
- Yaman, E. (2007). *Üniversitelerde Bir Eğitim Yönetimi Sorunu Olarak Öğretim Eğitim Elamanının Maruz Kaldığı İnfomal Cezalar: Nitel Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yatmaz, A. (2009). *Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Eğitim Okullarında Öğrenci Algılarına Göre Öğrencilerin Şiddet Eğilimlerinin Nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaztekin, C. ve Ögel, K. (2006). İstanbul'daki Okullarda Suç ve Şiddetin Yaygınlığı (Özet kitabı). *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2006). İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi (Özet Kitabı). *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği

Ek 2: Yönetici Görüşme Formu

Ek 3: İzin Formu

EK 1: ÖĞRENCİLER ARASINDA KARŞILAŞILAN DAVRANIŞ BİÇİMLERİ ÖLÇEĞİ

Sayın Okul Yöneticisi,

İlköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin şiddet olgusu ile ilgili görüşleri ve şiddetle baş etmede kullandıkları yöntemleri ortaya koymak amaçlı bir çalışma yapmak istiyorum. Bu amaçla sizlere “Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri” ölçeğini uygulamak istiyorum. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde davranış biçimlerine ilişkin beş alt boyuttan oluşan (şiddet türleri) toplam 26 madde yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise, açık uçlu iki soruya yer verilerek birinci soruyla “şiddet” kavramına ilişkin duygu ve düşüncelerinizi, ikinci soruyla şiddetle baş etme yöntemlerinizi ifade etmeniz istenmiştir.

Yardıminız için şimdiden teşekkür ederiz.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Ayşe DÖNMEZ

I. Bölüm: Kişilik Bilgileri

1) Cinsiyetiniz:

Kadın () Erkek ()

2) Göreviniz:

Müdür () Müdür Yardımcısı ()

3) Mesleki Kıdeminiz:

1-5 yıl () 6-10 yıl ()

11-20 yıl () 21 Yıl ve üzeri ()

4) Mezun Olduğunuz Öğretim Programı:

Eğitim Fakültesi () Eğitim Enstitüsü ()

Fen Edebiyat Fakültesi () Diğer ()

II. Bölüm: Okulda Öğrenciler Arasında Karşılaşılan Davranış Biçimleri Ölçeği

<i>Açıklama:</i> Aşağıda, öğrenciler arasında karşılaşılan davranış biçimlerine ilişkin, bazı durumlar ifade edilmiştir. Sizden beklenen okulunuzda bu durumlarla karşılaşma sıklığınızı ilgili alana (X) işareti koyarak belirtmenizdir.	Hiçbir zaman	Çok seyrek	Ara sıra	Çok sık	Her zaman
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerini itiyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine tokat atıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerini tekmeliyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerinin saçlarını çekiyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerinin kulağını çekiyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, birbirlerinin <u>hoşuna gitmeyen sakalar yapıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine tükürüyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine lakap takıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirleriyle alay ediyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine iftira ediyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine laf atıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine küfür ediyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler <u>birbirlerine tehdit ediyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirleri hakkında dedikodu yapıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerini gruptan dışlıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerini küçük düşürüyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>arkadaşları arasında ayrımcılık yapıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerinin eşyalarına zarar veriyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine cinsellik içeren sözler söylüyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerine sarkıntılık yapıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>birbirlerini elle rahatsız ediyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>sıralara yazı yazıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, okulun <u>duvarlarını kirletiyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>tuvaletleri pis bırakıyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>kopya çekiyorlar.</u>					
Okuldaki bazı öğrenciler, <u>benim sözümü kesiyorlar.</u>					

III. Bölüm

1) Okulda şiddetle ilgili görüşleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2) Okulda şiddetle baş etme yöntemleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

EK 2: YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU**İLKÖĞRETİM OKUL YÖNETİCİLERİNİN ŞİDDET OLGUSUNA
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ve ŞİDDETLE BAŞ ETME YÖNTEMLERİ****GÖRÜŞME ONAY FORMU**

Merhaba,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Bu araştırma, ilköğretim okul yöneticilerinin şiddet olgusuna ilişkin görüş ve önerilerinizi almak üzere düzenlenmiştir. Okulda şiddete ilişkin görüş ve önerilerinizi almak için sizinle kişisel olarak görüşme yapmayı planlıyorum. Görüşmemiz yaklaşık 20 dakika sürecektir. Görüşmemiz sırasında zamanı etkili kullanabilmek ve sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutabilmek için ses kaydı almak istiyorum. Görüşmemizde elde edilen veriler yalnızca bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz. Araştırma verileri siz istediğiniz takdirde tarafınıza ulaştırılacaktır. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığınıza ve benim de görüşme kayıtları konusunda verdiğim sözü tutacağıma dair bu sözleşmeyi imzalamamızın uygun olacağını düşünüyorum.

Araştırmacı:

Ayşe DÖNMEZ

e-posta: aysedonmez@ogu.edu.tr

İmza:

.....

Görüşülen :

.....

Görüşme tarihi:

.....

İmza :

.....

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyet :
2. Meslekteki hizmet süresi :
3. Eğitim durumunuz :

İLKÖĞRETİM OKUL YÖNETİCİLERİ İÇİN GÖRÜŞME SORULARI

1. Şiddeti kendinize göre tanımlar mısınız?
2. “Okulda şiddet” deyince aklınıza ne geliyor?
3. Okulunuzda şiddet olayları yaşandı mı? Yaşandı ise ne tür şiddet olayları yaşandı?
4. Şiddetle ilgili olaylar daha çok hangi mekânlarda (sınıf, bahçe, koridor vb.) gerçekleşiyor?
5. Bu olaylar daha çok kimler arasında gerçekleşiyor? (öğrenci-öğrenci, öğretmen- öğrenci, okul yöneticisi-öğrenci, veli- öğretmen)
6. Öğrenciler arasında hangi yaş grubunda şiddet olayları daha sık görülüyor?
7. Okulunuzda şiddet olayların yaşanma sıklığı nedir?
8. Okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri neler oluyor?
9. Okulda yaşanan bir şiddet olayı karşısında sizin tutumunuz nasıl oluyor?
10. Okulunuzdaki şiddet olaylarını azaltmak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?
11. Milli Eğitim Bakanlığı okulda şiddet olaylarını azaltmak için neler yapabilir?
(Önerileriniz)

EK 3: İZİN FORMU**T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

05.03.2009 * 03915

Sayı : B.08.4.MEM.4.26.00.02.310 ()/
Konu : Araştırma İzni.**VALİLİK MAKAMINA**

İlgi : a) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 17.02.2009 tarih ve 580-849 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşe DÖNMEZ'in, "Okulda Şiddet Olgusuna Yönelik Yönetici Görüşleri ve Yöneticilerin Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri" konulu araştırmada kullanılacak veri toplama aracını, ekli listede isimleri sunulmuş olan İlimiz merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan müdür ve müdür yardımcılara uygulama izni talebi incelenmiştir.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kabul edilen onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen (3 Sayfa) veri toplama aracının ekli listede isimleri sunulmuş olan İlimiz merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan müdür ve müdür yardımcılara uygulama talebi, 22 Mayıs 2009 tarihine kadar çalışmaların tamamlanması ve bir ders saatini geçmemesi şartıyla ilgi (b) Yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

İbrahim CEYLAN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
4./03/2009

Ekrem BALLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Eğitim-Öğretim Bölümü
Büyükdere Mah. Atatürk Bulvarı
No:247 ESKİŞEHİR

Tel : (0222) 239 72 00 - 419
Faks : (0222) 239 39 22
egitimogretim26@meb.gov.tr
http://eskisehir.meb.gov.tr

